

LR Ekonomikas ministrija

Pētījums:

***Tautsaimniecības nozaru attīstības tendences,
konkurētspēja un struktūra***

Rīga, 2004

Saturs

	Lpp.
Ievads	3
1. Tautsaimniecības nozaru raksturojošo rādītāju datu bāze	4
2. Tautsaimniecības struktūra un nozaru ieguldījums izaugsmē	9
3. Produktivitāte un darbaspēka izmaksas	12
4. Investīcijas	14
4.1. Primārās nozares	14
4.2. Ārvalstu investīcijas	19
5. Uzņēmējdarbības finansiālie rādītāji	24
6. Nozaru raksturojums	26
6.1. Primārās nozares	26
6.2. Apstrādes rūpniecība un tās apakšnozares	29
6.2.1. Vispārējs raksturojums	29
6.2.2. Pārtikas rūpniecība	45
6.2.3. Viegļā rūpniecība	47
6.2.4. Kokapstrāde	49
6.2.5. Papīra ražošana un izdevējdarbība	51
6.2.6. Ķīmiskā rūpniecība	53
6.2.7. Pārējo nemetālisko minerālu ražošana	55
6.2.8. Metālu un metālapstrādes nozare	57
6.2.9. Mašīnbūve	59
6.3. Būvniecība	61
7. Uz publiskām datu bāzēm orientēta, daudzfunkcionāla ekonomiskās analīzes modeļa koncepcija	64

Ievads

Pētījuma uzdevums ir sagatavot informatīvo bāzi tautsaimniecības nozaru attīstības tendenču analīzei pēdējos trīs gados un tekošā gadā.

Nozaru ekonomiskā analīze pētījumā veikta makrolīmenī un balstās uz statistiskās informācijas datiem pa agregētajām tautsaimniecības nozarēm. Nozaru agregācija veikta divos līmeņos- pirmajā līmenī, lielākā agregācija (8 tautsaimniecības nozares) un otrajā līmenī, mazāka agregācija veikta attiecībā uz apstrādes rūpniecības apakšnozarēm.

Katras nozares attīstības tendences raksturotas ar:

- produkcijas izlaides dinamiku un konjunktūras pētījumu rezultātiem;
- noietu tirgu analīzi;
- ražošanas faktoru analīzi (produktivitāte, darbaspēka izmaksas, investīcijas);
- finansiālās situācijas analīzi.

Pētījumu izstrādāja E.Kasalis (Latvijas Universitātes profesors), S.Eglīte (LU lektore) un I.Skujeniece (Centrālā statistikas pārvalde). Vairākos jautājumos par izmantojamās informācijas savstarpējo saderību konsultēja ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības un struktūrpolitikas departamenta darbinieces G.Piņķe un I. Skribāne.

1. Tautsaimniecības nozaru raksturojošo rādītāju datu bāze

Pētījumā tautsaimniecības nozares tiek analizētas divos agregācijas līmeņos:

- pirmajā līmenī- lielākā agregācija (8 tautsaimniecības nozares) veikta balstoties uz vispārējās ekonomiskās darbības klasifikācijas NACE1 nozaru iedalījumu burtu līmenī, piemērojot to Latvijas tautsaimniecības struktūrai. Nozaru agregācijas piemērošana Latvijas apstākļiem bija nepieciešama, jo NACE1 nozaru iedalījums izceļ vairākas tautsaimniecības nozares, kurām Latvijas tautsaimniecībā nav izšķirošās nozīmes un to ietveršana vispārējā sarakstā pētījumu padarītu nepārskatāmu un sadrumstalotu;
- otrais līmenis- mazāka agregācija veikta attiecībā uz apstrādes rūpniecības apakšnozarēm un tās pamatā ir NACE1 nozaru iedalījums divzīmju kodos. Arī šī gadījumā nozaru agregācija ir piemērota Latvijas apstākļiem.

1.tabula - Agregēto tautsaimniecības nozaru sadalījums	
Agregētās tautsaimniecības nozares nosaukums	Tās atbilstība NACE1 kodam
1.Agregācijas līmenis – visa tautsaimniecība	
Primārās nozares	A, B, C
Apstrādes rūpniecība	D
Elektroenerģija, gāze un ūdens	E
Būvniecība	F
Tirdzniecība	G, H
Transports un sakari	I
Citi komercpakalpojumi	J, K, O
Sabiedriskie pakalpojumi	L, M, N
2.Agregācijas līmenis – apstrādes rūpniecība	
Pārtikas rūpnīca	15, 16
Viegļā rūpniecība	17, 18, 19
Kokapstrāde	20
Papīra ražošana un izdevējdarbība	21, 22
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	23, 24, 25
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	26
Metāli un metālizstrādājumu ražošana	27, 28
Mašīnu un iekārtu ražošana	29, 30, 31, 32, 33, 34, 35
Pārējās rūpniecības nozares	36, 37

Nozaru struktūras rādītāji

Tautsaimniecības struktūru raksturo divi rādītāji- nozares pievienotā vērtība un strādājošo skaits.

Pievienotās vērtības noteikšanai 1.agregācijas līmeņa nozarēm izmantoti CSP publicētie dati par iekšzemes kopproduktu faktiskajās cenās (datne *IKP.xls*).

2.agregācijas līmenim izmantoti dati par nozaru izlaidi (gada loks), reizinot tos ar attiecīgās nozares pievienotās vērtības īpatsvaru izlaidē 2000.gadā (datne *D gada izlaide.xls*).

Strādājošo skaits 1.agregācijas līmenim izmantoti dati par nodarbināto iedzīvotāju skaitu (15-74) un tā sadalījumu pa nozarēm (datne *IKP.xls*). Tomēr nodarbināto skaita datu izmantošana aprēķinos (produktivitātei, produkcijas vienības darba spēka izmaksām) ir ļoti problemātiska, jo 2002.gadā mainīta datu noteikšanas metodoloģija. Vairākās nozarēs ir izteiktas strādājošo skaita svārstības (lauksaimniecība, būvniecība, veselības aizsardzība), kurām nav skaidrojuma.

2.agregācijas līmenim izmantoti rūpniecības statistikas dati par nodarbināto skaitu (gada loks) (datne *D gada izlaide.xls*).

Nozaru izaugsmes rādītāji

Katras 1.agregācijas līmeņa nozares izaugsmes temps ir izteikts ar šīs nozares pievienotās vērtības pieauguma tempu. Dati ir kā gada tā ceturkšņu griezumā. Ceturkšņu pieauguma tempi ir attiecībā pret iepriekšējo ceturksni un attiecībā pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni (datne *IKP.xls*).

Rādītājs „ieguldījums izaugsme” raksturo konkrētās nozares devumu kopējās pievienotās vērtības palielinājumā dotajā laika periodā, t.i., tiek ņemts vērā arī nozares īpatsvars tautsaimniecībā (datne *IKP.xls*).

Apstrādes rūpniecības nozarēm izaugsmes raksturošanai izmantoti operatīvās rūpniecības statistikas dati pa nozaru izaugsmes tempiem gada, ceturkšņu un mēnešu griezumā.

Tā sauktajām „tirgojamām nozarēm” raksturota izaugsme saistībā ar ārējo pieprasījumu un iekšējo. Par tirgojamām tiek uzskatītas tās nozares, kuru produkciju var brīvi eksportēt un importēt. Pārsvarā tās ir preču ražošanas nozares, bet ir arī atsevišķas pakalpojumu nozares, piemēram, transporta pakalpojumu eksports (tranzīta pakalpojumi) sastāda diezgan ievērojamu eksporta ienākuma daļu.

Lai novērtētu augstākās agregācijas nozares eksportu dotajā periodā, tika izmantoti CSP dati par preču eksportu (latos un tonnās) sadalījumā pa NACE nozarēm. Lai izvērtētu eksporta izmaiņas salīdzināmās cenās, tika izmantoti eksporta rādītāji izteikti tonnās, par cik nebija pieejami preču eksporta cenu indeksi sadalījumā pa NACE nozarēm.

Bez tam jāatzīmē, ka ne visa eksportētā produkcija, kas sastāda šo eksporta apjomu ir saistīta ar Latvijā ražoto produkciju. Tajā var būt arī produkcija, kas Latvijā nav ražota, bet iepriekš importēta. Vairumā gadījumu tā sastāda niecīgu daļu un tāpēc var uzskatīt, ka rādītāji pietiekoši precīzi atspoguļo ārējā pieprasījuma tendences pēc Latvijas attiecīgās nozares produkcijas.

Savukārt apstrādājošās rūpniecības nozarēm bija pieejama precīzāka informācija, ko sniedz CSP. CSP par katru apstrādājošās rūpniecības nozari dod informāciju par to, cik no realizētās produkcijas tika eksportēta. Tāpēc eksporta tendences balstoties uz šiem rādītājiem, pilnībā attiecas tikai uz Latvijā ražoto produkciju. Bez tam CSP sagatavotie ražotāju cenu indeksi ir sadalījumā kā vietējā

tirgū realizētai produkcijai, tā eksportētai. Tas ļāva novērtēt eksportu salīdzināmās cenās, balstoties uz precīzākiem cenu indeksiem, nekā tie, kas tika izmantoti augstākās agregācijas līmeņa nozarēm- izmantojot rādītājus par preču eksportu tonnās.

Pakalpojumu nozaru produkcijas eksporta daļa noteikta, izmantojot maksājumu bilances datus.

Konfidences apsekojuma rezultāti dod ieskatu par to, kā uzņēmēji paši raksturo pašreizējo konjunktūru un tuvākās attīstības perspektīvas.

Nozaru ražošanas faktoru rādītāji

Šo rādītāju grupa ietver datus par strādājošo skaitu, darba spēka izmaksām un investīcijām.

Strādājošo skaits 1. agregācijas nozarēm ir apkopotie rādītāji gada griezumā. Diemžēl dotā starpziņojuma sagatavošanas laikā dati par 2003. gadu vēl nebija pieejami. Izmantot operatīvos (darba spēka apsekojuma datus) metodoloģisku neskaidrību dēļ nebija iespējams. Tāpēc 2003. gadam netika aprēķināts tāds svarīgs analīzes rādītājs kā produktivitāte.

Produktivitāte nozarēs tika izteikta kā pievienotā vērtība uz vienu strādājošo. Tika rēķināti divi rādītāji- izmantojot pievienoto vērtību faktiskajās cenās un salīdzināmās cenās. Produktivitātes aprēķins faktiskajās cenās nepieciešams, lai salīdzinātu tās līmeni atsevišķās tautsaimniecības nozarēs, bet salīdzināmās cenās- lai noteiktu produktivitātes pieauguma dinamiku.

Strādājošo skaits apstrādes rūpniecības nozarēm, tika noteikts pēc rūpniecības statistikas operatīvās informācijas. Produktivitātes līmeņa aprēķinam arī tika izmantota operatīvās statistikas rādītāji pa atsevišķām apstrādes rūpniecības nozarēm.

Investīciju procesa raksturošanai izmantoti vairāki rādītāji.

Investīcijas pamatlīdzekļos visā tautsaimniecībā raksturo IKP izlietojuma postenis „izdevumi kopējā pamatkapitāla veidošanai”. CSP nepiedāvā šo rādītāju sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm. Daļēju investīciju sadalījuma raksturojumu var gūt, izmantojot CSP publicēto rādītāju par nefinansu investīcijām. Tomēr jāņem vērā, ka šis rādītājs, kaut gan pēc definīcijas atbilst investīcijām pamatlīdzekļos, bet tajā nav ietverti atsevišķi izdevumu posteņi, kas attiecas uz izdevumiem kopējā pamatkapitāla veidošanai. Piemēram, nav ietverta tā izdevumu summa, kas šiem nolūkiem tiek izmantota zemnieku saimniecībās, nav iekļauti arī izdevumi lopu iegādei, kas pēc NKS metodoloģijas būtu jāiekļauj šajā rādītājā. Otra būtiskākā nesaderība, ko gribētos atzīmēt ir, ka nefinansu investīcijās izdevumi individuālo māju būvniecībai ir ietverti nozares „būvniecība” investīcijās, bet pēc NKS tiem būtu jāattiecas uz nozari „operācijas ar nekustamo īpašumu”. Ņemot to visu vērā, datus par nefinansu investīcijām nevar izmantot precīzas investīciju pamatlīdzekļos struktūras

noteikšanai sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm, bet tas ir pietiekoši lietderīgs, lai raksturotu investīciju dinamiku atsevišķās tautsaimniecības nozarēs.

Otrs investīciju pamatlīdzekļos informācijas avots ir uzņēmumu finansiālo rādītāju dati (aktīvu rādītājs- ieguldījumi pamatlīdzekļos un nemateriālos ieguldījumos). Atšķirībā no iepriekš pieminētiem rādītājiem, šie ir krājumu rādītāji (iepriekšējie ir plūsmu rādītāji). Bez tam jāņem vērā, ka uzņēmumu finansiālie rādītāji neattiecas uz visu kopumu, bet tikai uz tiem uzņēmumiem, kas sniedz atskaites.

Latvijas apstākļos, ņemot vērā tautsaimniecības izteikti mazo mērogu investīciju tendenču raksturošanai labāk izmantot apkopotus trīs gadu rādītājus.

Ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI) raksturo finansu investīcijas, ko veikuši nerezidenti Latvijas tautsaimniecībā uzņēmumos par kura darbību viņiem ir tieša interese.

Latvijas Banka sniedz informāciju par uzkrāto ĀTI sadalījumu pa nozarēm. Pa plūsmām šādas informācijas nav, bet to ar lielāku vai mazāku precizitāti var noteikt kā starpību starp uzkrātām investīcijām konkrētā gada beigās un iepriekšējā gada beigās. Tomēr jāņem vērā, ka, ja dotajā gadā konkrētā nozarē ir bijušas apjomīgas aizejošās plūsmas, tad ienākošās plūsmas var būt daudz lielākas nekā starpībā aprēķinātās.

Bez tam ir pieejama informācija par ārvalstu investīcijām uzņēmumu pamatkapitālā sadalījumā pa valstīm un nozarēm. Šo informāciju var izmantot, lai noteiktu kādas valsts uzņēmējiem ir lielākā interese konkrētās nozares uzņēmumos. Tomēr jāņem vērā, ka ārvalstu investīciju uzņēmumu pamatkapitālā apjomā salīdzinājumā ar ĀTI netiek ietverti savstarpējie aizņēmumi starp tiešo investīciju mātes un meitas uzņēmumiem, bet ir iekļautas portfeļinvestīcijas.

Izmantojot uzņēmumu finansiālo rādītāju datus par uzņēmumu bilances pasīvu struktūru, var noteikt kuras nozares uzņēmumos ārvalstnieku kontrole ir vislielākā.

Finansiālo situāciju raksturojošie rādītāji

Finansiālās situācijas raksturošanai izmantoti statistiskie dati par uzņēmumu finansiālo darbību. Dotajā pētījumā galvenā uzmanība veltīta ekonomiskās rentabilitātes rādītājam, kuru nosaka kā peļņas pēc nodokļiem attiecību pret uzņēmuma aktīviem. Šis rādītājs ir pieejams dažādos griezumos: pa nozarēm, privātā un valsts sektora uzņēmumos, kā arī sadalījumā pa strādājošo skaitu- mazos (līdz 50 strādājošiem), vidējos (50-249) un lielos (virs 250).

Tomēr analizējot šos rādītājus, jāņem vērā, ka šie rādītāji neaptver visu kopumu. Svarīgākais ko gribas atzīmēt, ka tajos nav ietverti dati par zemnieku saimniecībām un nav dati par komercbankām.

Rūpniecībā četras reizes gadā (janvārī, aprīlī, jūlijā un oktobrī) tiek veikti apsekojumi un analizēta informācija par ražošanu ierobežojošiem faktoriem. 2004.gadā apsekojumu izlasē tika iekļauti 14,8 % no ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaita rūpniecībā kopumā (92,6% no visiem lielajiem, 49,5% no vidējiem un 8,4% no mazajiem), kuros strādāja 61% no reģistrēto nodarbināto skaita rūpniecībā un kas deva 71% no rūpniecības apgrozījuma. Datu apstrādē tiek izskaitļots, cik procentu no respondentiem minējuši katru no faktoriem, t.i. noteikts faktoru izplatības biežums, kā arī aprēķināta katra faktora ietekme (nozīmība) fiksētā faktoru kopumā noteiktā laika posmā, kas parāda, cik lielā mērā katrs ierobežojošais faktors ietekmē uzņēmuma

saimniecisko darbību. Kopš 2003.gada maija konjunktūras apsekojumā fiksēto ierobežojošo faktoru skaits atbilstoši EK programmai tika samazināts no 14 līdz 6 faktoriem, izslēdzot no analīzes nebūtiskākos un apvienojot vairākas faktoru grupas vienā, sakarā ar to traucēta ir dinamisko rindu turpināšana un faktoru analīze, salīdzinājumā ar iepriekšējo laika periodu.

2. Tautsaimniecības struktūra un nozaru ieguldījums izaugsmē

Pēdējos 3 gados Latvijas tautsaimniecības struktūra nozaru griezumā maz ir mainījies. Nedaudz palielinājies ir pakalpojumu nozaru īpatsvars- no 72,2% 2000.gadā uz 72,9 procentiem.

2.1. tabula – Tautsaimniecības struktūra (%)				
	Pēc pievienotās vērtības		Pēc nodarbināto skaita	
	2000	2003	2000	2003
Primārās nozares	4,6	4,6	14,7	13,9
Apstrādes rūpniecība	13,4	13,9	18,1	17,3
Elektroenerģija, gāze un ūdens	3,5	3,0	2,2	2,1
Būvniecība	6,2	5,6	6,0	7,9
Tirdzniecība	17,6	19,3	17,8	17,9
Transports un sakari	14,2	15,5	8,4	10,0
Citi komercpakalpojumi	23,2	22,6	11,1	11,7
Sabiedriskie pakalpojumi	17,2	15,5	21,8	19,7
Kopā	100,0	100,0	100,0	100,0

Tautsaimniecības struktūra pēc nodarbinātības ievērojami atšķiras no tās kāda tā ir pēc pievienotās vērtības, izteikti atšķirīgo produktivitātes līmeņu dēļ dažādās tautsaimniecības nozarēs.

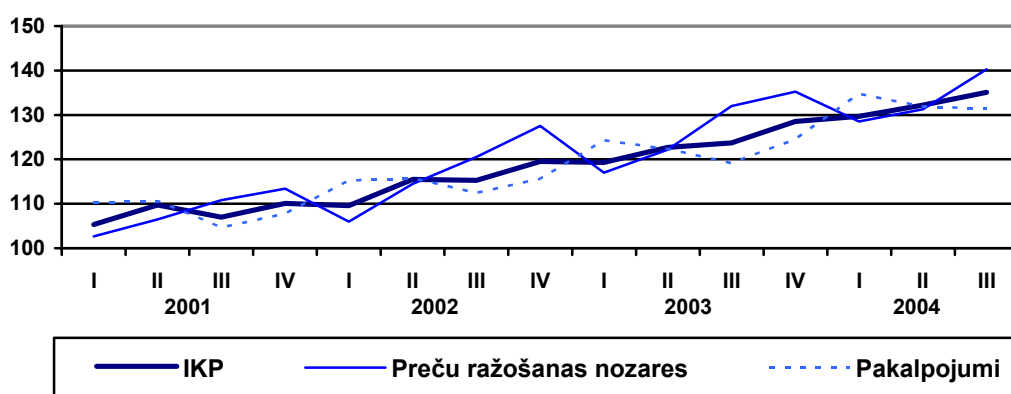
Pēdējo gadu straujo ekonomisko izaugsmi nodrošināja gan iekšējā pieprasījuma palielināšanās, gan eksporta iespēju paplašināšanās. Iekšējā pieprasījuma palielinājums tiešā veidā ietekmēja pakalpojumu pieaugumu, bet rūpniecības izaugsme balstījās galvenokārt uz eksporta palielinājumu.

2.2. tabula – IKP dinamika (%)								
	Pieauguma tempi				Ieguldījums pieaugumā			
	2001	2002	2003	Vidēji 2001- 2003	2001	2002	2003	Ko- pumā 2001- 2003
Primārās nozares	8,0	5,1	1,3	4,8	0,4	0,2	0,1	0,7
Apstrādes rūpniecība	10,2	8,9	9,1	9,4	1,4	1,2	1,3	4,2
Elektroenerģija, gāze un ūdens	5,7	4,2	2,8	4,2	0,2	0,1	0,1	0,5
Būvniecība	6,1	10,8	13,7	10,2	0,4	0,7	0,9	2,1
Tirdzniecība	10,8	11,9	11,6	11,4	1,9	2,1	2,2	6,8
Transports un sakari	9,5	3,4	8,9	7,3	1,4	0,5	1,2	3,3
Citi komercpakalpojumi	10,6	5,4	4,4	6,8	2,5	1,3	1,0	5,0
Sabiedriskie pakalpojumi	1,7	2,4	2,9	2,3	0,3	0,4	0,4	1,2
Kopā	8,0	6,4	7,5	7,4	8,0	6,4	7,5	23,7

Dotajā periodā gandrīz 1/3 daļu no pieauguma nodrošināja tirdzniecības nozares (vairum- un mazumtirdzniecība) izaugsme. Vairāk kā par 2 procentu punktiem atpaliek apstrādes rūpniecības ieguldījums. Pa gadiem stabila ir divu nozaru izaugsme- tirdzniecības pakalpojumu un apstrādes rūpniecības.

Kopumā ņemot pēdējos trīs gadus kā preču tā pakalpojumu nozaru izaugsme ir bijusi gandrīz vienādā līmenī. Nelielo pakalpojumu nozaru daļas pieaugumu kopējā nozaru struktūrā nosaka pakalpojumu nozaru deflatora (cenu) straujākais pieaugums.

2.1.zīmējums – Preču ražošanas nozaru un pakalpojumu nozaru izaugsme, 2000.gada vidējais ceturkšņa līmenis =100

2004.gada pirmajos trijos ceturkšņiem izaugsme saglabāja augstus pieauguma tempus, kur lielākais ieguldījums pieaugumā ir saistīts ar pakalpojumu nozaru straujo izaugsmi. Augsti izaugsmes tempi ir visās tautsaimniecības nozarēs it īpaši būvniecībā un transporta un sakaru nozarē. Lēnāki izaugsmes tempi nekā iepriekšējā gadā ir apstrādes rūpniecībā, kas daļēji saistīts ar pielāgošanos jaunajiem apstākļiem pēc iestāšanās ES.

2.3. tabula – IKP dinamika, 2004.gada pirmajos trijos ceturkšņos, (% pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni)

	Pieauguma tempi				Ieguldījums pieaugumā			
	1.cet.	2.cet.	3.cet.	Kopā pirmajos trijos ceturkšņos	1.cet.	2.cet.	3.cet.	Kopā pirmajos trijos ceturkšņos
Primārās nozares	5,2	4,5	2,5	3,9	0,2	0,2	0,1	0,2
Apstrādes rūpniecība	10,6	6,4	5,1	7,4	1,5	0,9	0,7	1,0
Elektroenerģija, gāze un ūdens	6,8	6,4	4,0	6,0	0,2	0,2	0,1	0,2
Būvniecība	13,0	12,0	11,4	12,0	0,7	0,8	0,9	0,8
Tirdzniecība	11,2	8,2	10,4	10,0	2,3	1,5	2,0	0,2
Transports un sakari	8,3	10,9	17,0	12,1	1,2	1,7	2,4	1,8
Citi komercpakalpojumi	8,3	7,9	10,4	8,8	2,0	1,8	2,2	2,1
Sabiedriskie pakalpojumi	4,5	4,1	3,5	4,0	0,7	0,6	0,5	0,6
Kopā	8,8	7,7	9,1	8,5	8,8	7,7	9,1	8,5

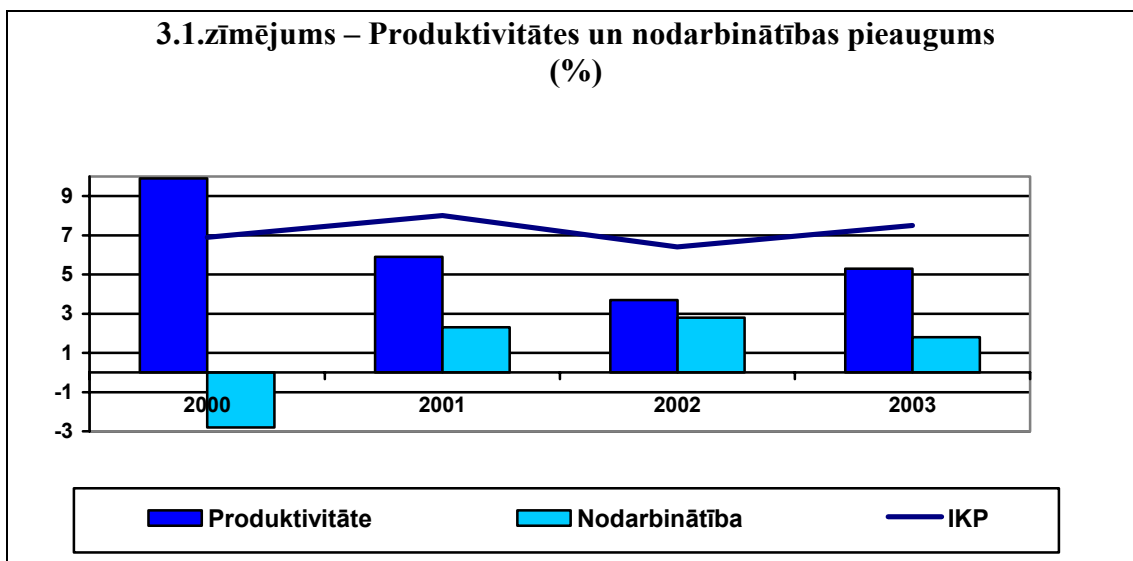
Augstos izaugsmes tempus gada 3.ceturksnī galvenokārt nodrošināja transporta un sakaru nozares straujais pieaugums. Ko savukārt noteica gan kravu pārvadājumu pieaugums, gan pasažieru transporta pakalpojumu palielinājums un arī sakaru nozares attīstība.

Kravu pārvadājumos jāatzīmē tieši ar autotransportu pārvadāto kravu apgrozījuma palielinājums, kas deva lielāko ieguldījumu izaugsmē. Mazāks ieguldījums pieaugumā šajā periodā ir dzelzceļa transportam un ostu pakalpojumiem.

Nozīmīgs bija pasažieru transporta pakalpojumu pieaugums, it īpaši gaisa transportā.

3. Produktivitāte un darbaspēka izmaksas

Latvijas tautsaimniecības izaugsmi galvenokārt nosaka produktivitātes pieaugums un mazākā mērā nodarbināto skaita palielinājums.

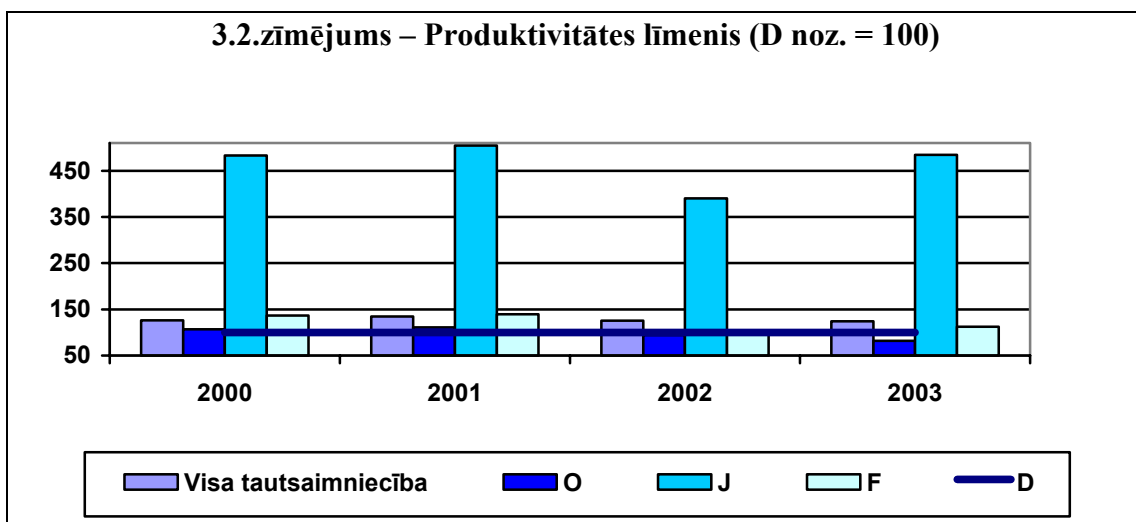
Pēdējos trīs gados atšķirībā no iepriekšējiem gadiem ik gadus palielinās arī nodarbinātība, lielākoties pakalpojumu nozarēs.

3.1. tabula – Produktivitātes pieaugums tautsaimniecības nozarēs

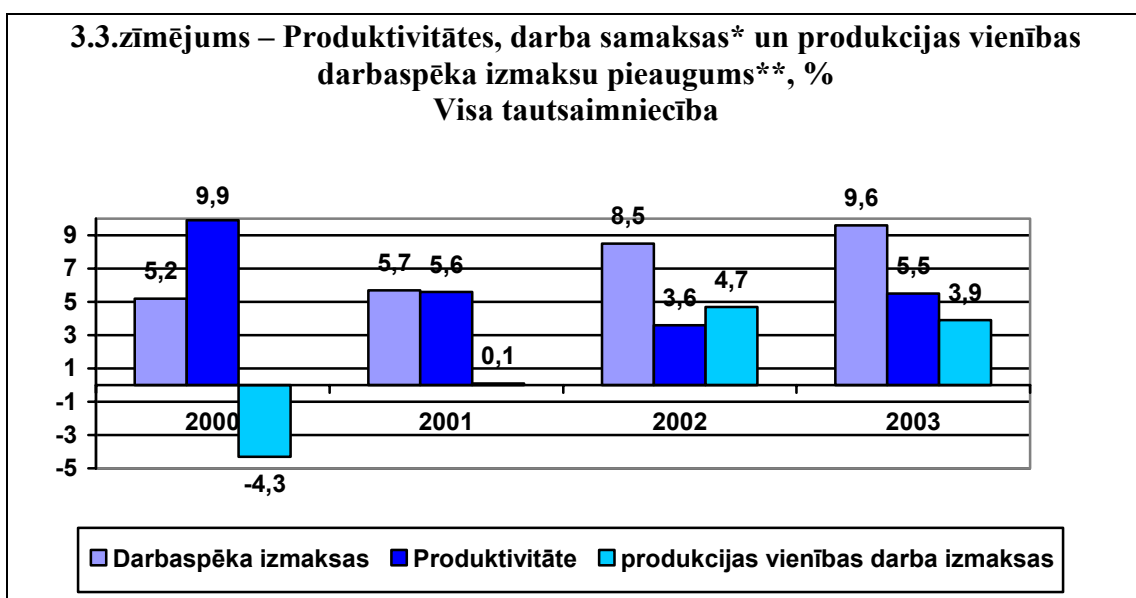
	2001	2002	2003
Primārās nozares	1,5	-0,9	12,7
Apstrādes rūpniecība	13,3	7,9	4,8
Elektroenerģija, gāze un ūdens	15,0	-10,6	5,1
Būvniecība	-12,3	24,8	-7,3
Tirdzniecība	7,2	12,5	7,9
Transports un sakari	10,2	-6,2	-1,2
Citi komercpakalpojumi	9,0	2,4	-4,4
Sabiedriskie pakalpojumi	1,6	-2,4	8,3
Visā tautsaimniecībā	5,9	3,7	5,3

Tomēr jāatzīmē, ka izmantojot doto statistiku ne visu gadu un nozaru rādītājus var uztvert viennozīmīgi, jo strādājošo skaita noteikšanā 2002.gadā tika mainīta metodoloģija. Tas, piemēram, padara mazticamu 2003.gada primāro nozaru straujo produktivitātes pieaugumu, nodarbināto skaita krasā samazinājuma dēļ lauksaimniecībā (par 13,5% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu). Tas pats jāatzīmē par produktivitātes spējām izmaiņām (pieaugums un samazinājums) būvniecībā dotajā periodā.

Visaugstākā produktivitāte ir finanšu starpniecībā (J) un dažādos komercpakalpojumos, kuru produktivitāte vairāk kā 4 reizes pārsniedz apstrādes rūpniecības līmeni. Preču ražošanas nozarēs produktivitātes līmenis ir divas reizes zemāks nekā kopumā pakalpojumu nozarēs.

Lai arī produktivitātes pieaugums pēdējos gados ir bijis diezgan straujš, tomēr produkcijas vienības darbaspēka izmaksas palielinās, straujāka darba algu pieauguma dēļ.

* darba samaksa- bruto darba alga uz vienu nodarbināto plus darba devēja veiktās sociālās apdrošināšanas iemaksas

** produkcijas vienības darbaspēka izmaksas- darba samaksas un produktivitātes pieauguma attiecība

4. Investīcijas

4.1. Investīcijas pamatlīdzekļos

Jau vairākus gadus valstī saglabājas augsta investīciju dinamika, kā pamatā ir makroekonomiskās un finansiālās vides stabilitāte, neatkarīgo starptautisko organizāciju pozitīvais vērtējums par Latvijas investīciju vidi, kā arī investīcijām labvēlīga valdības politika.

Investīcijas pamatlīdzekļos¹ Latvijā laikā no 2001. gada līdz 2003. gadam ir palielinājušās par 39,7%, tas ir, vidēji gadā par 11,8%. Investīciju īpatsvars IKP pēdējos trijos gados sastāda vidēji 24,5%. Tātad gandrīz ceturtdaļa nacionālā ienākuma ikgadēji tiek izmantota kopējā kapitāla veidošanai.

Strauja investīciju dinamika saglabājās arī 2004.gadā. 2004.gada pirmajā pusgadā salīdzinot ar iepriekšēja gada pirmo pusgadu investīcijas pieauga par 19,3% un veidoja 22,4% no IKP (skatīt 4.1. tabulu).

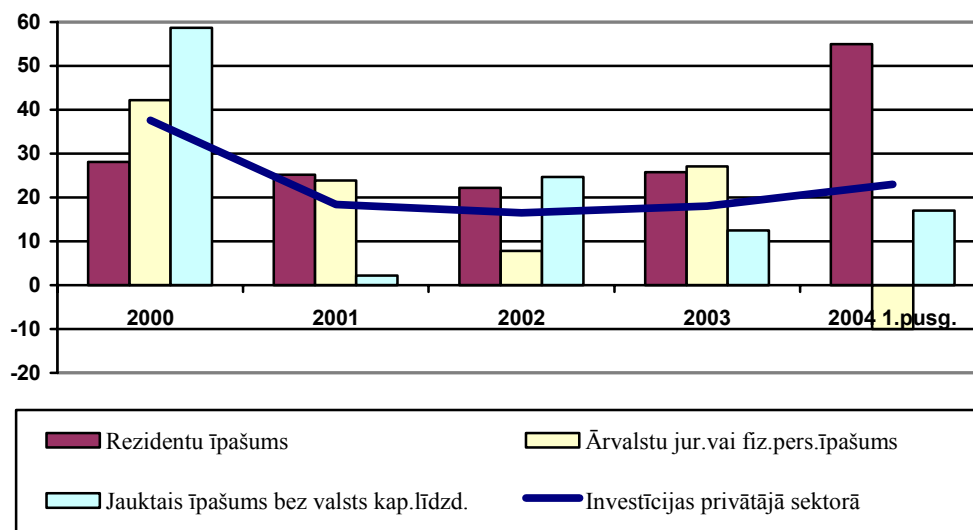
4.1. tabula - Kopējā kapitāla veidošana				
	2001-2003 (vidēji gadā)	2002	2003	2004.gada 1.pusgads
	Reālais pieauguma			
IKP	7,3	6,4	7,5	8,2
Kopējā kapitāla veidošana	18,9	5,8	22,7	27,2
– kopējā pamatkapitāla veidošana	11,8	13,0	10,9	19,3
	Procentos pret IKP			
Kopējā kapitāla veidošana	27,0	26,3	28,0	31,7
– kopējā pamatkapitāla veidošana	24,5	24,1	24,4	22,4
– krājumu izmaiņas	2,5	2,2	3,7	9,3

Investīciju kāpumu nodrošina investīcijas privātajā sektorā. Periodā no 2001.-2003. gadam tās pieauga par 62,7%, jeb vidēji gadā par 17,6%, savukārt sabiedriskajā sektorā² - par 4,0% (vidēji gadā par 1,3%). 2004. gada pirmajā pusgadā, salīdzinot ar 2003. gada pirmo pusgadu, investīcijas sabiedriskajā sektorā pieauga par 32% un veidoja 34% no visām investīcijām. Investīciju apjoms privātajā sektorā palielinājās par 23%, t.i. gandrīz divreiz straujāk nekā iepriekšēja gadā. Atšķirīgs ir investīciju palielinājums rezidentu un nerezidentu īpašumā esošajos uzņēmumos (skatīt 4.1.zīmējumu). Kopš 2000.gada investīcijas rezidentu īpašumā vidēji gadā pieauga par 24,4% un veidoja vidēji 41% no investīcijām privātajā sektorā, jeb 26,8% no visām investīcijām. Investīcijas nerezidentu īpašumā sastādīja 17,1% no investīcijām privātajā sektorā vidēji gadā pieaugot par 17,1%.

¹ Šīs apakšnodalās tekstā investīcijas tiek saprastas kā ieguldījumi pamatlīdzekļos jeb izdevumi kopējā pamatkapitāla veidošanai.

² Sabiedriskais sektors ietver valsts uzņēmumus un organizācijas, pašvaldību uzņēmumus un organizācijas, uzņēmēj sabiedrības ar valsts, pašvaldību vai viņu uzņēmumu daļu pamatkapitālā 50% apmērā un vairāk, sabiedriskās un reliģiskās organizācijas un to uzņēmumus, budžeta iestādes.

4.1. zīmējums - Investīciju dinamika privātajā sektorā pa īpašuma formām (procentos pret iepriekšējo gadu)

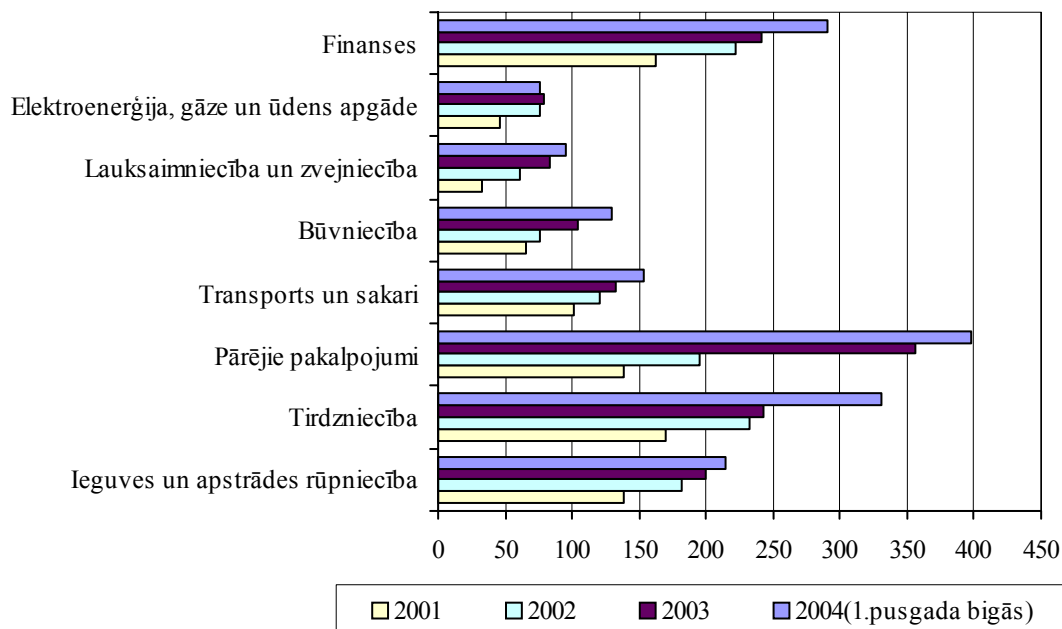

Straujās investīciju dinamikas pamatā ir vairāki faktori. Latvijas uzņēmumos pakāpeniski palielinās esošo ražošanas jaudu noslogotība. Konjunktūras pētījumi rāda, ka 2004.gada pirmajā pusgadā rūpniecībā jaudas bija noslogotas vidēji par 72% (salīdzinājumam 2000.gadā – 60%). Augošais iekšzemes un ārējais pieprasījums augstās jaudu noslodzes apstākļos rada papildus stimulus investīcijām.

Investīciju augsti pieauguma tempi lielā mērā ir saistīti ar finansu līdzekļu pieejamību. Triju gadu laikā tika samazināts uzņēmumu ienākumu nodoklis (no 25% līdz 15% 2004.gadā) palielinot uzņēmēju rīcībā esošo ienākumu daļu, kas var būt novirzīta investīcijām. Tomēr būtiskākais investīciju stimuls pēdējos gados ir kredītlīkumu samazināšanās un kredītu pieaugums reālajam sektoram. No 2000. gada līdz 2003. gadam vidējās svērtās gada likmes latos iekšzemes uzņēmumiem izsniegtajiem ilgtermiņa kredītiem samazinājās no 10,4% līdz 7,5%, bet iekšzemes privātajiem uzņēmumiem izsniegto ilgtermiņa kredītu atlikums 2003. gada beigās bija 2,5 reizes lielāks nekā 2000. gada beigās, t.sk. 2003. gadā palielinājās par 25,6 procentiem. 2004.gadā vidējās ilgtermiņa svērtās gada likmes ilgtermiņa kredītiem ir gandrīz par diviem procentu punktiem lielākas, tomēr ņemot vērā augstāku inflāciju reālās kredītlīkmes ir zemākas nekā 2003.gadā un iekšzemes uzņēmumiem izsniegto ilgtermiņa kredītu atlikums 2004.gada pirmajā pusgadā palielinājās par 18,1%.

Ilgtermiņa kredītu atlikums no 2000. gada līdz 2003.gadam pakalpojumu sfērā pieauga 2,9 reizes un preču ražošanas sfērā – 2,3 reizes. 2004. gada pirmajā pusgadā tie ir pieauguši pakalpojumu sfērā par 20,6% un ražošanas sfērā – par 10,8 procentiem.

**4.2. zīmējums - Uzņēmumiem izsniegto ilgtermiņa kredītu atlikums
tautsaimniecībā
(gada beigās, milj. latu)**

Investīciju nozaru struktūra³. 2001.-2003. gadā investīcijas Latvijas tautsaimniecības nozarēs pieauga par 37,7% jeb vidēji gadā par 11,3%. Jāatzīmē, ka pēdējos trijos gados investīciju dinamika ir straujāka preču ražošanas nozarēs, kas ir skaidrojams ar vispārējo ekonomisko aktivitāšu palielināšanos, kreditēšanas nosacījumu uzlabošanu, kā arī ar investīcijām labvēlīgo ekonomisko politiku. Pēdējo triju gadu laikā investīcijas preču ražošanas nozarēs pieauga par 60,5% (jeb vidēji gadā par 17,1%). Savukārt pakalpojumu sfērā tās palielinājās par 28,9% (vidēji gadā – par 8,8%). Līdzīgas tendences saglabājās arī 2004.gadā. Šī gada pirmajā pusgadā preču ražošanas nozarēs investēja par 52,5% vairāk nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā, bet pakalpojumu nozarēs investīcijas pieauga par 21,8%. Pozitīvā investīciju dinamika ir visās tautsaimniecības nozarēs izņemot ieguves rūpniecību un transporta un sakaru pakalpojumus. Vairāk kā dubultojās investīcijas tādās nozarēs kā enerģētika (165%), „viesnīcas un restorāni”(146%) un zvejniecība (175%). (skatīt .4.2. tabulu).

³ Investīcijas sadalījumā pa nozarēm aplūkotas pēc nefinanšu investīciju statistikas, kas neietver visas investīcijas pamatlīdzekļos.

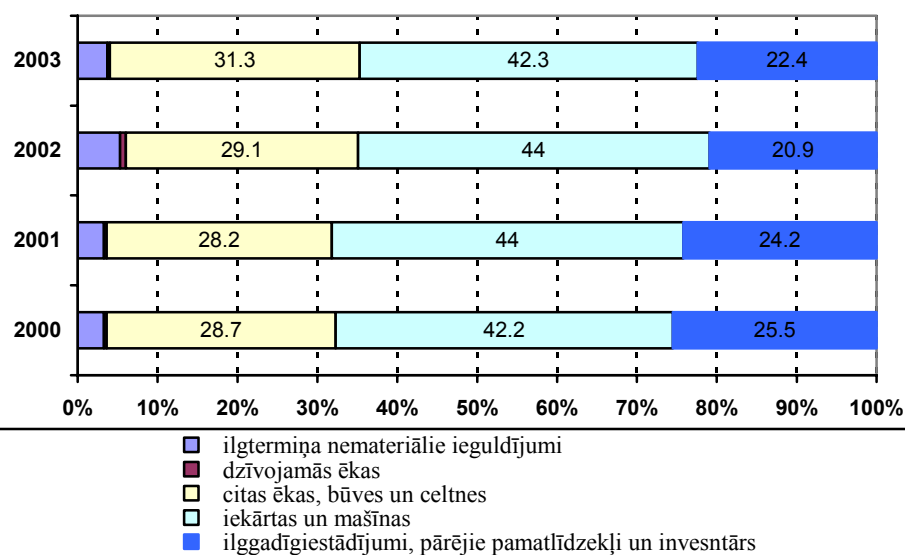
**4.2. tabula - Investīciju nozaru struktūra un dinamika
(bez investīcijām individuālajā būvniecībā)
(procentos)**

	pieaugums					struktūra	
	2001	2002	2003	2004.g. 1.pusg.	Vidēji 2001- 2003	Vidēji 2001- 2003	2004.g. 1.pusg.
Primārās nozares	-9,2	84,6	5,1	34,4	36,2	3,0	3,9
Apstrādes rūpniecība	21,9	15,5	7,1	11,0	14,7	16,2	16,4
Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	16,7	4,3	25,4	165,0	15,2	8,1	12,2
Būvniecība	1,6	10,9	33,7	45,0	14,6	2,9	3,5
Tirdzniecība	7,5	4,1	12,2	22,6	7,9	17,6	16,2
Transports un sakari	7,8	12,4	-18,0	-4,0	1,4	21,5	18,2
Citi komercpakalpojumi	20,2	1,6	43,6	28,7	20,6	17,3	17,6
Sabiedriskie pakalpojumi	-6,7	30,1	11,6	33,5	6,5	13,4	12,0
Kopā	8,2	12,4	13,3	26,0	11,3	100,0	100,0

Investīciju struktūrā ar katru gadu palielinās preču ražošanas nozaru daļa no 28% 2001. gadā līdz 31,2% 2003. gadā, un 2004.gada pirmajā pusgadā – 36,1%.

Investīciju tehnoloģiskā struktūra kopš 2000.gada caurmērā nemainās.

**4.2. zīmējums – Investīciju tehnoloģiskā struktūra
(procentos)**

Tehnoloģisko mašīnu un iekārtu daļa investīcijās triju pēdējo triju gadu laikā vidēji veido 43,4% un gandrīz ceturtdaļa no šīm investīcijām ir saistīta ar izdevumiem transportlīdzekļu iegādei. Trešā daļa no investīcijām ir novirzīta ēku un būvju celtniecību un kapitālo remontu.

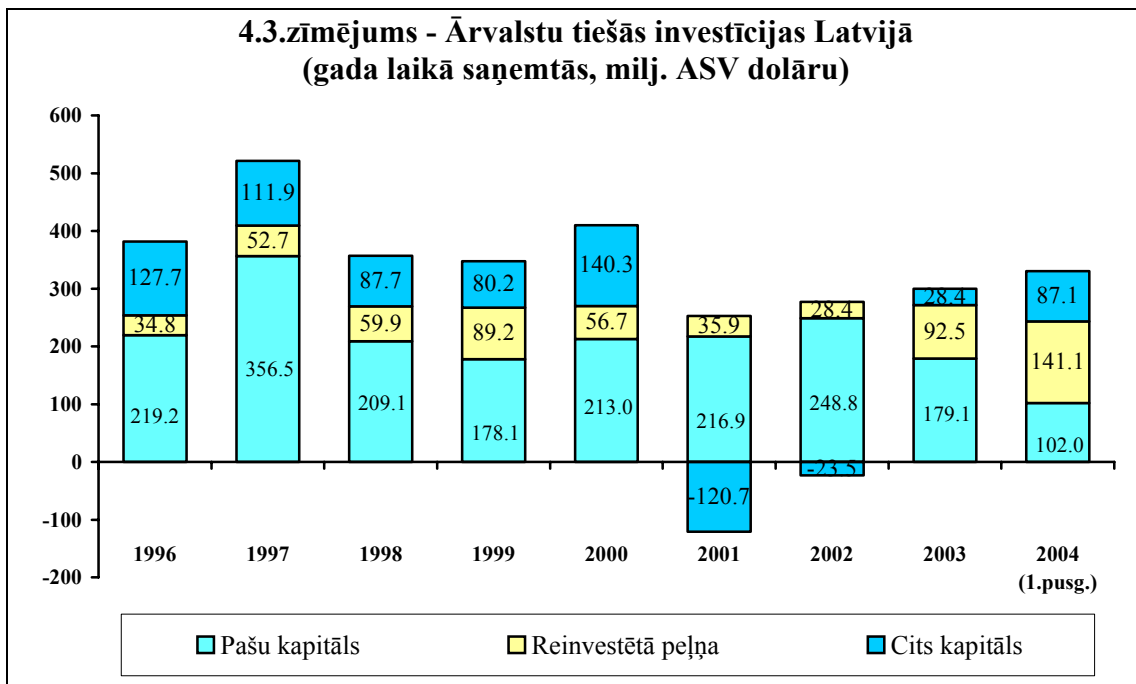
4.3.tabula - Ilgtermiņa nemateriālie ieguldījumi (% no investīcijām nozarē)					
	2000	2001	2002	2003	2004(1.pusg.)
Primārās nozares	0,73	0,39	0,87	0,65	0,72
Apstrādes rūpniecība	3,12	3,76	1,53	1,87	1,22
Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	1,64	2,74	2,42	5,55	1,07
Būvniecība	1,53	1,14	3,02	5,52	0,99
Tirdzniecība	1,78	2,19	1,61	1,55	1,50
Transports un sakari	3,13	3,61	8,33	2,67	1,57
Citi komercpakalpojumi	5,64	2,74	9,26	5,95	4,37
Sabiedriskie pakalpojumi	4,16	6,18	6,78	7,06	2,15
Kopā	3,28	3,35	5,28	3,72	1,95

Jāatzīmē, ka ilgtermiņa nemateriālo ieguldījumu īpatsvars investīcijās ir ļoti zems ar vāji izteikto tendenci pakāpeniski pieaugt.

4.2. Ārvalstu investīcijas

Pēdējos gados nacionālo uzkrājumu līmenis Latvijā sastādīja vidēji 18-20% no IKP jeb 65-70% no investīcijām pamatlīdzekļos. Tātad saskaņā ar uzkrājumu – investīciju bilanci finansējumu investīcijām pamatlīdzekļos vidēji par 30% nodrošināja piesaistītais ārvalstu kapitāls, galvenokārt tiešo ārvalstu investīciju veidā.

Līdz 2003. gada beigām ārvalstu uzņēmēji tiešo investīciju veidā Latvijā bija ieguldījuši Ls 775 uz vienu iedzīvotāju, kas ir viens no zemākajiem rādītājiem jauno ES dalībvalstu starpā.

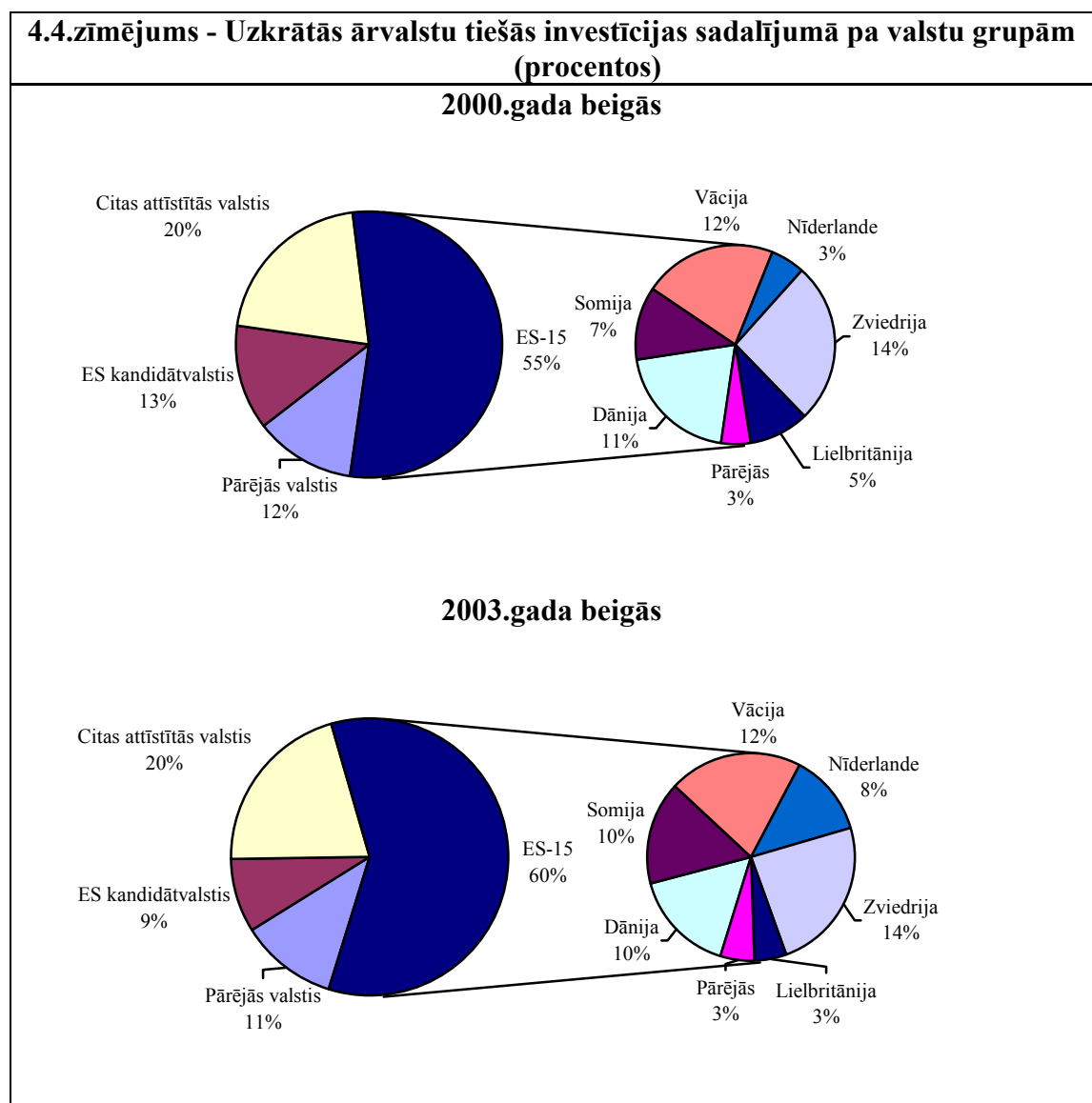

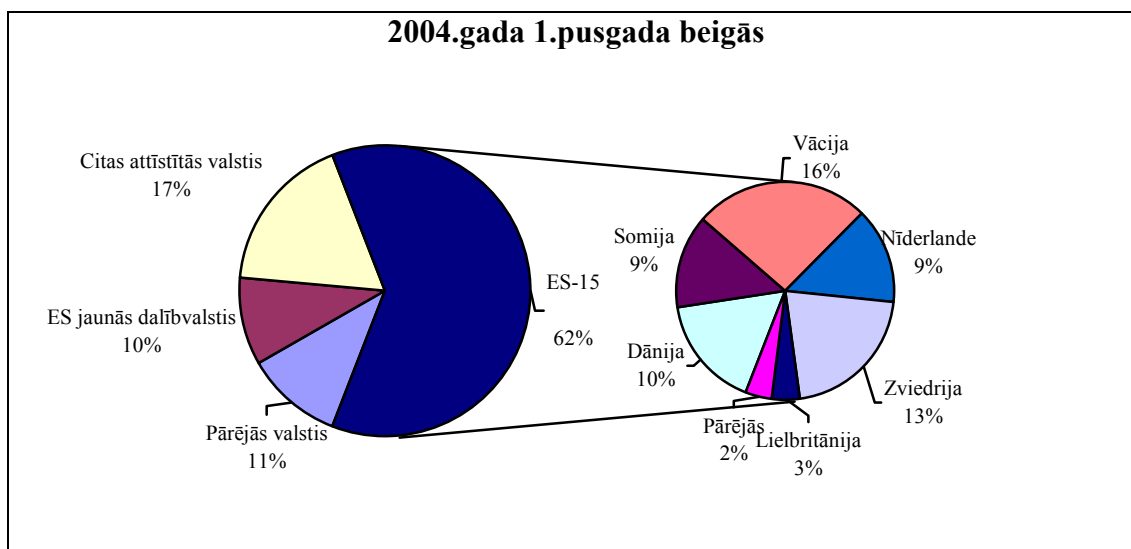
2003. gada beigās uzkrātās tiešās ārvalstu investīcijas bija 1775,3 milj. latu jeb 28,1% no IKP, un ienākošo ārvalstu tiešo investīciju apjoms pēdējo triju gadu laikā vidēji par 10% nosedza investīcijas pamatlīdzekļos.

Pēc Latvijas starptautisko investīciju bilances datiem no 2000.gada līdz 2003.gadam nerezidentu ieguldījumi Latvijas tautsaimniecībā palielinājās par 71,6%, tai skaitā tiešās ārvalstu investīcijas – par 39%. Nerezidentu ieguldījumi tiešo investīciju veidā šajā periodā pieauga trīs reizes lēnāk nekā portfeļinvestīciju veidā, kā rezultātā uzkrāto tiešo ārvalstu investīciju daļa Latvijas starptautisko investīciju bilances pasīvos samazinājās no 34,4% 2000.gada beigās līdz 27,8% 2003.gada beigās.

4.4.tabula - Uzkrāto ārvalstu investīciju struktūra (%)					
	2000	2001	2002	2003	2004 1.pusg.
Ārvalstu investīcijas - kopā	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tiešās investīcijas Latvijā	34,4	32,5	30,2	27,8	28,4
Pašu kapitāls un reinvestētā peļņa	23,3	22,8	22,6	20,5	21,2
Cits kapitāls	11,0	9,7	7,7	7,4	7,2
Portfeļieguldījumi	4,2	6,0	5,6	5,8	7,0
Atvasinātie finanšu instrumenti	0,0	0,1	0,3	0,4	0,2
Citi ieguldījumi	61,4	61,4	63,8	66,8	64,4

Ārvalstu tiešo investīciju struktūra valstu griezumā analizējamajā laika periodā lielas izmaiņas nav vērojamas.

Attīstīto valstu uzkrātās tiešās ārvalstu investīcijas kopš 2000.gada palielinājās par 44,7% un 2004.gada pirmā pusgada beigās tās veidoja 79,5% no visām uzkrātām ĀTI. Vairāk nekā pusi no tām ir ES-15 valstu investīcijas. Vairāk nekā pusi no uzkrātām ĀTI ir ES-15 valstu investīcijas.

Pēc Latvijas Bankas datiem, 2004.gada pirmā pusgada beigās lielākie ieguldītāji ir Zviedrija, Vācija, Dānija, Nīderlande un Somija. Šo piecu valstu investīcijas Latvijas tautsaimniecībā veidoja gandrīz pusi no visām ĀTI. Savukārt desmit valstu uzņēmēju investīcijas veido gandrīz 80% no uzkrātām ĀTI.

**4.5.tabula - Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas pa valstīm
(perioda beigās)**

Valsts	Uzkrātās ĀTI			Procentos no ĀTI			Pieaugums 2004.(1.pusgada beigās) pret 2000.gadu
	2004. 1.pusgads	2003.g.	2000.g.	2004. 1.pusgads	2003.g.	2000.g.	
Vācija	306.8	203,2	141,5	14.8	11,4	11,1	116.8
Zviedrija	247.8	232,4	171,4	11.9	13.1	13,4	44.5
Dānija	198.1	156.4	134,1	9.5	8.8	10.5	47.8
Nīderlande	168.6	127.2	37.4	8.1	7.2	2.9	350.3
Somija	164.9	158.3	78,8	7.9	8.9	6,2	109.3
Igaunija	159.5	122,4	147,4	7.7	6.9	11.5	8.2
Krievija	140.2	96,0	78,4	6.7	5.4	6,1	78.9
ASV	137.7	122,6	120,0	6.6	6.9	9.4	14.7
Norvēģija	70.8	108.0	70,8	3.4	6.1	5,5	0.0
Lielbritānija	50.2	48,2	66.2	2.4	2.7	5,2	-24.1
Kopā	1644.6	1374,7	1046.1	79.1	77,4	81,9	57.2

Kopš 2000.gada desmit valstu – lielāko investoru saraksts nav mainījies. Nelielas izmaiņas ir vērojamas tikai valstu izkārtojumā pēc ĀTI struktūras. Trīs gadu laikā (no 2000. līdz 2003.) Nīderlandes investīcijas palielinājās gandrīz trīs reizes, bet Somijas dubultojas, savukārt Lielbritānijas un Igaunijas samazinājās attiecīgi par 27,1% un 17%.

Nozīmīgākās tiešās investīcijas Latvijā 2004. gada pirmajā pusgadā ir veikuši Vācijas, Nīderlandes, Krievijas un Igaunijas uzņēmēji, kopumā nodrošinot 82.8% no

visām ienākušajām investīcijām. Savukārt, Norvēģijas ĀTI samazinājās par 34,4% un 2004.gada pirmā pusgada beigās bija 2000.gada līmenī.

Lai noteiktu lielāko ārvalstu investoru (valstu griezumā) nozaru specializāciju, kā arī integrācijas pakāpi Latvijas nozarēs tika izmantoti dati par ārvalstu investīcijām uzņēmumu pamatkapitālā un uzņēmumu finansiālie rādītāji.

4.6.tabula - Lielāko ārvalstu investoru nozaru specializācija 2000.gada beigās							
	Apstrādes rūpniecība	Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	Tirdzniecība	Transports un sakari	Citi komercpakalpojumi	Pārejas nozares	Kopā
Zviedrija	20,0	0,0	13,6	20,6	44,2	1,6	100,0
Vācija	25,7	16,1	13,6	0,4	43,1	1,1	100,0
Dānija	4,4	0,0	3,4	84,3	5,1	2,8	100,0
Somija	32,9	1,8	44,0	0,3	17,0	4,0	100,0
ASV	11,7	0,0	55,7	5,1	26,0	1,6	100,0
Igaunija	12,0	0,0	6,2	2,0	78,9	0,9	100,0
Norvēģija	0,5	0,0	49,1	0,2	50,2	0,0	100,0
Nīderlande	4,0	2,5	26,9	50,4	15,9	0,3	100,0
Krievija	4,3	16,5	2,5	65,1	8,1	3,5	100,0
Lielbritānija	23,9	0,0	32,5	12,4	27,8	3,4	100,0
Kopā	14,7	4,3	21,2	27,5	30,3	2,0	100,0

4.7.tabula - Lielāko ārvalstu investoru nozaru specializācija 2004.gada pirmā pusgada beigās							
	Apstrādes rūpniecība	Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	Tirdzniecība	Transports un sakari	Citi komercpakalpojumi	Pārejas nozares	Kopā
Zviedrija	15,2	0,1	8,6	7,7	65,0	3,4	100,0
Vācija	28,7	17,0	2,4	0,3	49,6	2,0	100,0
Dānija	5,1	0,0	10,0	61,6	12,7	10,6	100,0
Somija	22,2	0,0	49,2	0,1	21,6	6,9	100,0
ASV	14,5	0,0	43,8	12,5	22,8	6,4	100,0
Igaunija	11,8	0,0	4,3	0,6	80,9	2,3	100,0
Norvēģija	1,0	0,6	34,6	0,4	61,9	1,6	100,0
Nīderlande	27,6	1,6	29,5	23,9	15,0	2,0	100,0
Krievija	3,3	13,3	1,6	49,0	22,6	10,2	100,0
Lielbritānija	51,2	0,4	13,1	14,0	16,3	5,0	100,0
Kopā	15,7	2,8	16,2	16,8	43,8	4,7	100,0

Trijos gados desmit lielāko ārvalstu investoru uzkrāto investīciju uzņēmumu pamatkapitālā ir mainījusies par labu komercpakalpojumiem. Uzkrātās ĀTI šajā nozarē kopš 2000.gada beigām ir gandrīz dubultojušās. Tomēr ir jāatzīmē, ka pieauga intereses arī citās nozarēs. Tā Nīderlandes investīcijas primārajās nozarēs pieauga 20 reizes, bet Zviedrijas -11 reizes, Somijas investīcijas būvniecībā - 35 reizes, Nīderlandes investīcijas apstrādes rūpniecībā – gandrīz 20 reizes.

Lielākā ārvalstu kapitāla ieplūde tiešo investīciju veidā ir bijusi trijās nozarēs: apstrādes rūpniecība, tirdzniecība un operācijas ar nekustāmo īpašumu. Kopumā šīs nozares piesaistīja 78% no visām ienākušām investīcijām trijos gados, t.sk. nozarē “Operācijas ar nekustāmo īpašumu” – 65%. Kā rezultātā 2003.gada uzkrāto ĀTI struktūrā šī nozare ieņēma izteikti dominējošo stāvokli. Pozitīvi ir vērtējama ĀTI dinamika apstrādes rūpniecībā.

Tomēr 2004.gada pirmā pusgada beigās salīdzinot ar 2003.gada beigām šīs nozares daļa uzkrāto ĀTI struktūrā samazinājās par 4,5 procentu punktiem. To ietekmēja gan ĀTI samazinājums komercpakalpojumu nozarē par 0,7%, gan būtisks ĀTI pieaugums citās nozarēs. Īpaši strauji ĀTI 2004.gada pirmajā pusgadā pieauga enerģētikas nozarē – par 166,7%, sakaru nozarē – par 96%, finansu starpniecībā – par 26,8%. Uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju apjoms apstrādes rūpniecībā samazinājās par 9,4 milj. latu un šīs nozares daļa 2004.gada beigās bija 13,3%, jeb par 3 procentu punktiem mazāk nekā 2003.gada beigās.

4.8.tabula - Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas pa nozarēm (perioda beigās)

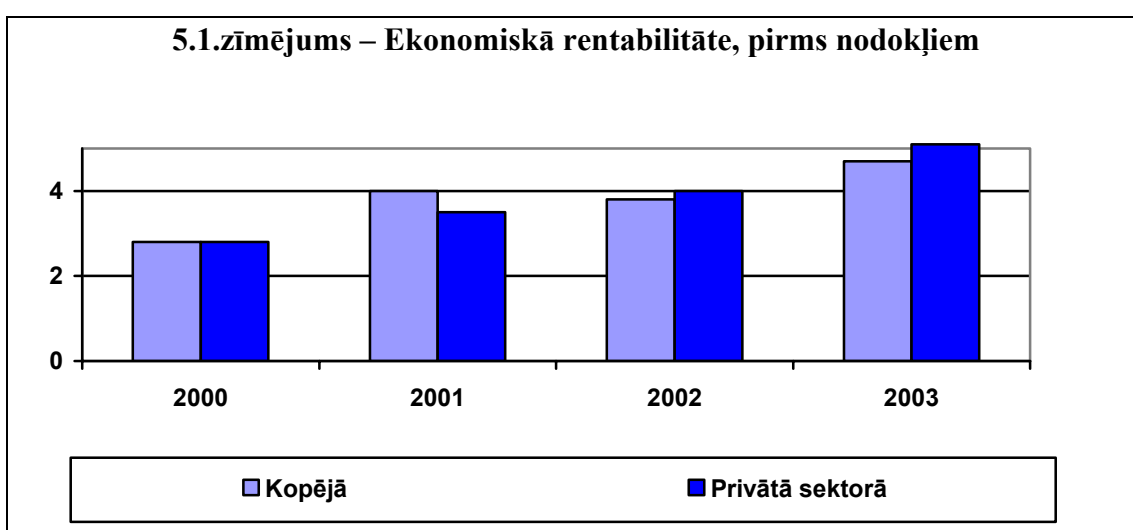
Valsts	Uzkrātās ĀTI (milj.latu)			Procentos no ĀTI			Pieaugums (%) 2004. (1.pusg.) pret 2000.gadu
	2004. 1.pusg.	2003.g.	2000.g.	2004. 1.pusg.	2003.g.	2000.g.	
Primārās nozares	46,0	39,1	21,3	2,3	2,3	1,7	115,9
Apstrādes rūpniecība	267,9	277,3	211,5	13,3	16,7	16,8	29,6
Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	164,2	61,6	64,7	8,1	3,7	5,1	153,7
Būvniecība	30,3	17,8	9,2	1,5	1,1	0,7	230,7
Tirdzniecība	392,9	340,3	282,2	19,5	20,4	22,4	39,2
Transports un sakari	334,9	222,8	243,3	16,6	13,3	19,3	37,6
Citi komercpakalpojumi	777,7	707,4	422,3	38,6	42,4	33,5	84,2
Sabiedriskie pakalpojumi	3,3	3,7	5,2	0,2	0,2	0,4	-37,4
Kopā	2017,2	1669,9	1259,7	100,0	100,0	100,0	60,1

Kaut gan no 2000.gada līdz 2003.gadam ĀTI pakalpojumu sfērā pieauga straujāk, tomēr pēdējos gados šī tendence mainījās. 2003.gadā preču ražošanas sfērā uzkrātās ĀTI palielinājās par 10,2%, bet pakalpojumu sfērā – par 6,0%. 2004.gada pirmajā pusgadā ĀTI preču ražošanas sfērā pieauga gandrīz divas reizes straujāk nekā pakalpojumu sfērā. Tāpēc uzkrāto ĀTI struktūrā pakāpeniski pieaug preču ražošanas sfēras īpatsvars no 24,3% 2000.gada beigās līdz 25,2% 2004.gada pirmā pusgada beigās.

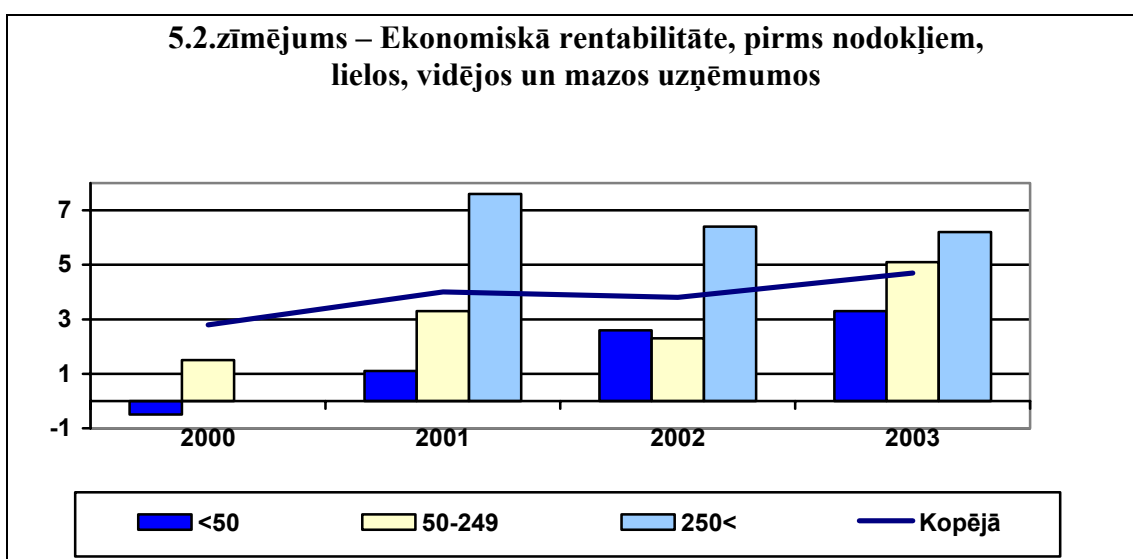
5. Uzņēmējdarbības finansiālie rādītāji

Dotajā pētījumā kā finanšu analīzes rādītājs izmantota ekonomiskā rentabilitāte, kuru aprēķina kā peļņas vai zaudējumu (pirms nodokļiem) attiecību pret bilances aktīvu vidējo vērtību.

Pēdējos gados tautsaimniecībā ekonomiskā rentabilitāte ir pieaugusi nedaudz, galvenokārt 2003.gadā un augstāka tā ir privātajā sektorā.

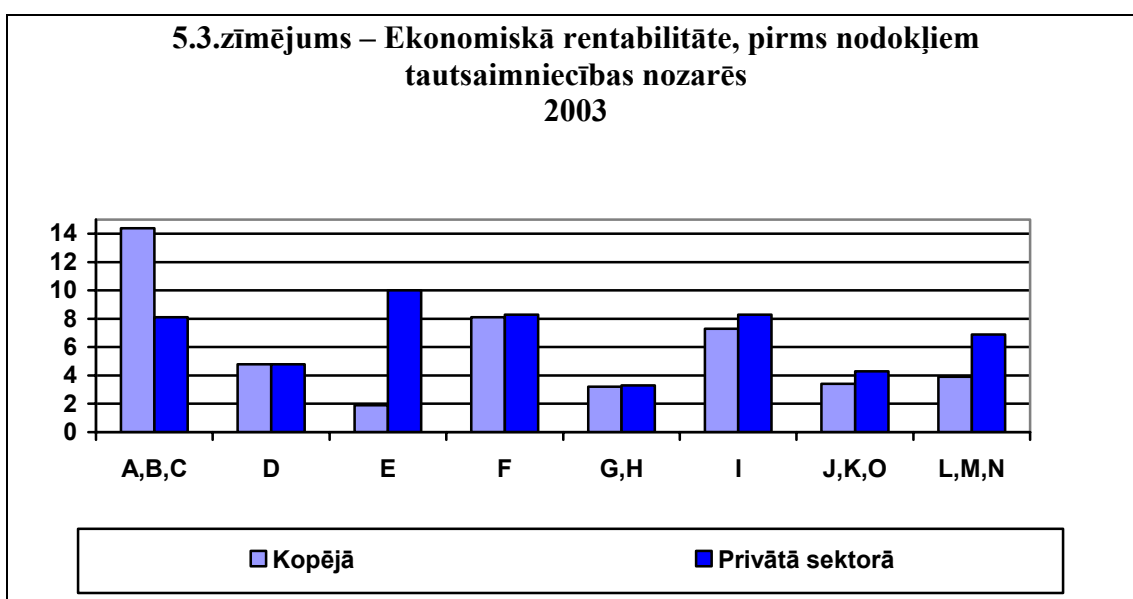
Uzņēmumu dalījumā pēc darbinieku skaita, augstāka tā ir lielajos uzņēmumos (virs 250 strādājošiem), un krietni zemāka vidēja lieluma (50-49 strādājošos) un mazajos (zem 50 strādājošiem).

Raksturīgi, ka lielajos uzņēmumos rentabilitāte samazinās, bet stabili tā pieaug mazajos uzņēmumos, kā arī vidējos.

Augsti rentabilitātes rādītāji ir būvniecībā un transporta un sakaru nozarē. Tomēr jāatzīmē, ka visaugstākais rādītājs ir lauksaimniecībai. Tomēr šai informācijai ir jāpieiet ļoti kritiski, jo dotajos uzņēmējdarbības finansiālos rādītājos nav apsektas zemnieku saimniecības un tādēļ lauksaimniecības datus reprezentē pārsvarā kooperatīvie un valsts uzņēmumi.

Caurmērā visās nozarēs privātā sektora rentabilitātes rādītājs ir nedaudz augstāks (izņemot primārajām nozarēm) un starp tiem nav izteiktas atšķirības (izņemot enerģētikā). Rādītāju mazās atšķirības nosaka augstais privātā sektora īpatsvars nozarēs.

5.1. tabula – Privātā sektora īpatsvars uzņēmumu aktīvos un neto apgrozījumā (%)

	Aktīvi		Neto apgrozījums	
	2000	2003	2000	2003
Primārās nozares	86,4	88,9	85,2	85,4
Apstrādes rūpniecība	98,1	99,4	98,9	99,3
Elektroenerģija, gāze un ūdens	21,8	18,8	27,0	27,6
Būvniecība	98,1	96,3	98,7	98,2
Tirdzniecība	98,1	98,9	99,3	99,7
Transports un sakari	49,7	64,2	65,5	73,3
Citi komercpakalpojumi	59,9	82,2	74,5	83,4
Sabiedriskie pakalpojumi	18,1	28,4	19,9	28,5
Kopā	71,4	80,6	88,4	91,0

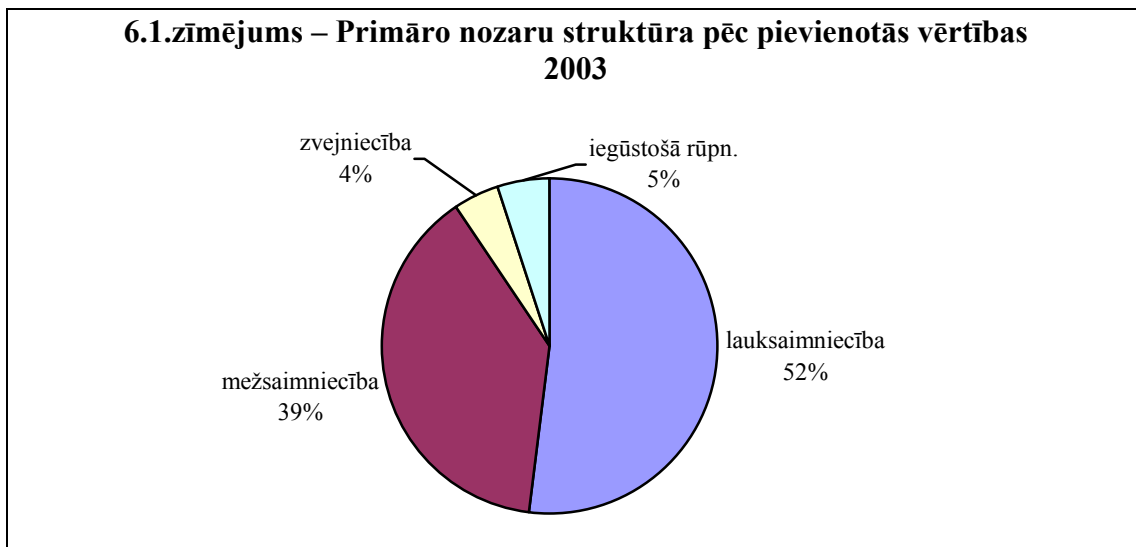
Privātā sektora pārziņā ir relatīvi mazāk aktīvu attiecībā pret apgrozījumu, tomēr šī neatbilstība ar gadiem ir samazinājusies. Tas ir objektīvs process, kas saistīts galvenokārt ar privatizāciju. Privātā sektora daļa salīdzinājumā ar 2000.gadu ir palielinājusies visās nozarēs izņemot būvniecību.

6. Nozaru raksturojums

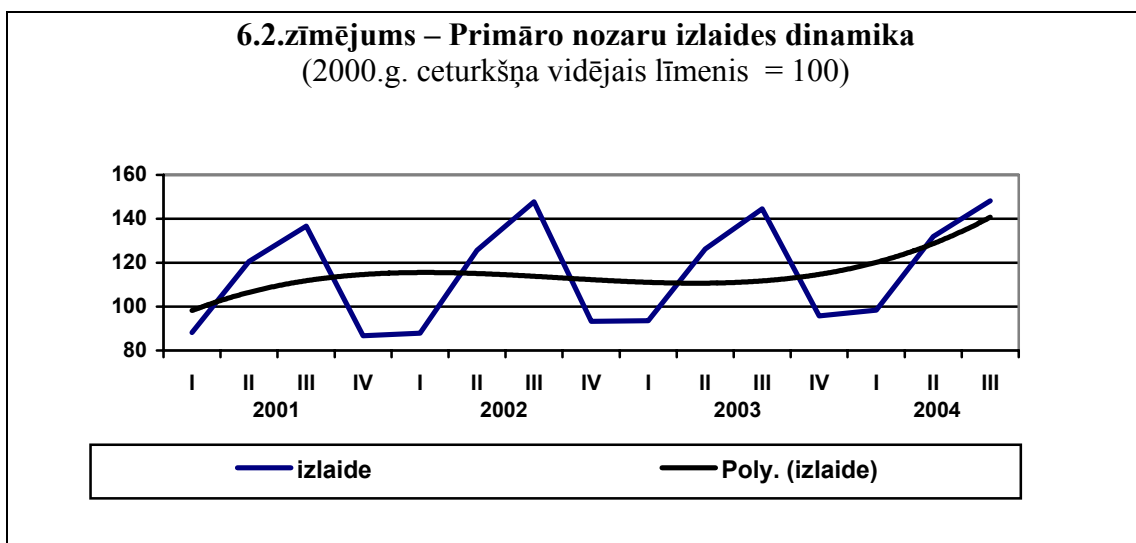
6.1. Primārās nozares

Izaugsme

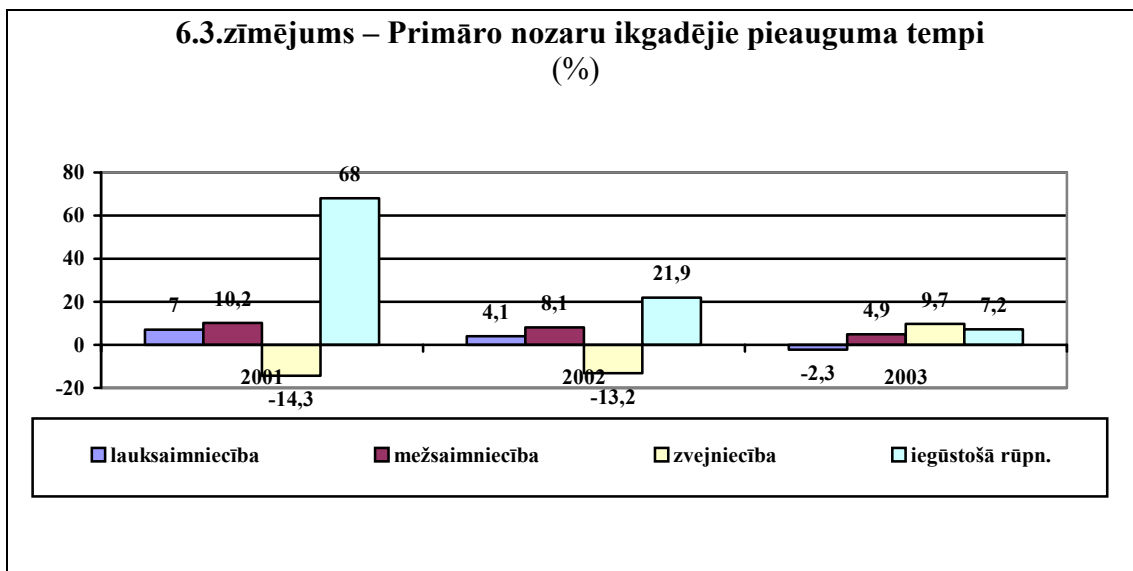
Primāro nozaru struktūrā dominē lauksaimniecība. Primāro nozaru ražošanas apjomi pēdējos 3 gados (2001.-2003.g.) auguši caurmērā par 4,8%, kas par 3 procentu punktiem atpaliek no tautsaimniecības vidējā rādītāja.

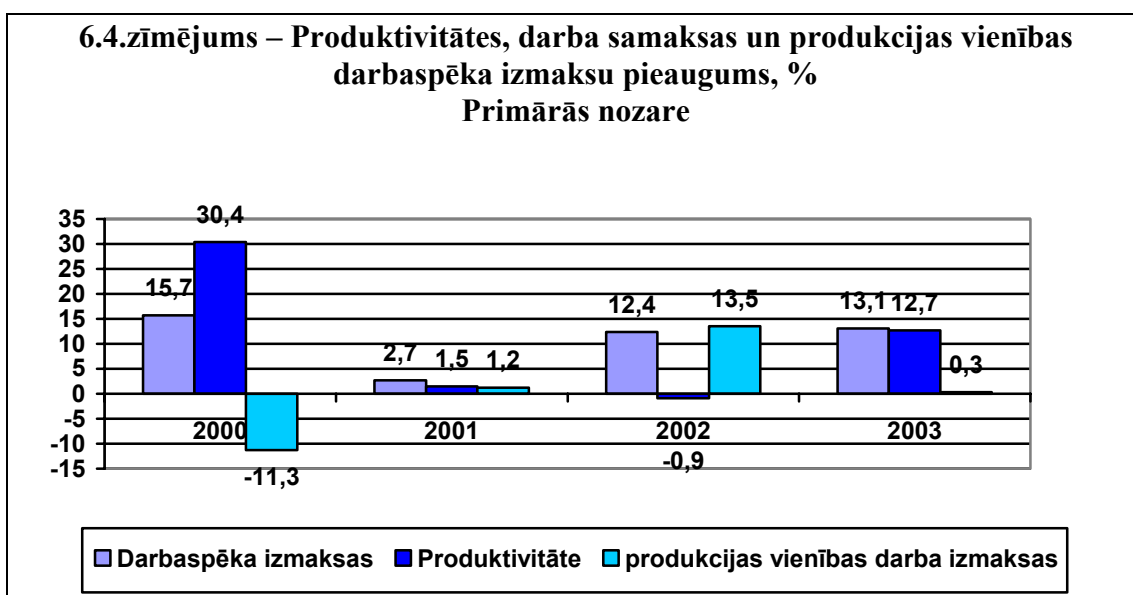
Nozares galvenais noiets ir iekšējā tirgū. Eksportēta tiek 1/5 daļa no produkcijas un tā galvenokārt ir koksne. Pēdējos 3 gados nedaudz straujāk ir palielinājusies iekšējā tirgū realizētās produkcijas daļa.

Primārajām nozarēm raksturīgi ļoti svārstīgi pieauguma tempi. Visstraujākā izaugsme bija iegūstošai rūpniecībai, kur gada vidējais pieauguma temps pēdējos trīs gados sasniedza 30%, ko galvenokārt nodrošināja 2001.gadā ražošanas apjomu palielināšanās vairāk kā pusotru reizi. Tomēr šīs nozares īpatsvars tautsaimniecībā ir tik niecīgs, ka tās izaugsme maz ietekmē kopīgo izaugsmi.

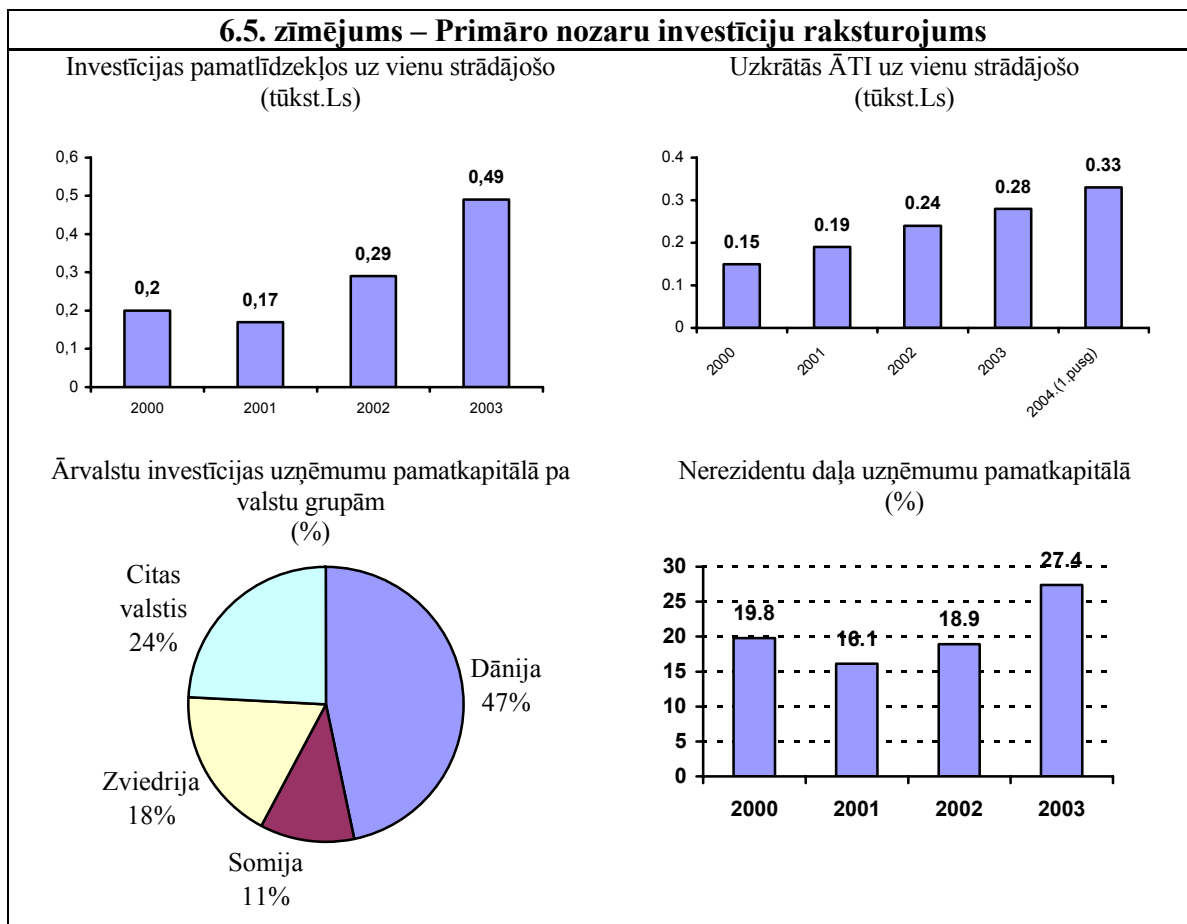
Primāro nozaru ekonomiskās rentabilitātes rādītājs 2003.gadā bija 3 reizes augstāks kā tautsaimniecībā vidējais un sastādīja 14,4%. Tomēr, kā jau atzīmēts, šis rādītājs jāvērtē diezgan kritiski, jo lauksaimniecībā praktiski nav aptvertas zemnieku saimniecības. Privātā sektora uzņēmumos rentabilitātes rādītājs ir krietni zemāks un tas bija 8,1%.

Produkcijas vienības darbaspēka izmaksas šajā nozarē pēdējos trīs gados ir praktiski nemainīgas. Tomēr, kā jau atzīmēts, aprēķinot visus 6.4. zīmējumā esošos rādītājus, galvenās problēmas bija saistītas ar nodarbinātības skaita noteikšanu lauksaimniecībai.

Investīcijas

6.5. zīmējums – Primāro nozaru investīciju raksturojums

No 2000.gada līdz 2003.gadam investīcijas pamatlīdzekļos primārajās nozarēs pieauga gandrīz četras reizes. 2003.gadā primārajās nozarēs investīcijas uz vienu strādājošo bija 0,5 tūkst. latu, jeb trīs reizes mazāk nekā vidēji tautsaimniecībā. Lauksaimniecībā investīciju gada vidējie pieauguma tempi bija 51,6%, ieguves rūpniecībā – 28,3%, bet zvejniecībā investīcijas samazinājās vidēji gadā par 25%.

Uzkrātās ĀTI primārajās nozarēs kopumā triju gadu laikā (2001-2003) pieauga vairāk nekā divas reizes, un strauji tās palielinājās arī 2004.gada pirmajā pusgadā. Attiecīgi palielinājusies arī nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā. Pie tam, lauksaimniecībā šajā laika periodā ĀTI pieauga par 129% un nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā palielinājās no 10% līdz - 23,9%, ieguves rūpniecībā ĀTI pieaugums bija 123% un nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā palielinājās no 54% līdz 60,5%. Zvejniecībā nerezidentu daļā uzņēmumu pamatkapitālā samazinājās no 33% līdz 3,9%, kas bija saistīts ar ārvalstu kapitāla aizplūšanu.

Lielākie ārvalstu investori primārajās nozarēs ir Dānijas, Somijas un Zviedrijas uzņēmēji. Šo valstu investīcijas veido vairāk nekā pusi no uzkrātām ārvalstu investīcijām uzņēmumu pamatkapitālā. Lielākas investīcijas lauksaimniecībā un ieguves rūpniecībā ieviekuši Dānijas uzņēmēji (38,4% no ĀTI lauksaimniecības nozarē un 74,4% no ĀTI ieguves rūpniecībā). Savukārt 56% no uzkrātām ĀTI zvejniecībā pieder Lielbritānijas uzņēmējiem.

6.2. Apstrādes rūpniecība un tās apakšnozares

6.2.1. Vispārējs raksturojums

Izaugsme

Pēdējos trīs gados rūpniecībā ir vērojama stabila izaugsme, un ikgadējie vidējie pieauguma tempi sasniedz 9,4%, kas krietni pārsniedz tautsaimniecības vidējos pieauguma tempus.

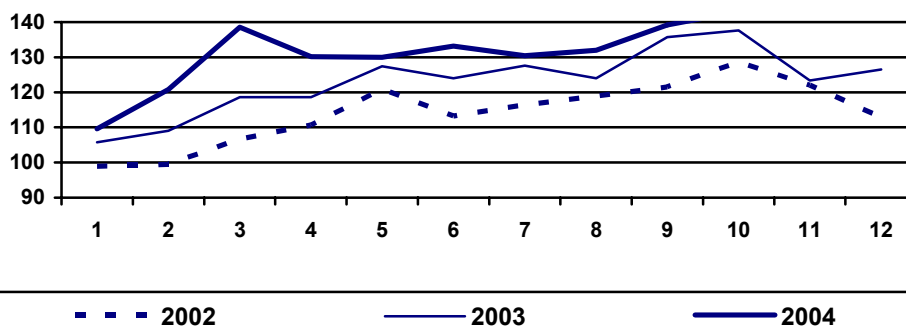
6.1. tabula - Apstrādes rūpniecības nozaru galvenie rādītāji 2003. gadā (%)

	struk-tūra	apjomu izmaiņas	Ieguldī-jums pie-augumā	Eksporta īpatsvars realizā-cijā
Apstrādes rūpniecība – pavisam	100	9,1	9,1	51,9
Pārtikas rūpniecība	24.9	2,3	1.0	23,5
Vieglā rūpniecība	9.6	-3,4	-0.2	84,1
Kokapstrāde	20.4	16,0	3.3	69,5
Papīra ražošana un izdevējdarbība	7.6	5,3	0.5	24,9
Ķīmiskā rūpniecība	4.4	-5,1	-0.2	60,8
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	2.8	5,4	0.2	26,6
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	9.7	9,5	1.1	78,8
Mašīnu un iekārtu ražošana	14.6	24,3	2.9	68,9
Pārējās rūpniecības nozares	6.1	7,1	0.5	69,5

Vairumam nozaru saražotās produkcijas lielākā daļa tiek eksportēta, tāpēc nozaru izaugsme lielā mērā ir atkarīga no eksporta iespēju paplašināšanās.

6.6.zīmējums – Apstrādes rūpniecības ražošanas apjomi

(2000.g. vidējais mēneša apjoms = 100)

Gandrīz visās rūpniecības nozarēs pēc iestāšanās ES ir vērojams vai nu ražošanas apjomu pieauguma tempu samazinājums vai pat sašaurināšanās. It īpaši tas ir tajās nozarēs, kur noietu tirgi bija mazākā mērā saistīti ar ES valstīm.

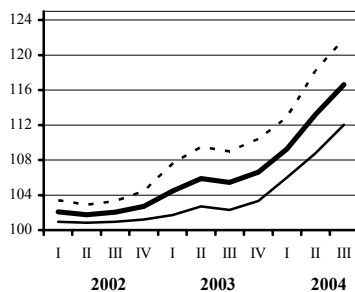
6.7. Zīmējums - Apstrādes rūpniecības raksturojums

Izlaides un eksporta dinamika
(2002.g. I cet. = 100)

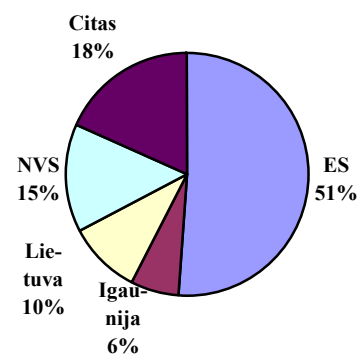
Izlaide — Eksports

Ražotāju* cenu dinamika
(2000.g. decembris = 100)

RCI — VCI — XCI

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2003.g.)

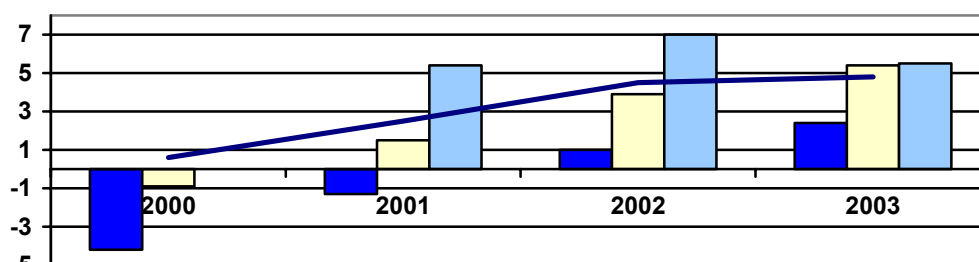

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Sākot ar 2002.gadu sāka pieaugt eksporta cenas labvēlīgā eiro kursa dēļ, kas uzlaboja Latvijas rūpniecības konkurētspēju. Arī vietējā tirgū realizētās produkcijas cena palielinājās, tikai nedaudz lēnākos tempos.

Pēdējos gados nozarē ir palielinājusies vidējā ekonomiskā rentabilitāte, pateicoties tās pieaugumam mazos un it īpaši vidējos uzņēmumos. 2003.gadā lielo uzņēmumu rentabilitāte praktiski nav augstāka par vidējo uzņēmumu.

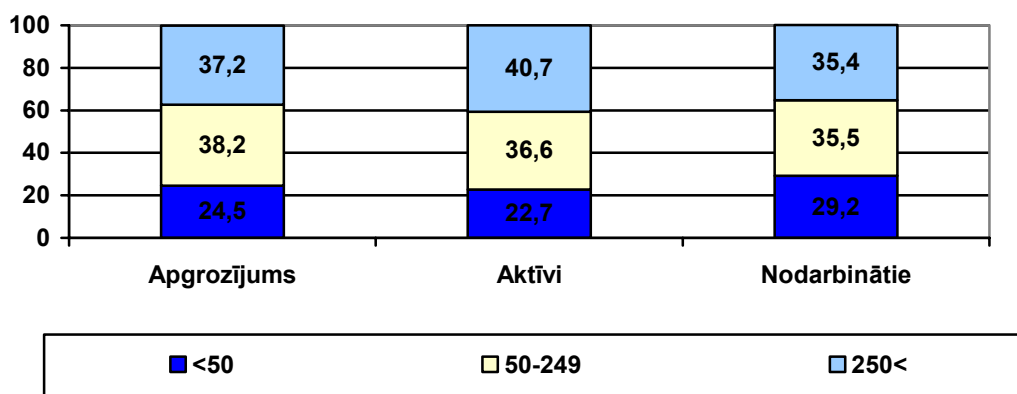
6.8. zīmējums – Ekonomiskā rentabilitāte, pirms nodokļiem, lielos, vidējos un mazos uzņēmumos Apstrādes rūpniecība

<50 — 50-249 — 250< — Kopējā

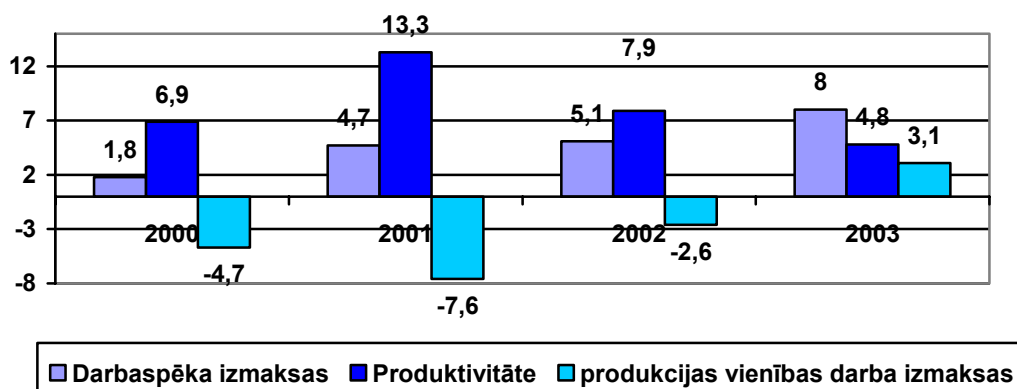
Mazajos uzņēmumos tiek saražots apmēram 1/4 daļa produkcijas. Lielos un vidējos uzņēmumos apgrozījuma summa ir gandrīz vienāda, nedaudz vairāk tā ir vidējos uzņēmumos. Relatīvi (attiecībā pret apgrozījumu) daudz vairāk aktīvu ir lielajos uzņēmumos, kas kompensējas ar mazāku strādājošo skaitu.

**6.9.zīmējums – Apgrozījuma, aktīvu un nodarbināto skaita struktūra dalījumā pēc nodarbināto skaita
Apstrādes rūpniecība 2003.g.
(%)**

Nozarē ik gadu palielinās produktivitāte, pie tam līdz 2003.gadam izteikti straujākos tempos nekā algu palielinājums. 2003.gadā tomēr algas pieauga straujākos tempos.

**6.4.zīmējums – Produktivitātes, darba samaksas un produkcijas vienības darbaspēka izmaksu pieaugums, %
Apstrādes rūpniecība**

Ražošanu ierobežojošie faktori

6.2.tabulā ir apkopoti ražošanu ierobežojošie faktori rūpniecībā no 2001. līdz 2003.gada janvārim.

6.2.tabula - Ražošanu ierobežojošie faktori, izplatības biežums % no apsekoto uzņēmumu skaita				
		2001 vidēji	2002 vidēji	2003 janv.
1.	To nav	10	13	11
2.	Nepietiekams iekšzemes pieprasījums	54	43	43
3.	Nepietiekams ārzemju pieprasījums	33	31	30
4.	Konkurējošs imports	24	22	18
5.	Vispārējs darbaspēka trūkums	2	2	3
6.	Kvalificēta darbaspēka trūkums	13	17	20
7.	Piemērotas iekārtas trūkums	19	15	11
8.	Izejvielu trūkums	10	9	10
9.	Materiālu trūkums	3	2	2
10.	Energoresursu nepietiekamība	0	1	1
11.	Finansiālās problēmas	16	14	16
12.	Neskaidri ekonomiskie likumi	15	7	7
13.	Ekonomiskās vides nenoteiktība	10	8	12
14.	Citi	4	5	8

Kā redzams dotajā tabulā, 2003.gada janvārī, salīdzinot ar 2001.gadu, samazinājies ir uzņēmumu skaits, kas kā ierobežojošo faktoru ir norādījuši nepietiekamu iekšzemes pieprasījumu, savukārt nepietiekamu ārzemju pieprasījumu kā ierobežojošo faktoru min 1/3 no apsekotajiem uzņēmumiem un tā izplatība aplūkojamā laika periodā gandrīz nav mainījusies. Nozīmīgs saimniecisko darbību ierobežojošais faktors ir arī kvalificēta darbaspēka trūkums, ko 2003.gada janvārī min 20% no apsekotajiem uzņēmumiem un konkurējošs imports, ko min 18% respondentu. Kopumā trīs gadu laikā ierobežojošo faktoru izplatība nav būtiski mainījusies un kā galvenie ražošanu ierobežojošie faktori tiek atzīti: nepietiekams iekšzemes pieprasījums, nepietiekams ārzemju pieprasījums, kvalificēta darbaspēka trūkums, konkurējošs imports un finansiālās problēmas. 2003.gada janvārī vairāk respondentu kā iepriekš ir atzīmējuši ekonomiskās vides nenoteiktību, kas varētu būt saistīts ar valsts pārvaldes aparāta maiņu un neapstiprināto valsts budžetu. Kopš 2001.gada samazinājies ir to uzņēmumu skaits, kas kā ierobežojošo faktoru min piemērotu iekārtu un materiālu trūkumu, kā arī neskaidro likumdošanu. 2003.gada janvārī ir pieaudzis arī uzņēmumu skaits, kas atzīmējuši finansiālās grūtības, kam līdz tam bija tendence samazināties, pie tam šo faktoru biežāk un vairāk min tieši mazie un mikro uzņēmumi.

Aplūkojot būtiskāko ierobežojošo faktoru izplatību atsevišķās rūpniecības apakšnozarēs 2003.gada janvārī, jāsecina, ka vismazāk no nepietiekama iekšzemes pieprasījuma cieš kokapstrādes, vieglās un metālu ražošanas apakšnozares, bet visbiežāk šo faktoru ir minējuši mašīnu un iekārtu ražošanas uzņēmumi, kā arī pārējo nemetālisko minerālu ražotāji (skat. 6.3.tabulu).

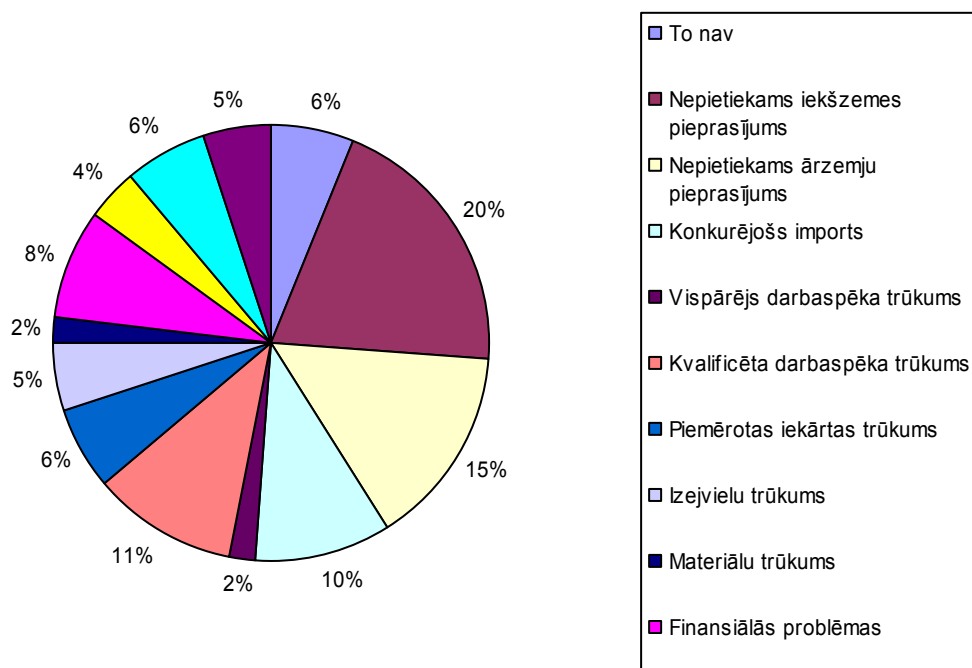
6.3.tabula - Būtiskāko ražošanu ierobežojošie faktoru izplatība apstrādes rūpniecības apakšnozarēs 2003.gada janvārī, % no respondentu skaita

Apakšnozares	Nepietiekams iekšzemes pieprasījums	Nepietiekams ārzemju pieprasījums	Konkurējošs imports	Kvalificēta darbaspēka trūkums	Finansiālās problēmas
Pārtikas rūpniecība	39	28	30	10	12
Vieglā rūpniecība	27	26	19	39	18
Kokapstrāde	27	39	5	23	9
Papīra ražošana un izdevējdarbība	42	28	4	1	15
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	48	34	39	7	12
Pārējo nemetālisko minerālo produktu ražošana	51	23	28	12	9
Metāli un metālizstr. ražošana	31	22	3	27	26
Mašīnu un iekārtu ražošanu	58	39	19	23	20
Pārējās rūpniecības nozares	23	25	22	32	13

Nepietiekamu ārzemju pieprasījumu visbiežāk min kokapstrādes, kā arī mašīnu un iekārtu ražotāji. Kopumā nepietiekams ārzemju pieprasījums apstrādes rūpniecības apakšnozarēs minēts ievērojami retāk, nekā iekšzemes, kas izskaidrojams ar to, ka daļa uzņēmumi savu produkciju neeksportē un pagaidām negatavojas to darīt. Kvalificēta darbaspēka trūkumu visvairāk vieglās rūpniecības uzņēmumi. Tas ir visbūtiskākais faktors, kas ierobežo šīs nozares darbību. Tāpat kvalificēta darbaspēka trūkums ir būtisks ierobežojošais faktors metālu un metālizstrādājumu ražošanā, kā arī mašīnu un iekārtu ražošanā. Konkurējošais imports visvairāk satrauc ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru uzņēmumus, pārtikas rūpniecības un pārējo nemetālisko minerālo produktu ražotājus, bet finansiālās problēmas visbiežāk minējuši metāla un metālizstrādājumu ražotāji.

Aplūkojot ražošanas ierobežojošo faktoru sadalījumu pēc nozīmības 2003.gada janvārī apstrādes rūpniecībā (6.10.zīmējums), var redzēt, ka ierobežojošo faktoru nozīmība rūpniecības konjunktūras pētījumā pārsvarā atbilst izplatības biežumam.

6.10.zīmējums - Ierobežojošo faktoru sadalījums pēc nozīmības apstrādes rūpniecībā 2003.gada janvārī

Svarīgākie ražošanu ierobežojošie faktori pēc nozīmības ir nepietiekams iekšzemes pieprasījums, nepietiekams ārzemju pieprasījums un kvalificēta darbaspēka trūkums.

Pēc ražošanu ierobežojošo faktoru kopas maiņas respondenti sākuši aktīvāk izvērtēt situāciju savos uzņēmumos, jo samazinās atzīme 'to nav', kas ir tuvāk reālai situācijai Latvijas rūpniecībā. 6.4.tabulā ir parādīti apstrādes rūpniecībā un tās ražošanas pamatgrupās aptaujās fiksēto ražošanu ierobežojošo faktoru izplatības biežumi 2003.un 2004.gada jūlija aptaujās.

6.4.tabula - Ierobežojošo faktori apstrādes rūpniecībā un tās sektoros, % no respondentu skaita

	Visā		Patēriņa preču ražošanā		Starppatēriņa preču ražošanā		Kapitālpreču ražošanā	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
1.To nav	32	26	33	29	31	25	31	25
2.Nepietiekams pieprasījums	37	33	39	34	32	31	43	34
3.Darbaspēka trūkums	10	11	12	9	8	9	11	17
4. Materiālu un /vai iekārtas trūkums	14	12	12	8	21	17	6	9
5.Finansiālās problēmas	19	18	13	13	22	21	21	21
6.Citi	8	8	6	11	9	9	7	2

Kā redzams no 6.3.tabulā apkopotajiem datiem gan apstrādes rūpniecībā kopumā, gan atsevišķos tās sektoros kā galvenais ierobežojošais faktors atzīmēts nepietiekošs pieprasījums. 2004.gada jūlija aptaujā vienlīdz bieži to minējuši gan patēriņa, gan kapitālpreču (investīciju preču) ražošanas uzņēmumu pārstāvji. Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada vasaru šī faktora izplatības biežums samazinājies visās ražošanas pamatgrupās, bet visvairāk – investīciju preču ražošanā. Ražošanu

ierobežojošo faktoru izplatības biežums dažāda lieluma apstrādes rūpniecības uzņēmumos aplūkojamā laika periodā būtiski neatšķiras. Visu lielumu uzņēmumos visvairāk atzīmēts ir nepietiekams pieprasījums, mazie un pavisam mazie uzņēmumi cīnās ar finansiālām grūtībām, kas ietver arī kredītu iegūšanas problēmas. Savukārt lielo uzņēmumu vadītāji nedaudz vairāk atzīmē darbaspēka, kā arī materiālu un/vai iekārtu nepietiekamību. Visbūtiskāk nepietiekamais pieprasījums ierobežo transportlīdzekļu ražotājos, izņemot automobiļu, piekabju un puspiekabju ražotājus, kuri kā galveno ražošanu ierobežojošo faktoru min materiālu un iekārtu trūkumu. Tāpat nepietiekams pieprasījums būtiski ietekmē papīra ražošanu un izdevējdarbību, bet visretāk šo faktoru atzīmē kokapstrādes un vieglās rūpniecības apakšnozares uzņēmumi (skat.6.5.tabulu).

6.5.tabula - Būtiskāko ražošanu ierobežojošie faktoru izplatība apstrādes rūpniecības apakšnozarēs 2004.gada aprīlī, % no respondentu skaita

Apakšnozares	To nav	Nepietiekams pieprasījums	Darbaspēka trūkums	Materiālu un/vai iekārtas trūkums	Finansiālās problēmas
Pārtikas rūpniecība	21	35	4	11	21
Vieglā rūpniecība	25	28	15	8	19
Kokapstrāde	25	20	5	34	25
Papīra ražošana un izdevējdarbība	12	61	4	21	6
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	18	41	0	19	19
Pārējo nemetālisko minerālo produktu ražošana	27	36	3	18	18
Metāli un metālizstr. ražošana	46	32	5	18	21
Mašīnu un iekārtu ražošanu	18	50	14	9	18
Pārējās rūpniecības nozares	29	34	5	19	19

Apģērbu ražošanā, kažokādu apstrādē un krāsošanā svarīgākais faktors joprojām ir darbaspēka trūkums, savukārt ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru uzņēmumi darbaspēka trūkumu neatzīmē kā ierobežojošo faktoru. Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošanā, celulozes, papīra izstrādājumu ražošanā visvairāk traucē materiālu un/ vai iekārtas trūkums. Finansiālās problēmas kā būtisku ierobežojošo faktoru min gandrīz visu apakšnozaru uzņēmumi, izņemot otreizējās pārstrādes uzņēmumus, kuri to vispār nemin un izdevējus, no kuriem tikai vidēji 5 % respondentu to atzīmē kā būtisku faktoru.

Ierobežojošo faktoru izplatība 2004.gada oktobra aptaujā ir sekojoša (skat. 6.6.tabulu).

6.6.tabula - Ierobežojošie faktori apstrādes rūpniecībā un tās sektoros 2004. gada oktobrī
% no respondentu skaita

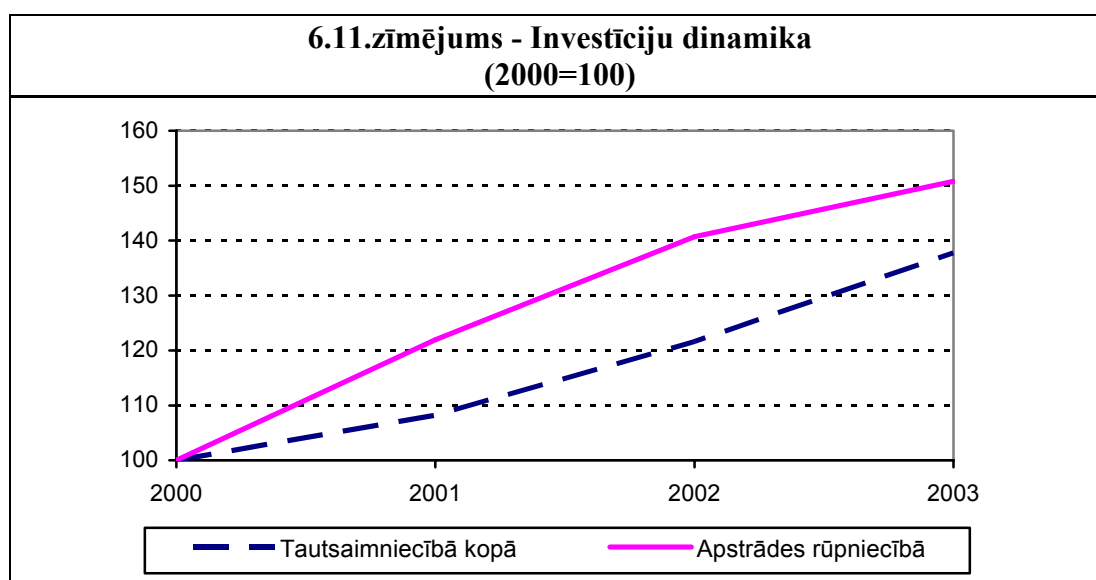
	Ierobežojošie faktori	Apstrādes rūpniecībā	Patēriņa preču ražošanā	Starppatēriņa preču ražošanā	Kapitālpreču ražošanā
1.	To nav	25	29	23	24
2.	Nepietiekams pieprasījums	36	35	39	34
3.	Darbaspēka trūkums	12	14	9	17
4.	Materiālu un /vai iekārtu trūkums	15	8	25	8
5.	Finansiālās problēmas	19	14	24	22

Arī 2004.gada oktobrī kā galvenais ierobežojošais faktors apstrādes rūpniecībā tiek atzīmēts nepietiekams pieprasījums. Starppatēriņa preču ražošanā relatīvi augsts izplatības biežums ir arī materiālu un/vai izejvielu trūkumam un finansiālajām problēmām, par ko salīdzinoši retāk uztraucas patēriņa preču ražotāji. Arvien pieaug darbaspēka trūkums, it īpaši kapitālpreču ražošanā, 2004.gada jūlijā un oktobrī to minējuši 17 % no respondentiem, salīdzinājumā 2003.gada jūlijā kapitālpreču ražotāju grupā to bija tikai 11 %.

Investīcijas

(i) investīcijas pamatlīdzekļos

Investīcijas apstrādes rūpniecībā no 2000.gada līdz 2003.gadam ir pieaugušas vairāk nekā par 50%. Ikgadējie investīciju pieauguma tempi apstrādes rūpniecībā šajā laika periodā bija 15%, kas par 4% punktiem pārsniedza investīciju pieauguma tempus kopumā tautsaimniecībā un bija gandrīz divreiz lielāki nekā pakalpojumu sfērā.

Kaut gan lielāka daļa no investīcijām apstrādes rūpniecībā ir veiktas zemo tehnoloģiju nozarēs, tomēr pēdējos trijos gados to daļa pakāpeniski samazinās. Tā, ja 2000.gada zemo tehnoloģiju nozaru īpatsvars investīcijās apstrādes rūpniecībā bija

80%, tad 2003.gadā tas samazinājās līdz 73%. Šādas izmaiņas noteica straujāka investīciju dinamika vidējo un augsto tehnoloģiju nozarēs. Gada vidējie investīciju pieauguma tempi augsto tehnoloģiju nozarēs no 2001. līdz 2003.gadam bija 27,2%, vidējo tehnoloģiju nozarēs – 22,7% un zemo tehnoloģiju nozarēs – 10,5%. 2003.gadā augsto tehnoloģiju nozaru daļa bija 9,8%, jeb par 3%punktiem vairāk nekā 2000.gadā.

6.7. tabula - Investīciju dinamika apstrādes rūpniecībā (%)					
	2001	2002	2003	Vidēji 2001-2003	2004.g. 1.pusgads
Pārtikas rūpniecība	9,7	27,8	5,4	13,9	3,5
Vieglā rūpniecība	97,9	-39,3	21,4	13,4	-8,6
Kokapstrāde	-15,5	62,2	-2,8	10,0	-25,2
Papīra ražošana un izdevējdarbība	2,9	-0,2	-12,0	-3,3	34,9
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	108,4	-32,0	19,4	19,2	164,4
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	63,7	-39,6	38,6	11,1	66,6
Metāli un metālizstrādājumu ražošana	134,2	9,1	-9,2	32,4	57,5
Mašīnu un iekārtu ražošana	56,3	17,3	11,6	27,0	3,7
Pārējās rūpniecības nozares	41,3	16,9	21,0	26,0	66,2
Kopā	21,8	15,5	4,0	13,5	11,0

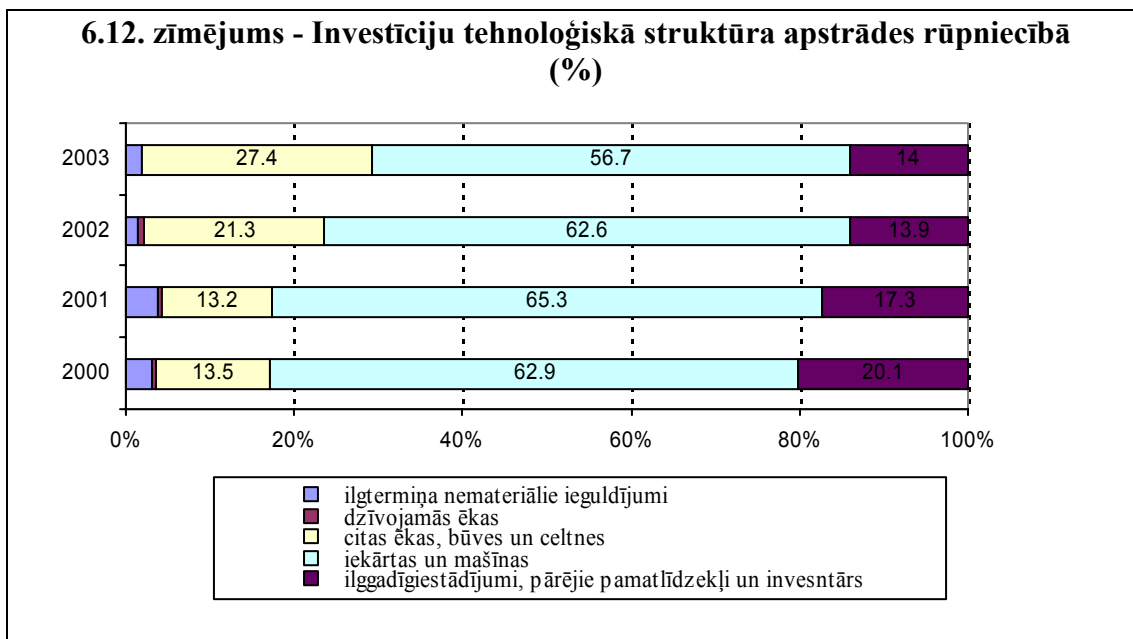
2004. gada pirmajā pusgadā investīcijas apstrādes rūpniecībā pieauga par 11% un veidoja 16,4% no kopējām investīcijām tautsaimniecībā. Tās galvenokārt bija investīcijas pārtikas un kokapstrādes rūpniecībā.

6.8. tabula - Investīciju struktūra apstrādes rūpniecībā (%)					
	2001	2002	2003	Vidēji 2001-2003	2004.g. 1.pusgads
Pārtikas rūpniecība	27,1	30,0	30,5	29,3	29,8
Vieglā rūpniecība	11,7	6,2	7,2	8,2	7,8
Kokapstrāde	23,3	32,7	30,6	29,2	18,2
Papīra ražošana un izdevējdarbība	7,3	6,3	5,3	6,2	7,9
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	7,6	4,5	5,1	5,6	9,2
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	5,0	2,6	3,5	3,6	4,5
Metāli un metālizstrādājumu ražošana	7,9	7,4	6,5	7,2	8,7
Mašīnu un iekārtu ražošana	6,5	6,6	7,1	6,8	6,9
Pārējās rūpniecības nozares	3,6	3,7	4,3	3,9	7,1
Kopā	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tā kā kokapstrādes rūpniecībā 2003. gadā tika investēts par 2,8% mazāk nekā iepriekšējā gadā, bet 2004.gada pirmajā pusgadā par 25.2% mazāk, šīs nozares daļa kopējās investīcijās apstrādes rūpniecībā samazinās. 2004. gada pirmajā pusgadā tāpat kā iepriekšējos periodos pārsvarā tika investēts darbietilpīgajās un zemo tehnoloģiju nozarēs, kaut gan šo nozaru daļa investīcijās turpina samazināties. 2004. gada pirmajā

pusgadā salīdzinot ar 2003.gada pirmo pusgadu investīcijas augsto tehnoloģiju nozarēs pieauga par 53%, tai skaitā ķīmiskā rūpniecībā par 164,4%, mašīnu un iekārtu ražošanā – par 25,9%. Neskatoties uz straujo investīciju pieaugumu, šo nozaru daļa kopējā ieguldījumu apjomā joprojām ir maza. 2004.gada pirmajā pusgadā šajās nozarēs tika ieguldīts 13% no investīcijām apstrādes rūpniecībā.

Investīciju tehnoloģisko struktūra apstrādes rūpniecībā gandrīz kā neatšķīrās no investīciju tehnoloģiskās struktūras tautsaimniecībā kopumā.

Gandrīz par 20 procentu punktiem vairāk nekā vidēji tautsaimniecībā tiek ieguldīts iekārtās un mašīnās, kas ir pilnīgi izskaidrojams ar ražošanas specifiku. Tomēr, kā redzams zīmējumā, šo investīciju daļa kopš 2001.gada samazinās, toties būtiski pieaug investīcijas ēkās, būvēs un celtnēs.

Ilgtermiņa nemateriālo ieguldījumu īpatsvars apstrādes rūpniecībā ir zemāks nekā vidēji tautsaimniecībā un tas būtiski atšķīrās gan pa gadiem, gan pa apakšnozarēm.

6.9.tabula - Ilgtermiņa nemateriālie ieguldījumi apstrādes rūpniecībā, % no investīcijām nozarē

	2000	2001	2002	2003	2004(1.pusg.)
Pārtikas rūpniecība	3,5	6,0	2,4	1,1	1,1
Viegklā rūpniecība	1,5	7,6	0,8	0,6	1,7
Kokapstrāde	0,8	0,6	0,4	0,7	1,3
Papīra ražošana un izdevējdarbība	8,5	3,5	2,4	6,3	2,1
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	6,2	4,5	5,0	13,4	8,9
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	1,3	0,4	0,9	0,4	0,4
Metāli un metālizstrādājumu ražošana	0,9	2,3	0,5	1,2	7,0
Mašīnu un iekārtu ražošana	9,7	2,4	1,8	2,1	3,4
Pārējās rūpniecības nozares	0,6	0,8	2,5	0,4	0,5
Kopā	3,1	3,8	1,5	1,9	2,6

Vislielākā ilgtermiņa nemateriālo ieguldījumu daļa investīcijās ir augsto tehnoloģiju nozarēs. Pēdējo triju gadu laikā tie veidoja vidēji 6,4%, kas gandrīz trīs reizes pārsniedz apstrādes rūpniecības vidējo rādītāju.

Investīciju tehnoloģisko struktūru lielā mērā ietekmē ražošanas specifika, kā arī esošo pamatlīdzekļu struktūra. Ir skaidrs, ka investīcijas palielina pamatlīdzekļu krājumus un maina to tehnoloģisko struktūru. Tomēr dati par investīcijām ko piedāvā tradicionālā statistika nav pietiekoši lai izvērtētu pamatlīdzekļu kvalitatīvas izmaiņas. Tātad, lai izvērtētu investēšanas procesa kvalitāti un ietekmi uz ražošanas procesiem ir nepieciešama papildus informācija. Šāda veida informācija pēdējos gados tiek apkopota saskaņā ar ES metodiku un detalizēti analizēta 2004.gada biļetena par investīciju konjunktūru rūpniecībā, tātad ir salīdzināmā pa valstīm.

Pēc ES investīciju konjunktūras apsekojuma metodikas visas investīcijas tiek iedalītas šādos veidos:

- ražošanas jaudas paplašināšanai;
- racionalizācijas investīcijas
- investīcijas citiem nolūkiem

Investīcijas „ražošanas jaudas paplašināšanai” ietver gan tos līdzekļus, kas izlietoti līdzšinējās ražošanas saglabāšanai, gan paplašināta sortimenta ražošanai.

Veidā „racionalizācijas investīcijas” tiek ieskaitīti līdzekļi, kas novirzīti ražošanas mehanizācijai un automatizācijai, kā arī jaunās tehnikas ieviešanai.

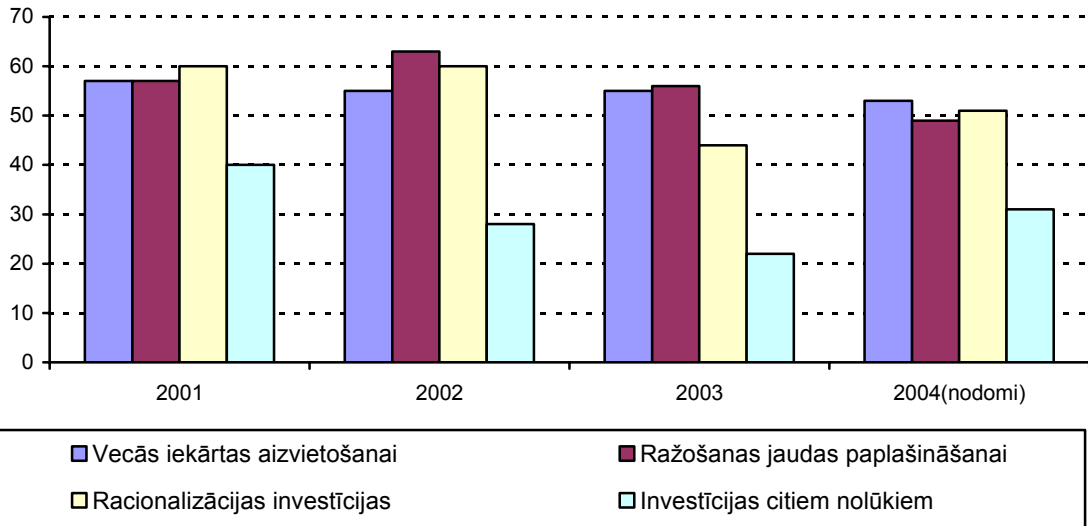
„Investīcijās citiem nolūkiem” ieskaita līdzekļus piesārņojuma kontrolei, darba drošības paaugstināšanai u.c. ieguldījumus.

Kā redzams 6.13. zīmējumā patēriņa preču ražošanas uzņēmumos 2003.gadā vienlīdz daudz uzņēmumu novirzīja līdzekļus vecās iekārtas aizvietošanai un ražošanas paplašināšanai. Visai mazā uzņēmumu skaitā investīcijas bija saistītas ar piesārņojuma kontroli un darba drošības paaugstināšanu. Jāatzīmē arī zems racionalizācijas investīciju līmenis 2003.gadā salīdzinājumā ar 2002. un 2001.gadu.

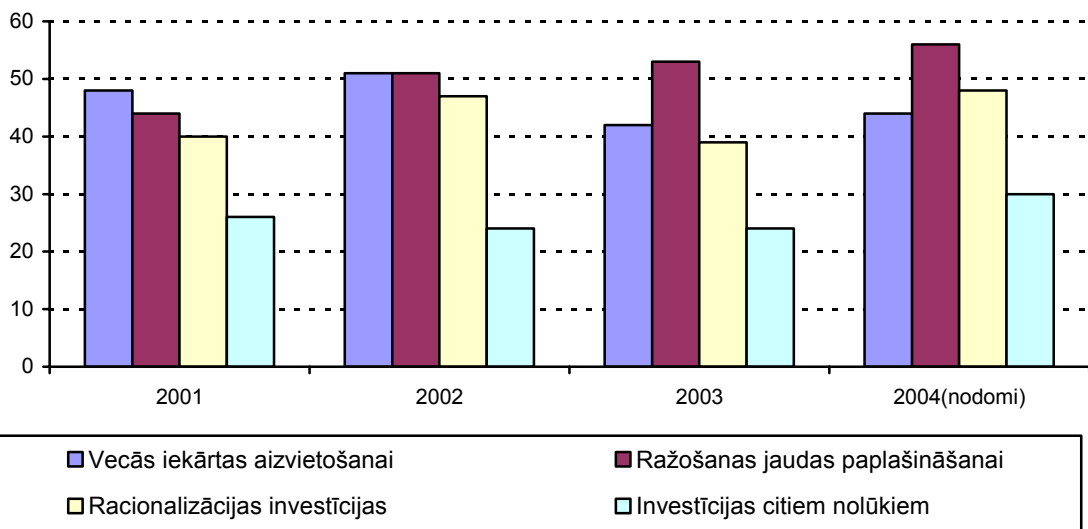
Starppatēriņa preču ražošanā pēdējos gados jūtami vairāk par citiem virzieniem attīstās un turpinās palielināties investīcijas ražošanas jaudas paplašināšanai. Investīciju nodomos 2004.gadam auguši ieguldījumi mehanizācijai, automatizācijai un jaunās tehnikas iegādei (6.14.zīmējums).

Investīciju preču ražošanas uzņēmumos ievērojams pārsvars ir investīcijām ražošanas jaudas paplašināšanai. Līdzīga investīciju struktūra ir vērojama arī 2004.gada nodomos (6.15.zīmējums).

**6.13. zīmējums - Investīciju tipi patēriņa preču ražošanā
(procentos no uzņēmumu skaita grupējumā)**

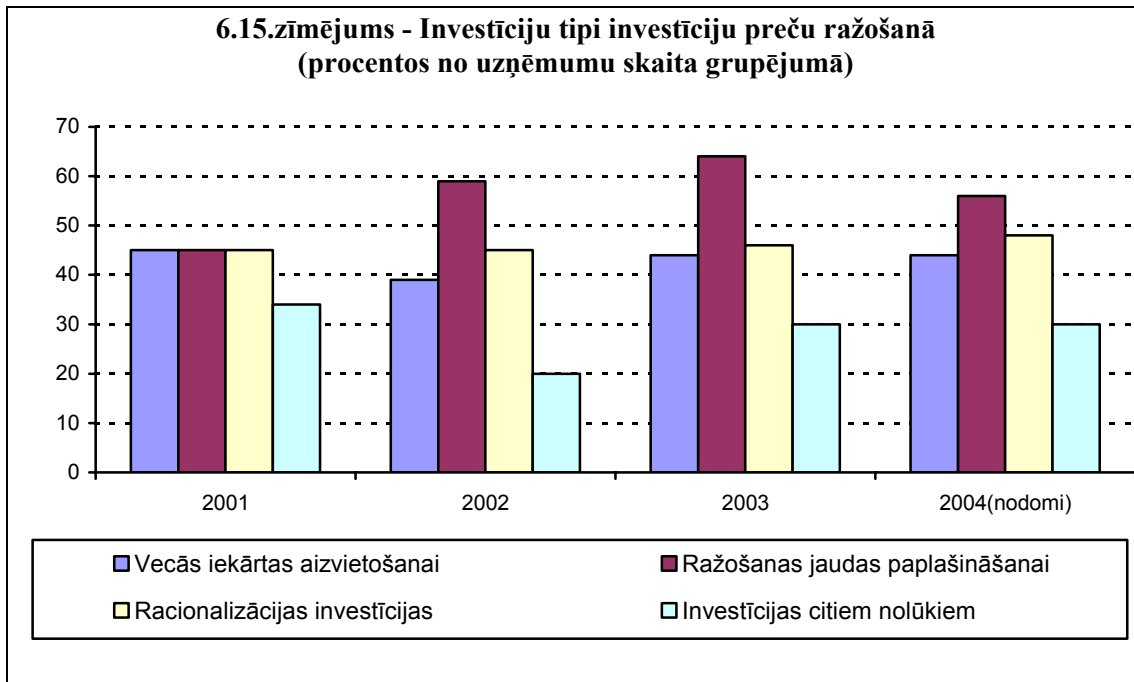

**6.14. zīmējums - Investīciju tipi starppatēriņa preču ražošanā
(procentos no uzņēmumu skaita grupējumā)**

**6.15.zīmējums - Investīciju tipi investīciju preču ražošanā
(procentos no uzņēmumu skaita grupējumā)**

Investīciju izmaiņu analīze kvalitatīvajā griezumā liecina par šādam tendencēm:

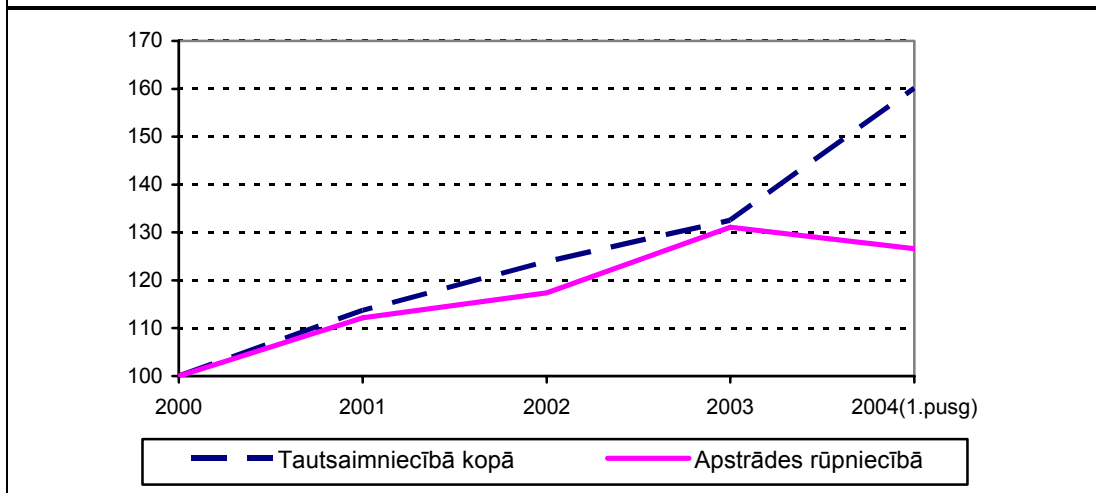
- investīcijas vecās iekārtas aizvietošanai un ražošanas jaudas paplašināšanai pakāpeniski samazinās patēriņa preču ražošanas uzņēmumos un pieaug starppatēriņa un investīciju preču ražošanas uzņēmumos.
- Racionalizācijas investīcijas visvairāk ir izplatītas patēriņa preču uzņēmumos, kaut gan izteikti stabilā pieauguma tendence nav vērojama (lielas svārstības pa gadiem). Savukārt investīciju preču ražošanas uzņēmumos šīs investīciju veids ir relatīvi nemainīgs ar nelielu pieauguma tendenci.
- Pēdējos gados ir vērojams neliels pieaugums ieguldījumiem piesārņojuma kontrolei un darba drošībai, pie tam šāda veida investīcijas straujāk izplatās investīciju preču ražošanas uzņēmumos.

(ii) Ārvalstu investīcijas

Uzkrātās ATI apstrādes rūpniecībā no 2000.gada līdz 2003.gada beigām pieauga vairāk nekā par 30%, jeb vidēji gadā – par 9,4%, t.i. nedaudz lēnāk nekā vidēji tautsaimniecībā (9,9%) un pakalpojumu sfērā (10,2%).

2004.gada beigās ārvalstu uzņēmēji tiešo investīciju veidā apstrādes rūpniecībā bija ieguldījuši mazāk nekā 2003.gadā. Uzkrāto ATI līmenis 2004.gada pirmā pusgada beigās apstrādes rūpniecībā bija par 9,4 milj. latu mazāks nekā 2003.gada beigās un šīs nozares daļa ATI struktūrā bija 13,3%, jeb par 3 procentu punktiem mazāk nekā 2003.gada beigās.

**6.16.zīmējums - Ārvalstu tiešo investīciju dinamika
(2000=100)**

6.10.tabula - Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas pa apstrādes rūpniecības nozarēm (perioda beigās)

Valsts	Uzkrātās ĀTI (milj.latu)			Procentos no ĀTI			Pieaugums 2004. (1.pusg.) pret 2000.gadu
	2004. 1.pusg	2003.g.	2000.g	2004. 1.pusg	2003.g.	2000.g.	
Pārtikas rūpniecība	53,0	76,7	61,4	19,8	27,7	29,0	-13,6
Vieglā rūpniecība	40,5	31,2	21,0	15,1	11,2	9,9	92,9
Kokapstrāde	60,5	64,0	35,5	22,6	23,1	16,8	70,6
Papīra ražošana un izdevējdarbība	17,0	13,3	11,0	6,3	4,8	5,2	54,7
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	20,5	29,8	29,8	7,7	10,7	14,1	-31,2
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	38,9	26,2	14,5	14,5	9,5	6,9	167,9
Metāli un metālizstrādājumu ražošana	11,4	11,0	15,8	4,2	4,0	7,5	-27,9
Mašīnu un iekārtu ražošana	18,3	19,0	17,5	6,8	6,8	8,3	4,3
Pārējās rūpniecības nozares	7,6	6,1	5,0	2,9	2,2	2,4	53,4
Kopā	267,9	277,3	211,5	100,0	100,0	100,0	26,6

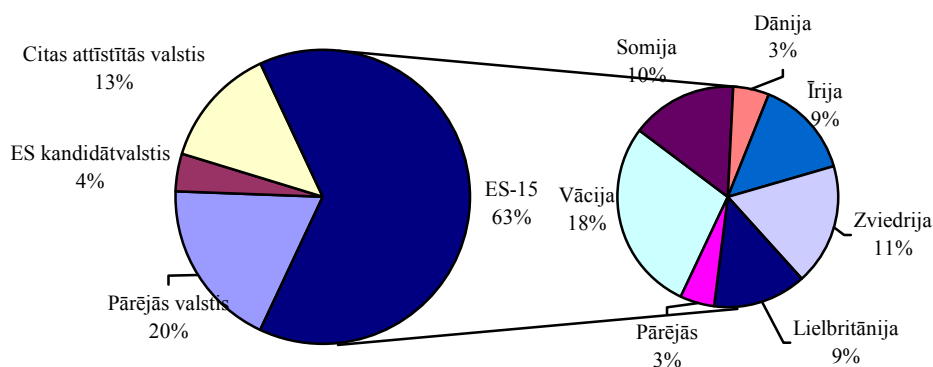
ĀTI apstrādes rūpniecībā no 2000.gada beigām līdz 2004.gada pusgada beigām palielinājās par 26,6%. Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā ĀTI pieauga vairāk nekā pusotras reizes, bet vieglā rūpniecībā gandrīz dubultojās.

Savukārt, mazāk nekā 2000.gada beigās ir investēts pārtikas rūpniecībā, ķīmiskā rūpniecībā un mašīnu un iekārtu ražošanas nozarē, ko noteica galvenokārt ĀTI samazinājums šajās nozarēs 2004.gada pirmajā pusgadā.

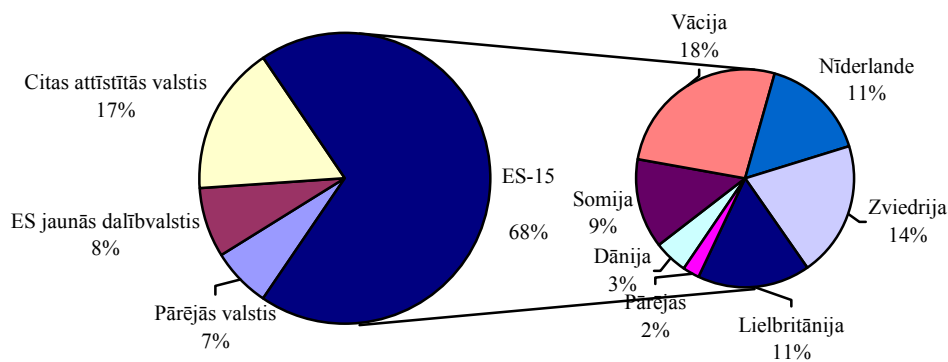
Apstrādes rūpniecības uzņēmumu pamatkapitālā uzkrāto ārvalstu investīciju struktūrā dominē ES valstis. Analizējamajā laika periodā (no 2000.gada beigām līdz 2004.gada pirmā pusgada beigām ES-15 valstu investīcijas pieauga par 24.5%.

6.17.zīmējums - Uzkrātās ārvalstu investīcijas apstrādes rūpniecības uzņēmumu pamatkapitālā sadalījumā pa valstu grupām (procentos)

2000.gada beigās

2004.gada 1.pusgada beigās

Lielākās investīcijas apstrādes rūpniecības uzņēmumu pamatkapitālā ir veikusi Vācija – 18,4% no investīcijām apstrādes rūpniecībā, Zviedrija (13,7%), Lielbritānija (11,5), Nīderlande (11,0%), Somija (9,2%). Jāatzīmē, ka šo valstu kapitāls pārsvarā koncentrējās zemo tehnoloģiju nozarēs. Savukārt lielākās investīcijas augsto tehnoloģiju nozarēs ir nākušas no Honkongas, Šveices un Somijas. 2004.gada beigās

augsto tehnoloģiju nozaru īpatsvars ārvalstu investīciju uzņēmumu pamatkapitāla struktūrā bija 14,6%, bet zemo tehnoloģiju nozarē (65,5%).

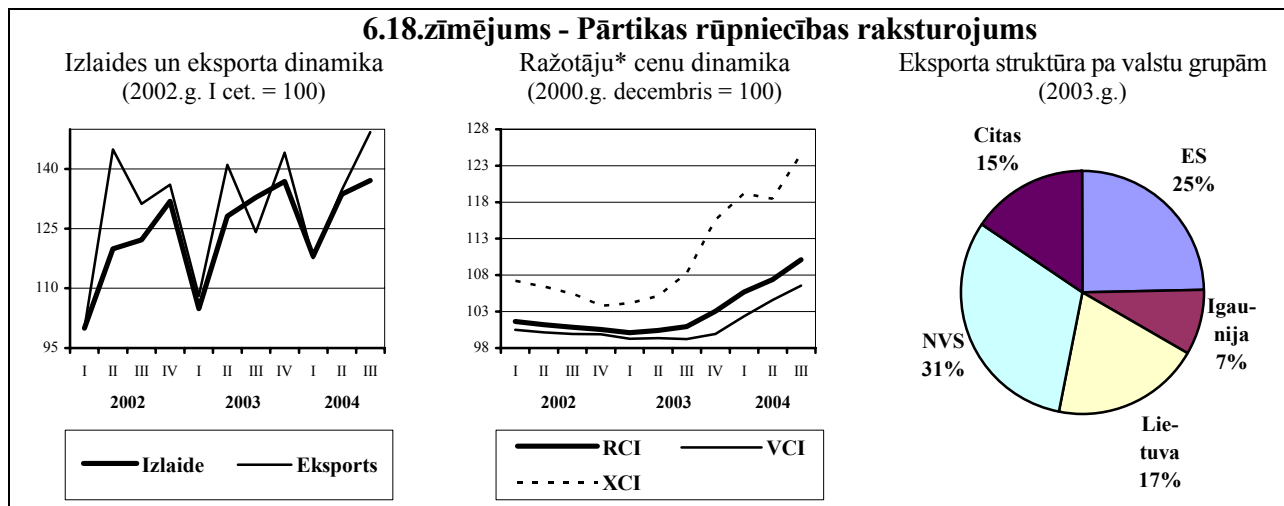
6.11.tabula - Ārvalstu investīcijas Latvijā reģistrēto uzņēmumu pamatkapitālā apstrādes rūpniecībā 2004.gada 1.pusgada beigās (Ārvalstu investīcijas apstrādes rūpniecībā = 100)									
	KOPĀ	t.sk. lielākie investori							
		Vācija	Zviedrija	Lielbritānija	Nīderlande	Igaunija	ASV	Šveice	Citas valstis
KOPĀ	100,0	17,2	12,8	10,7	10,4	7,1	6,7	4,9	30,2
Pārtikas rūpniecība	30,9	0,4	5,9	4,8	3,6	5,4	2,6	0	8,2
Vieglā rūpniecība	14,7	10,4	1,0	0,1	0,2	-	-	-	3,0
Kokapstrāde	16,4	1,2	4,1	4,9	0	1,7	1,1	1,5	1,9
Papīra ražošana un izdevējdarbība	2,9	-	1,0	-	-	-	1,4	-	0,5
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	6,9	-	0,3	0,4	-	-	0,2	3,4	2,6
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	11,7	2,7	0,2	0,1	6,5	-	0,4	-	1,8
Metāli un metālizstrādājumu ražošana	3,9	1,4	-	-	-	-	0,3	-	2,1
Mašīnu un iekārtu ražošana	11,2	1,0	0,3	0	0,1	-	0,6	-	9,2
Pārējās rūpniecības nozares	1,5	0,1	-	0,4	-	-	0,1	-	0,9

Latvijā maz ir realizēti “greenfield” projekti, kuros ārvalstu investori nodrošina jauno un moderno tehnoloģiju ienākšanu, un pat nozarēs, kurām potenciāli ir vislielākās iespējas nodrošināt tieši šādu projektu realizāciju, ir vērojams, ka Latvijā tiek realizēta tā darba daļa, kurai ir svarīga salīdzinoši mazāk kvalificēta darbaspēka izmantošana. Lai varētu nodrošināt valsts ekonomisko attīstību ilgtermiņā, ārvalstu investīciju piesaistē jāturpina attīstīt infrastruktūru, ieguldīt līdzekļus izglītībā, kā arī radīt citus priekšnoteikumus ārvalstu investoru darbības orientēšanai uz ieguldījumiem zinātnietilpīgajās un augsto tehnoloģiju nozarēs.

6.2.2. Pārtikas rūpniecība

Izaugsme

Pārtikas rūpniecība ir lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības nozare (veido gandrīz 1/4 daļu no rūpniecības pievienotās vērtības).

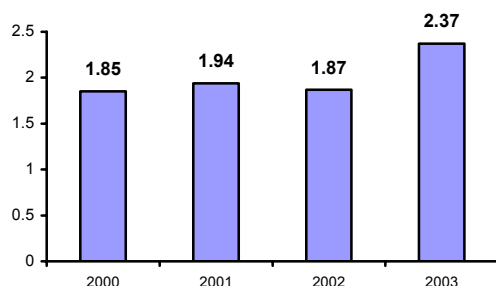
Apmēram 3/4 daļas no nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū, pārējais tiek eksportēts, galvenokārt uz Krieviju, Lietuvu un Igauniju. Pieprasījums pēc Latvijas pārtikas produktiem palielinās visos tirdzniecības virzienos – gan uz Krieviju un citām NVS valstīm, gan uz ES, kā arī uz Lietuvu un Igauniju. Kaut gan tajā pašā laikā jāatzīmē arī straujais pārtikas produktu importa pieaugums. 2003.gadā tomēr izaugsmes temps samazinājās. Kopumā šajā periodā ražotāju cenas samazinājās, kas negatīvi ietekmēja pārtikas ražotājus. Cenu samazinājumu noteica lielā konkurence iekšējā tirgū vairākās preču grupās cenas sāka pieaugt tikai 2003.gada beigās un būtiski tās pieauga 2004.gada sākumā. Savukārt eksporta cenas pārtikas produktiem ir palielinājušās diezgan strauji (izņemot 2002. gadā).

2003. gadā pārtikas produktu realizācija palielinājās kā iekšējā, tā ārējā tirgū, bet straujāk pieauga eksportētās produkcijas apjoms. Atšķirībā no 2000. gada un 2001. gada, kad eksporta pieaugumu galvenokārt noteica tā palielinājums uz Krieviju, 2002. gadā un 2003. gadā pārtikas produktu eksports straujāk palielinājās uz citām valstīm, t.sk. uz ES valstīm, it īpaši 2004.gadā pēc iestāšanās ES.

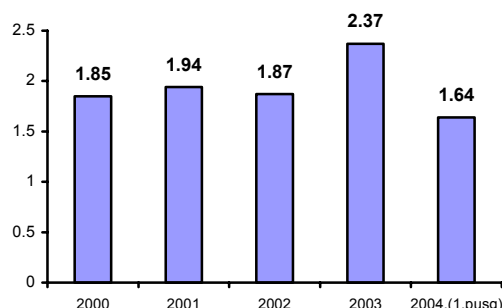
Investīcijas

6.19.zīmējums - Investīcijas pārtikas rūpniecībā

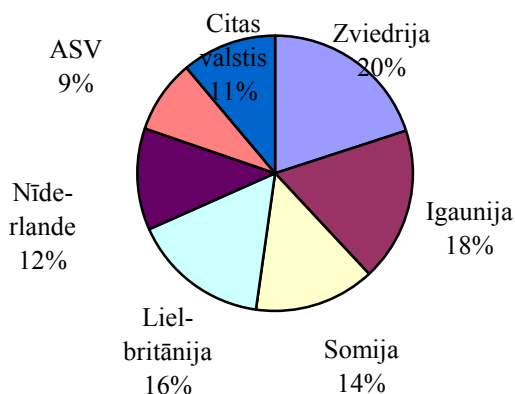
Investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

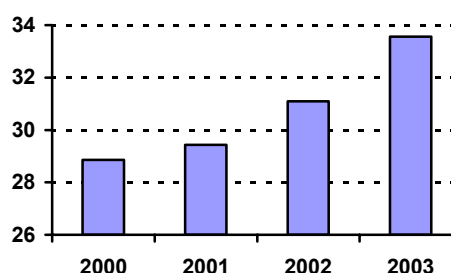
Uzkrātās ĀTI uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

Ārvalstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā pa
valstu grupām
(%)

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā
(%)

No 2000.gada līdz 2003.gadam investīcijas pamatlīdzekļos pārtikas rūpniecībā pieauga par 52,3%, t.i. vidēji gadā – par 15%. 2003.gadā pārtikas rūpniecībā investīcijas uz vienu strādājošo bija 2,37 tūkst. latu, jeb par gandrīz pusotras reizes vairāk nekā vidēji apstrādes rūpniecībā.

Uzkrātās ĀTI pārtikas rūpniecībā kopumā triju gadu laikā (no 2001.gada līdz 2003.gadam) pieauga par 24,9%, tai skaitā pārtikas produktu un dzērienu ražošanā – par 17,8% un tabakas izstrādājumu ražošanā vairāk nekā deviņas reizes. 2004.gada pirmajā pusgadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanā ĀTI samazinājās par 34,6% kā rezultātā uzkrāto ĀTI līmenis 2004.gada beigās bija par 23% mazāks nekā 2000.gada beigās.

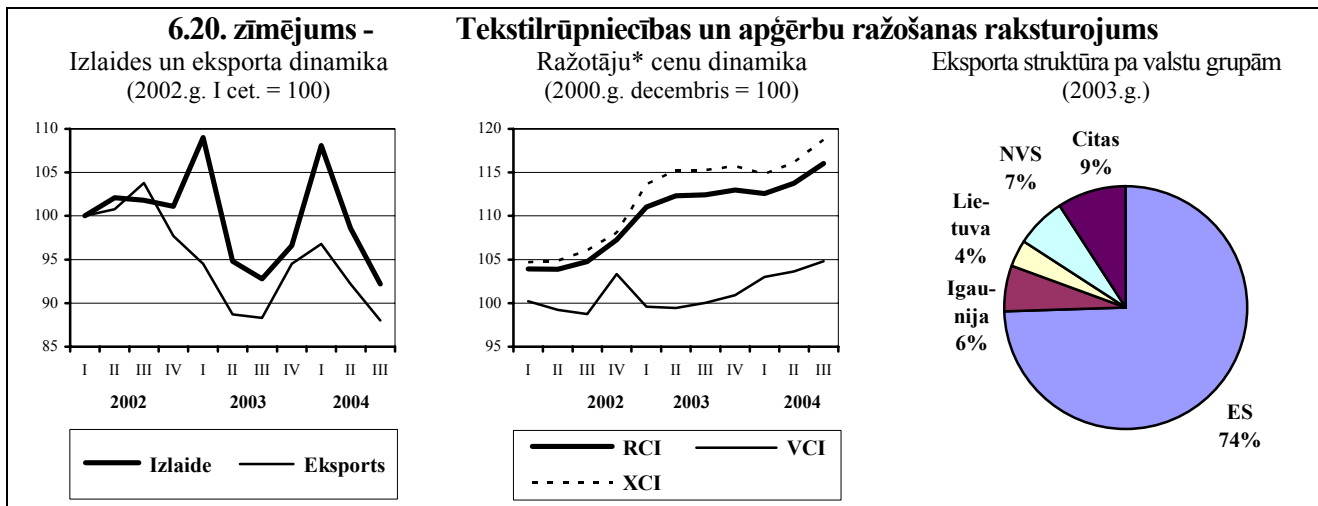
Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā pārtikas rūpniecībā palielinājās no 28,9% 2000.gada beigās līdz 33,6% 2003.gada beigās. Pie tam, pārtikas produktu ražošanā nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā 2003.gada beigās bija 33,3%, t.i. salīdzinot ar 2000.gada beigām pieauga par 4,5 procentu punktiem. Lielākie investori ir Zviedrijas, Nīderlandes, Lielbritānijas, Somijas un Igaunijas uzņēmēji. Šo valstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā 2004.gada beigās bija 81,5% no investīcijām šajā nozarē.

Nozares lielākais investors – Dānija (94% no investīcijām nozares uzņēmumu pamatkapitālā).

6.2.3. Vieglā rūpniecība

Izaugsme

Vieglā rūpniecība sastāda apmēram 10% no rūpniecības pievienotās vērtības. Tikai 16% no tajā saražotās produkcijas paliek Latvijā. Lielākā daļa produkcijas (74% no visa produkcijas eksporta) tiek eksportēta uz Eiropas Savienības valstīm.

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Pēdējos gados tekstilrūpniecības ražošanas apjomi un eksports ir samazinājušies, it īpaši gatavo apģērbu ražošanā. Latvijas tekstilrūpniecībai galvenie noieta tirgi ir ES valstīs. Sakarā ar vājo pieprasījumu ES valstīs un augsto konkurenci nozarē Latvijas ražotāji nav spējuši paplašināt ražošanas apjomus, neraugoties uz spējo cenu kāpumu 2003. un 2004.gadā. Daļēji eksporta sašaurināšanos uz ES kompensēja tā pieaugums uz citām valstīm, it īpaši uz Igauniju.

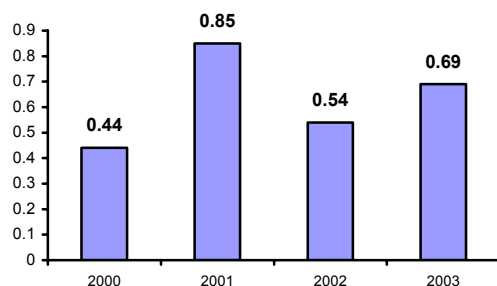
Investīcijas

No 2000.gada līdz 2003.gadam investīcijas pamatlīdzekļos vieglajā rūpniecībā kopumā pieauga par 50,2%, t.i. vidēji gadā – par 14,5%. Jāatzīmē, ka investīcijas tekstilizstrādājumu ražošanas uzņēmumos palielinājās gandrīz 2,5 reizes, savukārt 2004.gada pirmajā pusgadā šajā nozarē bija investēts par 19,6% mazāk nekā iepriekšējā gada pirmajā pusgadā. Apģērbu ražošanas un āduniecības un apstrādes uzņēmumos investīcijas pamatlīdzekļos samazinājās attiecīgi par 2,7% un 98,2%, bet 2004.gada pirmajā pusgadā salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu palielinājās par 62,1% un 91,6%. 2003.gadā tekstilizstrādājumu ražošanas uzņēmumos investīcijas uz vienu strādājošo bija 1,54 tūkst. latu, t.i. nedaudz vairāk nekā vidēji apstrādes rūpniecībā. Apģērbu ražošanas un āduniecības un apstrādes uzņēmumos investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo ir viszemākās apstrādes rūpniecībā. 2003.gadā

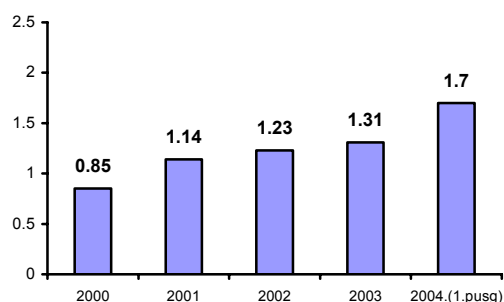
apgērbu ražošanas uzņēmumos tās bija 0,2 tūkst. latu, bet ādu micēšanas un apstrādes uzņēmumos – 0,07 tūkst. latu.

6.21.zīmējums – Investīcijas vieglā rūpniecībā

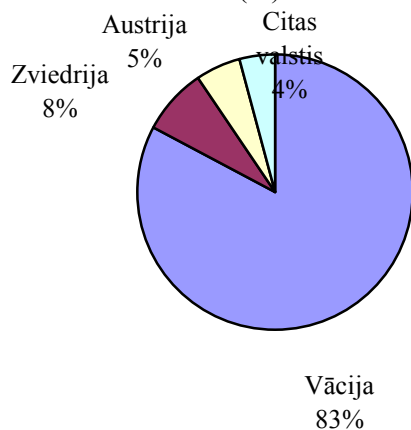
Investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo (tūkst.Ls)

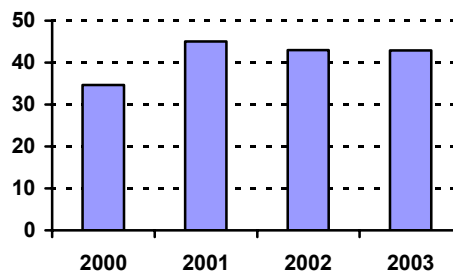
Uzkrātās ĀTI uz vienu strādājošo (tūkst.Ls)

Ārvalstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā pa valstu grupām (%)

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā (%)

Uzkrātās ĀTI vieglajā rūpniecībā kopumā triju gadu laikā (no 2001.gada līdz 2003.gadam) pieauga par 48,6%, tai skaitā tekstilizstrādājumu ražošanas uzņēmumos – par 79%, apgērbu ražošanas uzņēmumos – par 5,1%, bet ādu micēšanas un apstrādes uzņēmumos samazinājās par 61%.

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā vieglajā rūpniecībā 2003.gada beigās bija 42,9%, t.i. par 8,28 procentu punktiem vairāk nekā 2000.gada beigās. Tekstilzstrādājumu ražošanas uzņēmumos nerezidentu daļa palielinājās no 32,8% līdz 44,4%, Vācijas uzņēmēju investīcijas veido 90,7% no uzkrātām investīcijām šajos uzņēmumos. Apgērbu ražošanas uzņēmumos samazinājās no 49,2% līdz 38%, Zviedrijas uzņēmēju investīcijas – 86,8% no uzkrātām investīcijām uzņēmumu pamatkapitālā. Ādu micēšanas un apstrādes uzņēmumos samazinājās no 28,2 līdz 5,5%, Lielbritānijas uzņēmēju investīcijas veido 86,8% no uzkrātām investīcijām uzņēmumu pamatkapitālā.

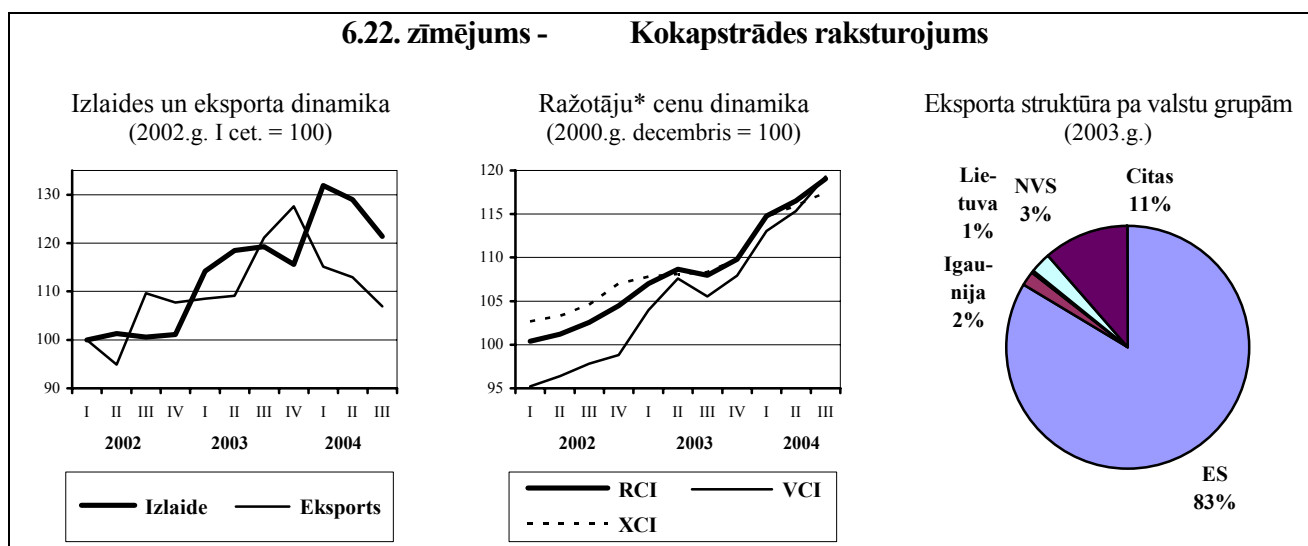

6.2.4. Kokapstrāde

Izaugsme

Otra lielākā nozare ir kokapstrāde (apmēram 1/5 daļa no rūpniecības pievienotās vērtības). Tā ir nozare ar straujāko izaugsmi neatkarības gados. Kokapstrādes produkcija šajā periodā palielinājusies apmēram 3 reizes. Arī pēdējo trīs gadu izaugsme ir bijusi strauja, vidēji gadā par 9,8 procentiem.

2003. gadā ļoti strauji palielinājās produkcijas izlaide (par 16,5%). Gada laikā krietni palielinājās ražotāju cenas augstā eiro kursa dēļ, jo produkcijas galvenie noieta tirgi ir ES valstīs. Jāatzīmē, ka notiek strauja tirgus paplašināšanās arī uz citām valstīm, t.sk. uz Lietuvu, Igauniju un Krieviju. Vietējā tirgū cenas salīdzinājumā ar 2001. gadu ir krietni samazinājušās, bet 2003. gada beigās tās atkal palielinās.

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

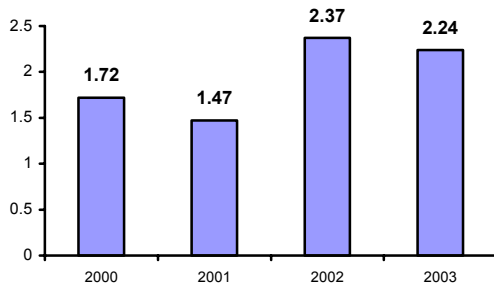
2004.gadā samazinājās Latvijas kokapstrādes produkcijas eksports, galvenokārt uz NVS valstīm. No ES valstīm pieauga ienākumu apjoms no koksnes eksporta, straujā cenu kāpuma dēļ, bet reālie apjomi samazinājās. Gada pirmajos deviņos mēnešos kokapstrādes ražošanas apjomi par 8,7% pārsniedz iepriekšējā gada šī paša perioda līmeni, pateicoties tikai 1.ceturkšņa labiem izaugsmes reādtājiem.

Investīcijas

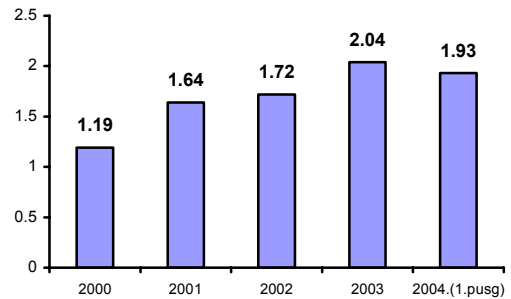
No 2000.gada līdz 2003.gadam investīcijas pamatlīdzekļos kokapstrādes rūpniecībā kopumā pieauga par 37,3%, t.i. vidēji gadā – par 11,1%. 2004.gada pirmajā pusgadā šajā nozarē bija investēts par 25% mazāk nekā 2003.gada pirmajā pusgadā. Salīdzinoši augsts ir investīciju līmenis uz vienu strādājošo kokapstrādes rūpniecībā. 2003.gadā tas bija 2.24 tūkst. latu, t.i. pusotras reizes vairāk nekā vidēji apstrādes rūpniecībā.

6.23.zīmējums – Investīcijas kokapstrādē

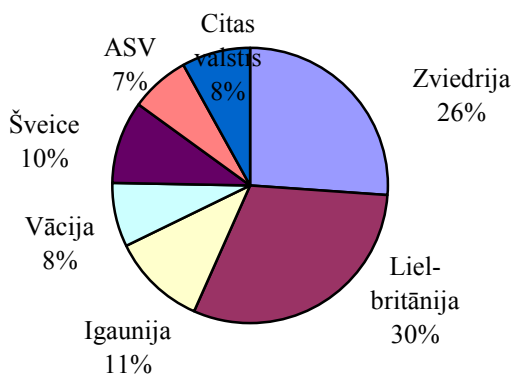
Investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

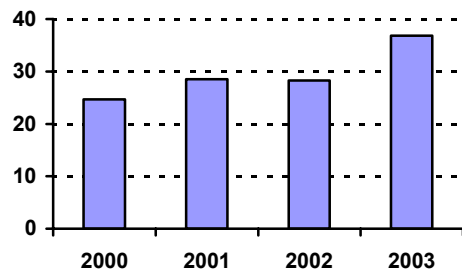
Uzkrātās ĀTI uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

Ārvalstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā pa
valstu grupām
(%)

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā
(%)

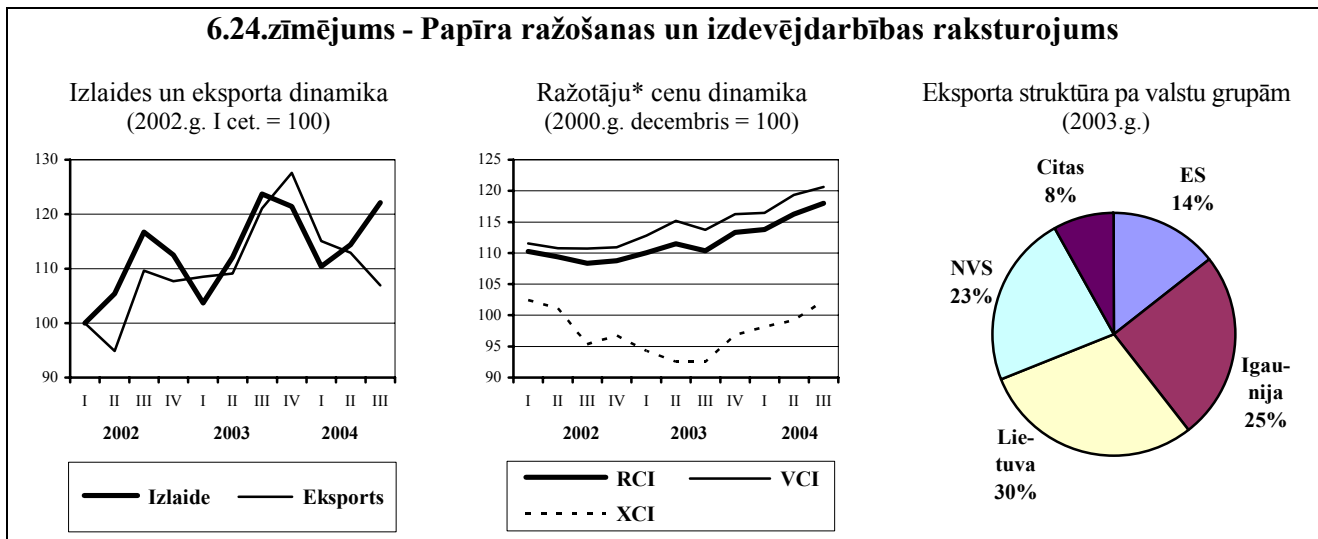
Uzkrātās ĀTI kokapstrādes rūpniecībā triju gadu laikā (no 2001.gada līdz 2003.gadam) pieauga par 80,3%, bet 2004.gada pirmajā pusgadā - par 21,7%. 2004.gada pirmā pusgada beigās uzkrātās ĀTI kokapstrādes rūpniecībā veidoja 22,6% no uzkrātām ĀTI apstrādes rūpniecībā, t.i. vairāk nekā katrā citā apstrādes rūpniecības nozarē.

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā kokapstrādes rūpniecībā palielinājās no 24,7% 2000.gada beigās līdz 36,9%, t.i. par 12,2 procentu punktiem. Vairāk nekā puse no uzkrātām ārvalstu investīcijām kokapstrādes uzņēmumu pamatkapitālā ir Zviedrijas un Lielbritānijas uzņēmēju kapitāls.

6.2.5. Papīra ražošanas un izdevējdarbība

Izaugsme

Papīra ražošanā un izdevējdarbībā pēdējos gados ir lēna izaugsme. 2002. gadā produkcijas izlaide pat samazinājās, bet 2003. gadā izaugums bija 5,3% apmērā. Nozarei ir relatīvi maza eksportētās produkcijas daļa. Samazinās nozares konkurētspēja iekšējā tirgū.

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

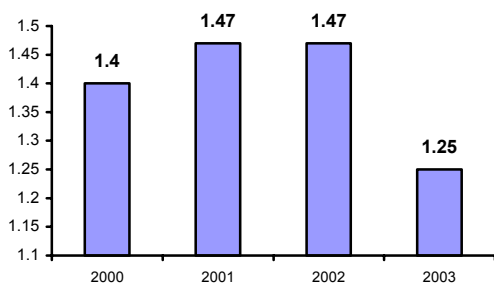
Galvenie eksporta produkcijas noietu tirgi ir Lietuvā un Igaunijā, iespējas paplašināties ES tirgos ir vājas. Tāpēc eksporta cenu kāpums stipri atpaliek no vidējā cenu pieauguma.

Investīcijas

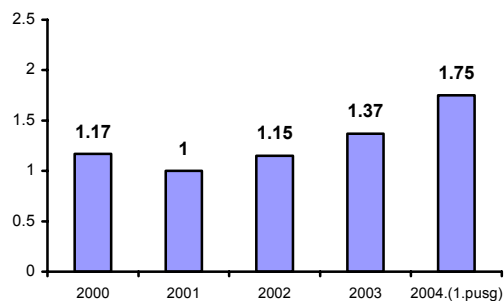
No 2000.gada līdz 2003.gadam investīcijas pamatlīdzekļos papīra ražošanas un izdevējdarbības rūpniecībā kopumā samazinājās par 6,9%, t.i. vidēji gadā – par 2,4%. 2004.gada pirmajā pusgadā šajā nozarē bija investēts par 34,9% vairāk nekā 2003.gada pirmajā pusgadā. Uz vienu strādājošo papīra ražošanas un izdevējdarbības rūpniecībā 2001.gadā un 2002.gadā investēja 1,47 tūkst. latu, kas par 5% pārsniedza apstrādes rūpniecības vidējo rādītāju, tomēr 2003.gadā tās samazinājās līdz 1,25 tūkst. latu un bija par 20% mazākas nekā apstrādes rūpniecībā.

6.25. zīmējums – Investīcijas papīra ražošanas un izdevējdarbības nozarē

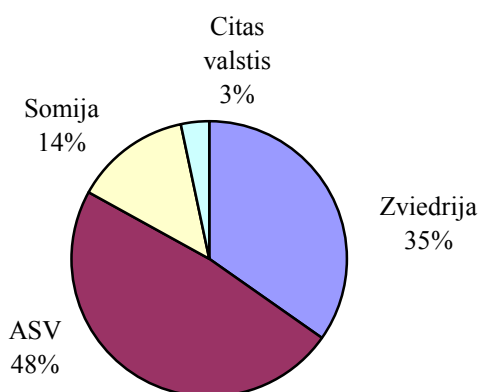
Investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

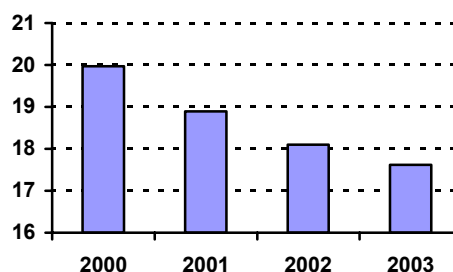
Uzkrātās ĀTI uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

Ārvalstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā pa
valstu grupām
(%)

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā
(%)

Uzkrātās ĀTI papīra ražošanas un izdevējdarbības rūpniecībā triju gadu laikā (no 2001.gada līdz 2003.gadam) pieauga par 21,2%, bet 2004.gada pirmajā pusgadā - par 27,7%. 2004.gada pirmā pusgada beigās uzkrātās ĀTI šajā nozarē veidoja 6,3% no uzkrātām ĀTI apstrādes rūpniecībā.

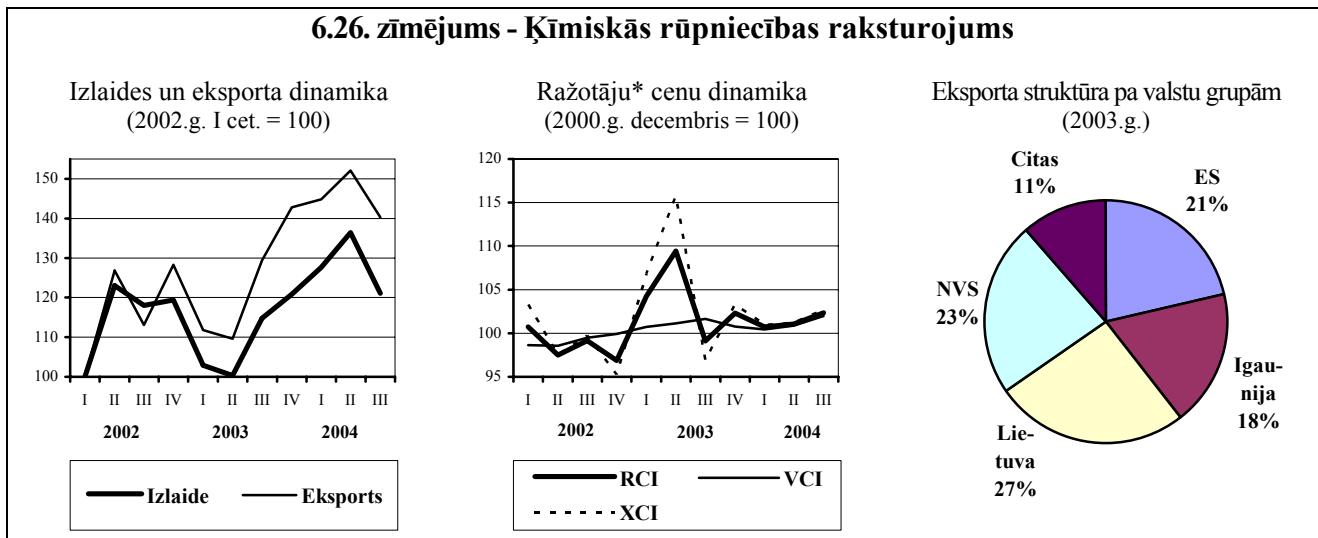
Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā papīra ražošanas un izdevējdarbības rūpniecībā samazinājās no 20% 2000.gada beigās līdz 17,6%, t.i. par 2,4 procentu punktiem. Papīra ražošanas un izdevējdarbības nozares lielākie ārvalstu investori ir Zviedrijas un ASV uzņēmēji. 2004.gada pirmā pusgada beigās Zviedrijas un ASV investīcijas veidoja 82% no uzkrātām ārvalstu investīcijām papīra un izdevējdarbības nozares uzņēmumu pamatkapitālā.

6.2.6. Ķīmiskā rūpniecība

Izaugsme

Ķīmiskajai rūpniecībai Latvijā ir stabilas tradīcijas, augsti kvalificēti speciālisti, ilgstoši ir ražota plaša spektra produkcija gan gala patēriņam, gan starppatēriņam, ir laba zinātniskās pētniecības bāze. Ķīmiskās rūpniecības īpatsvars apstrādes rūpniecības kopējā pievienotajā vērtībā veido mazāk nekā 5%. Ķīmiskās rūpniecības produkcijas eksports gandrīz vienmērīgi sadalās pa galvenajiem Latvijas eksporta partneriem (ES, Lietuvu, Igauniju un NVS), kas tomēr galvenokārt liecina par nozares vājo konkurētspēju attīstīto valstu tirgos.

6.26. zīmējums - Ķīmiskās rūpniecības raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

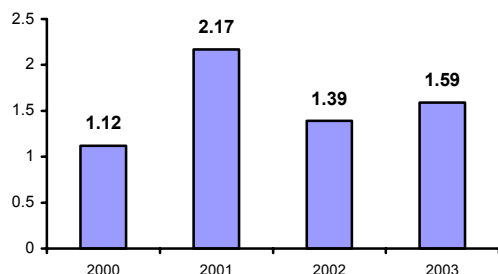
Nozares izaugsme pēdējos gados nav noturīga. Ir lejupslīdes periodi, piemēram, pēc vēra ņemamā ražošanas apjomu pieauguma 2002. gadā 2003. gadā tie samazinājās. Galvenais nozares izaugsmi bremsējošais faktors ir tās nespēja paplašināt tirgus attīstītajās valstīs.

Investīcijas

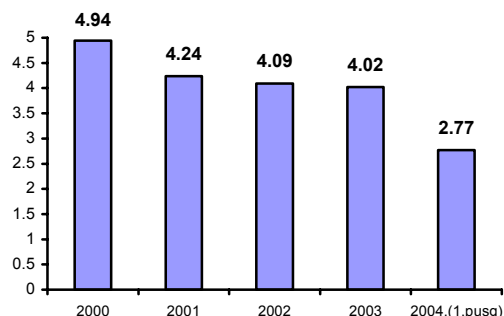
No 2000.gada līdz 2003.gadam investīcijas pamatlīdzekļos ķīmiskā rūpniecībā kopumā pieauga par 74,4%, jeb vidēji gadā – par 20,4%. Īpaši straujš investīciju pieaugums bija 2001.gadā, kad salīdzinot ar 2000.gadu tās dubultoījās. Arī 2004.gada pirmajā pusgadā saglabājās augsti investīciju pieauguma tempi. Salīdzinot ar 2003.gada pirmo pusgadu investīcijas pieauga gandrīz pusotras reizes. 2003.gadā investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo bija 1,59 tūkst. latu, t.i. par 6% vairāk nekā vidēji apstrādes rūpniecībā

6.27. zīmējums – Investīcijas ķīmiskā rūpniecībā

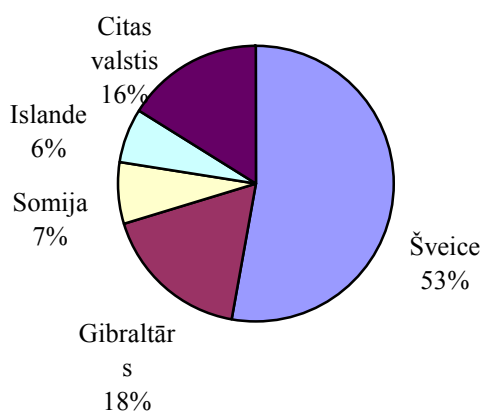
Investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

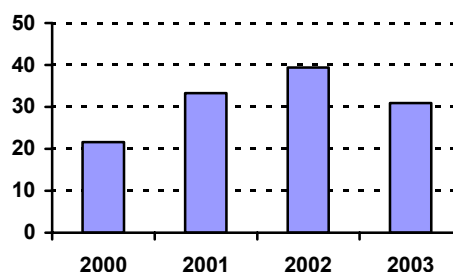
Uzkrātās ĀTI uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

Ārvalstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā pa
valstu grupām
(%)

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā
(%)

2004.gada beigās uzkrāto ĀTI apjoms ķīmiskā rūpniecībā bija par 31,2% mazāks nekā 2000.gadā, ko iespaidoja ārvalstu tiešo investīciju samazināšanās ķīmisko vielu, to izstrādājumu un ķīmisko šķiedru ražošanas nozarē. 2004.gada pirmajā pusgadā tās samazinājās par 44,4%. Tāpēc, neskatoties uz ĀTI pieaugumu gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošanas nozarē par 14,7%, ķīmiskās rūpniecības daļa apstrādes rūpniecībā uzkrāto ĀTI struktūrā samazinājās no 14,1% 2000.gada beigās līdz 7,7% 2004.gada pirmā pusgada beigās.

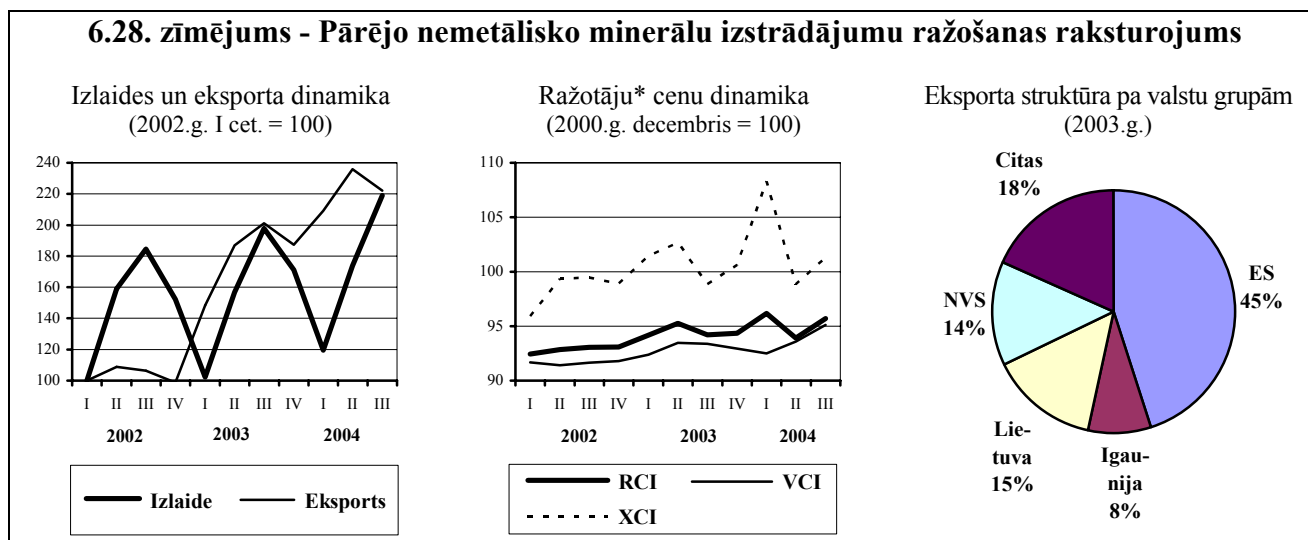
Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā ķīmiskā rūpniecībā 2003.gada beigās bija 30,9%, t.i. par 9 procentu punktiem mazāka nekā 2002.gada beigās. Ķīmisko vielu, to izstrādājumu un ķīmisko šķiedru ražošanas uzņēmumos nerezidentu daļa 2003.gada beigās bija 24,8%. Pārsvārā tas ir Šveices kapitāls. Šveices investīcijas dotās nozares uzņēmumu pamatkapitālā veido 86,4% no uzkrātām ārvalstu investīcijām ķīmisko vielu, to izstrādājumu un ķīmisko šķiedru ražošanas uzņēmumu pamatkapitālā. Savukārt nerezidentu daļa gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošanas nozares uzņēmumos 2003.gada beigās bija 50,8%. Gandrīz puse no nozares uzņēmumu pamatkapitālā uzkrātām ārvalstu investīcijām ir investīcijas no Gibraltāra.

6.2.7. Pārējo nemetālisko minerālu ražošana

Izaugsme

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanai (pārsvārā būvmateriālu) augsti izaugsmes tempi bija 2002. gadā (15,3%). 2003. gada izaugsme bija mērenāka – par 5,4 procentiem. 2004. gada pirmajos deviņos mēnešos izaugsme bija vērā ņemama – par 12%.

6.28. zīmējums - Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

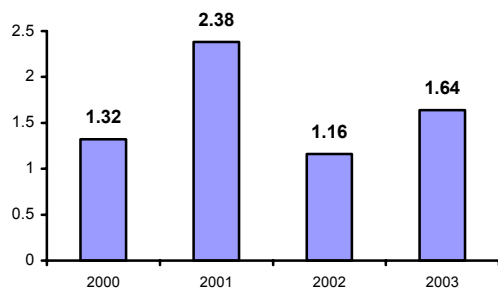
Iekšējā pieprasījuma palielinājums ir galvenais nozares izaugsmes stimuls. Arī eksporta izaugsme ir vērā ņemama, to ļoti labvēlīgi ietekmē eksporta cenu palielināšanās.

Investīcijas

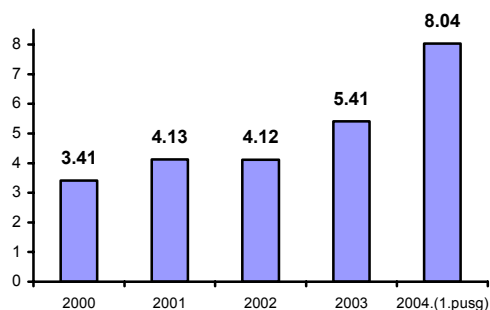
No 2000. gada līdz 2003. gadam investīcijas pamatlīdzekļos pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozarē pieauga par 41,2%, jeb vidēji gadā – par 12,2%. 2004. gada pirmajā pusgadā saglabājās augsti investīciju pieauguma tempi. Salīdzinot ar 2003. gada pirmo pusgadu investīcijas pieauga par 66,6%. 2003. gadā investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo bija 1,64 tūkst. latu, t.i. gandrīz par 10% vairāk nekā vidēji apstrādes rūpniecībā

6.29. zīmējums – Investīcijas pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā

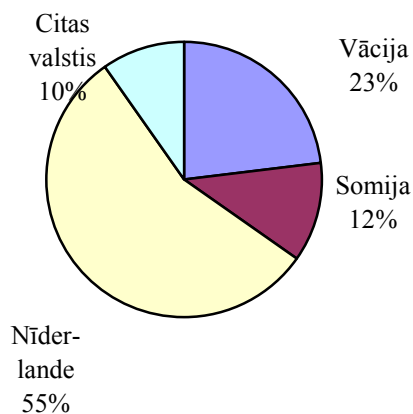
Investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

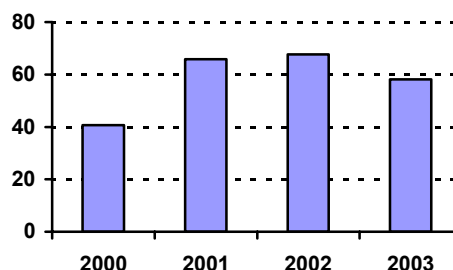
Uzkrātās ĀTI uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

Ārvalstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā pa valstu grupām (%)

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā (%)

2004.gada beigās uzkrāto ĀTI apjoms pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozarē bija vairāk nekā 2,5 reizes lielāks nekā 2000.gadā, ko iespaidoja ārvalstu tiešo investīciju straujais pieaugums 2004.gada pirmajā pusgadā. Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozares daļa apstrādes rūpniecībā uzkrāto ĀTI struktūrā palielinājās no 7% 2000.gada beigās līdz 14,5% 2004.gada pirmā pusgada beigās.

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozarē 2003.gada beigās bija 58,13%. Salīdzinot ar 2002.gada beigām tā samazinājās par 9 procentu punktiem. Nīderlandes uzņēmēju investīcijas veido vairāk nekā pusi no uzkrātām ārvalstu investīcijām nozares uzņēmumu pamatkapitālā.

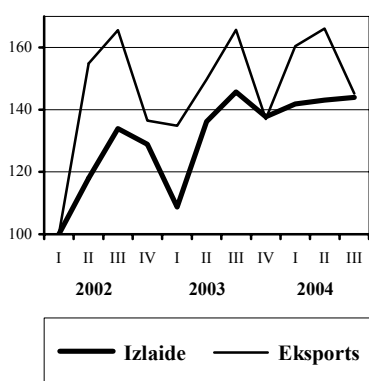
6.2.8. Metālu un metālapstrādes nozare

Izaugsme

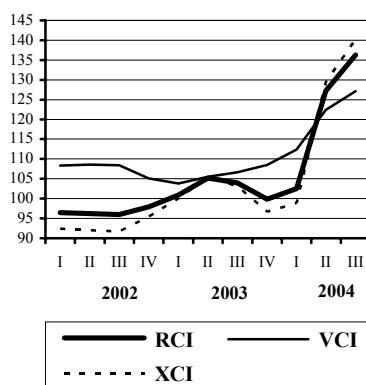
Metālu un metālapstrādes nozares sastāda gandrīz 1/10 daļu no rūpniecības pievienotās vērtības. No šo nozaru ražošanas kopapjoma eksports sastāda 70%. Pēdējā laikā vērojama tendence palielināties vietējā tirgus daļai. Attīstoties būvniecībai, pieaug pieprasījums pēc gataviem metālizstrādājumiem.

6.30.zīmējums - Metālu un metālapstrādes nozares raksturojums

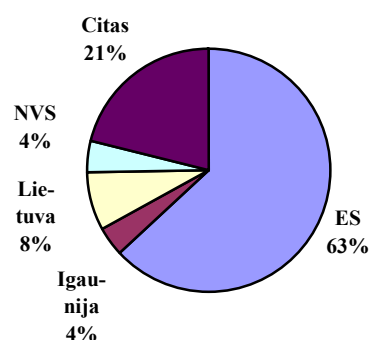
Izlaides un eksporta dinamika
(2002.g. I cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2000.g. decembris = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2002.g.)

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

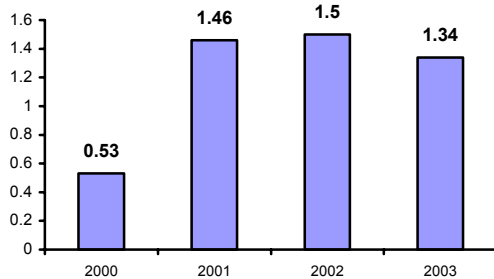
Nozares 2000.-2003. gada vidējie pieauguma tempi sasniedz gandrīz 10%. Nozares ražotāju cenas trīs iepriekšējos gados ir palielinājušās nedaudz, galvenokārt metālizstrādājumu eksporta cenu samazinājuma dēļ. 2004.gadā cenas sāka strauji palielināties.

Investīcijas

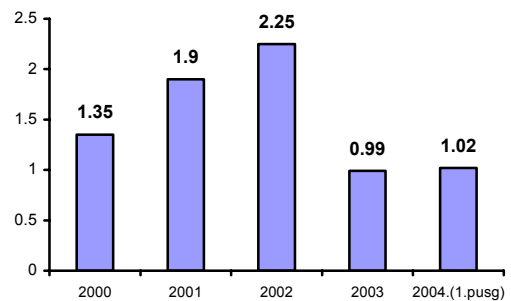
No 2000.gada līdz 2003.gadam investīcijas pamatlīdzekļos metālu un metālizstrādājumu ražošanas nozarē pieauga vairāk nekā divas reizes, jeb vidēji gadā – par 33,7%. 2004.gada pirmajā pusgadā metālu un metālizstrādājumu ražošanas nozarē investēja par 55,7% vairāk nekā 2003.gada pirmajā pusgadā. Neskatoties uz strauju investīciju dinamiku investīcijas uz vienu strādājošo 2003.gadā bija 1,34 tūkst. latu, kas ir mazāk nekā vidēji apstrādes rūpniecībā

6.31. zīmējums – Investīcijas metālu un metālizstrādājumu ražošanā

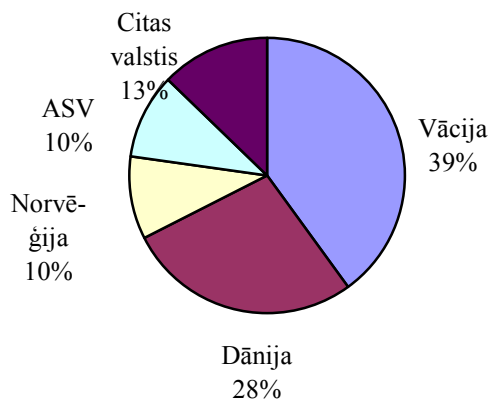
Investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

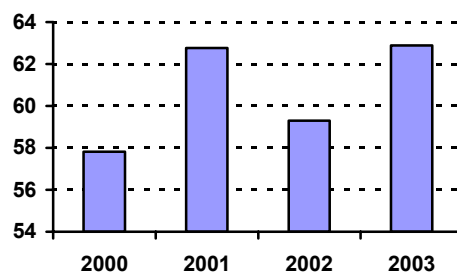
Uzkrātās ĀTI uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

Ārvalstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā pa
valstu grupām
(%)

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā
(%)

2004.gada beigās uzkrāto ĀTI apjoms metālu un metālizstrādājumu ražošanas nozarē bija par 28% mazāks nekā 2000.gada beigās. To iespaidoja ĀTI apjoma samazinājums 2003.gadā par 54,4%. Metālu un metālizstrādājumu ražošanas nozares daļa apstrādes rūpniecībā uzkrāto ĀTI struktūrā samazinājās no 7,5% 2000.gada beigās līdz 4,2% 2004.gada pirmā pusgada beigās, tai skaitā metālu ražošanas nozarē – no 5,4% līdz 0,3%.

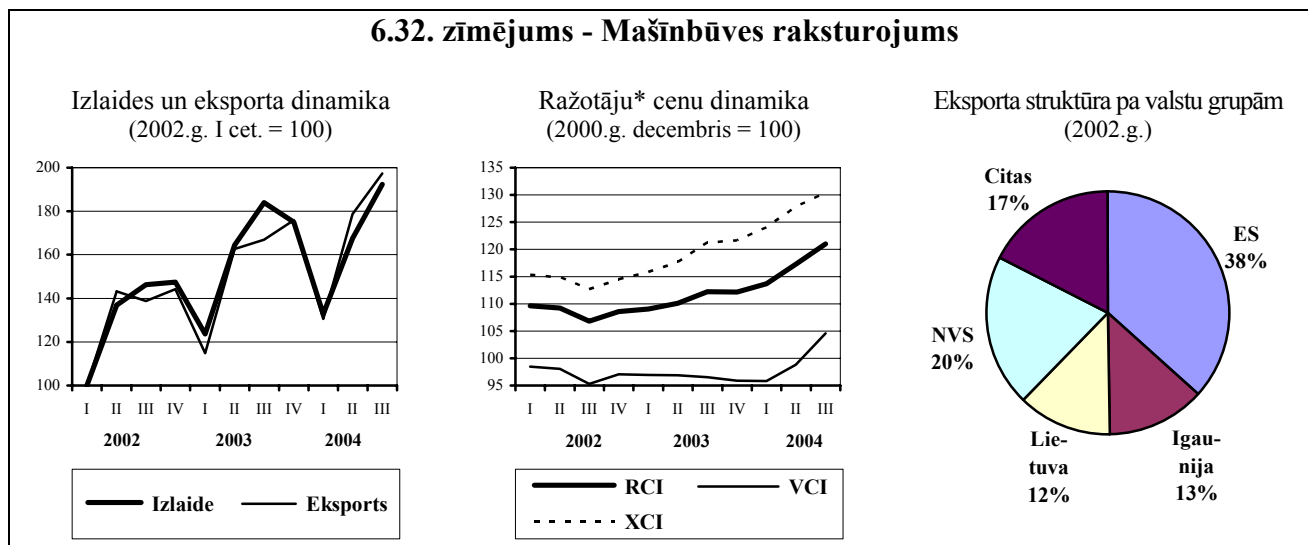
Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā metālu un metālizstrādājumu ražošanas nozarē 2003.gada beigās bija 62,9%. Salīdzinot ar 2000.gada beigām tā palielinājās par 5,1 procentu punktiem. Jāatzīmē, ka metālu ražošanas nozarē nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā 2003. gada beigās bija 73,8%, bet nozarē „Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas” – 47,4%. Dānijas un Vācijas uzņēmēju investīcijas veido gandrīz 70% no uzkrātām ārvalstu investīcijām metālu un metālizstrādājumu ražošanas nozares uzņēmumu pamatkapitālā.

6.2.9. Mašīnbūve

Izaugsme

Mašīnbūves nozares sastāda gandrīz 1/6 daļu no rūpniecības pievienotās vērtības. Ar katru gadu palielinās šo nozaru īpatsvars rūpniecībā. No šo nozaru ražošanas kopapjoma eksports sastāda 60 procentus.

6.32. zīmējums - Mašīnbūves raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

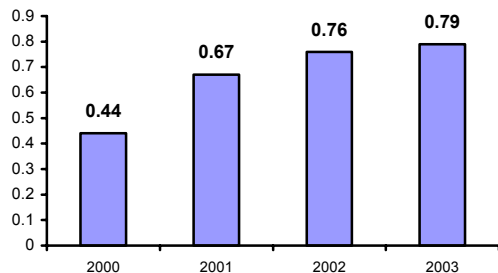
Ir vērojama izteikta nozares ražošanas un eksporta apjomu sezonālitate, kad katra gada 1. ceturksnī tie krietni samazinās, bet kopumā nozarē ir stingra izaugsme. 2000.-2003. gada vidējie pieauguma tempi pārsniedz 10%, īpaši strauja izaugsme bija 2003. gadā. Straujāk palielinās eksportētās produkcijas cenas. Labi izaugsmes rādītāji ir arī 2004.gadā.

Investīcijas

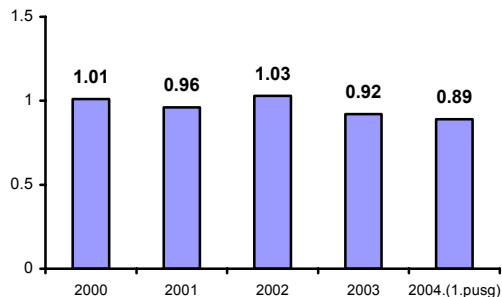
No 2000.gada līdz 2003.gadam investīcijas pamatlīdzekļos mašīnu un iekārtu ražošanas nozarē pieauga vairāk nekā divas reizes, jeb vidēji gadā – par 28,2%. 2004.gada pirmajā pusgadā mašīnu un iekārtu ražošanas nozarē investēja par 3,7% vairāk nekā 2003.gada pirmajā pusgadā. Neskatoties uz to, ka šī nozare saskaņā ar starptautisko metodoloģiju tiek klasificēta kā augsto tehnoloģiju nozare, investīcijas uz vienu strādājošo ir ļoti zemā līmenī. 2003.gadā investīcijas uz vienu strādājošo mašīnu un iekārtu ražošanas nozarē bija 0,79 tūkst. latu, kas ir divas reizes mazāk nekā vidēji apstrādes rūpniecībā. Tomēr ir jāatzīmē, ka pakāpeniski šis rādītājs pieaug.

6.33. zīmējums – Investīcijas mašīnu un iekārtu ražošanā

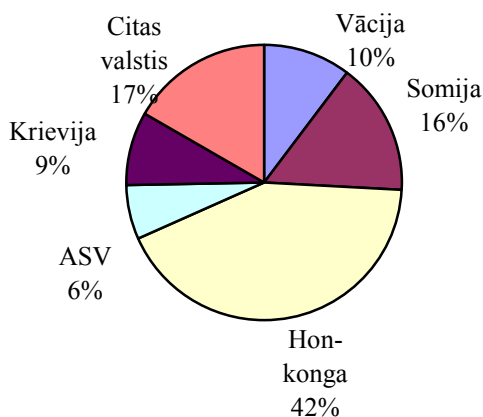
Investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

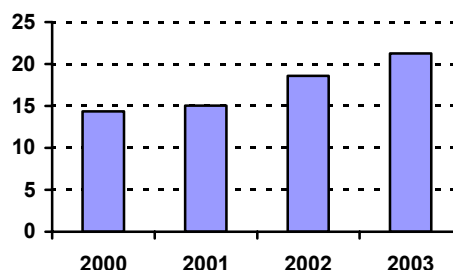
Uzkrātās ĀTI uz vienu strādājošo
(tūkst.Ls)

Ārvalstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā pa
valstu grupām
(%)

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā
(%)

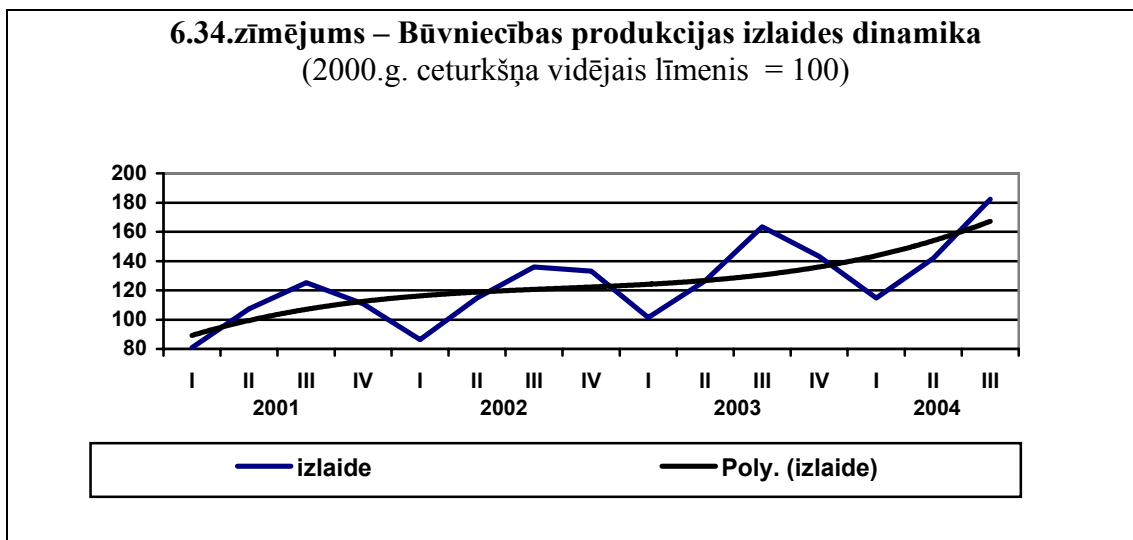
2004.gada beigās uzkrāto ĀTI apjoms mašīnu un iekārtu ražošanas nozarē bija tikai par 4,3% lielāks nekā 2000.gada beigās. mašīnu un iekārtu ražošanas nozares daļa apstrādes rūpniecībā uzkrāto ĀTI struktūrā samazinājās no 8,3% 2000.gada beigās līdz 6,8% 2004.gada pirmā pusgada beigās.

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā mašīnu un iekārtu ražošanas nozarē 2003.gada beigās bija 21,3%. Salīdzinot ar 2000.gada beigām tā palielinājās par 6,9 procentu punktiem. Jāatzīmē, ka nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā būtiski atšķirās par apakšnozarēm. Tā, piemēram, automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošanas uzņēmumos nerezidenti pieder 47% uzņēmumu pamatkapitāla (kopš 2000.gada beigām tā palielinājās 10 reizes), bet biroja tehnikas un datoru ražošanas uzņēmumos – 11,7% (kopš 2001.gada beigām tā samazinājās 7 reizes). Honkongas un Somijas kapitāls veido vairāk nekā pusi no uzkrātām ārvalstu investīcijām mašīnu un iekārtu ražošanas nozares uzņēmumu pamatkapitālā.

6.3. Būvniecība

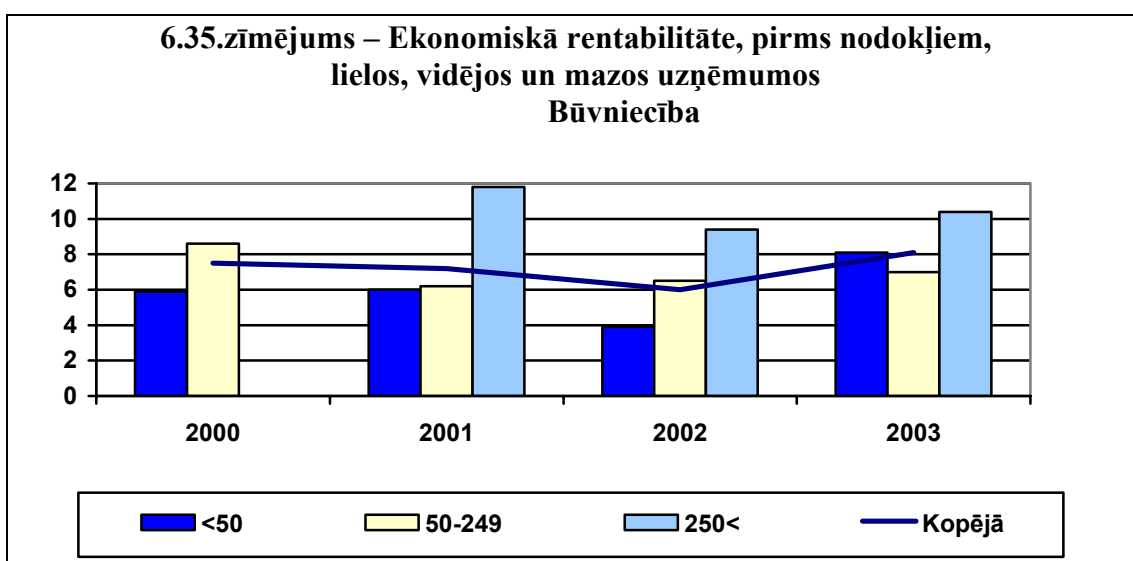
Izaugsme

Būvniecības nozarē ir vieni no augstākajiem izaugsmes tempiem tautsaimniecībā.

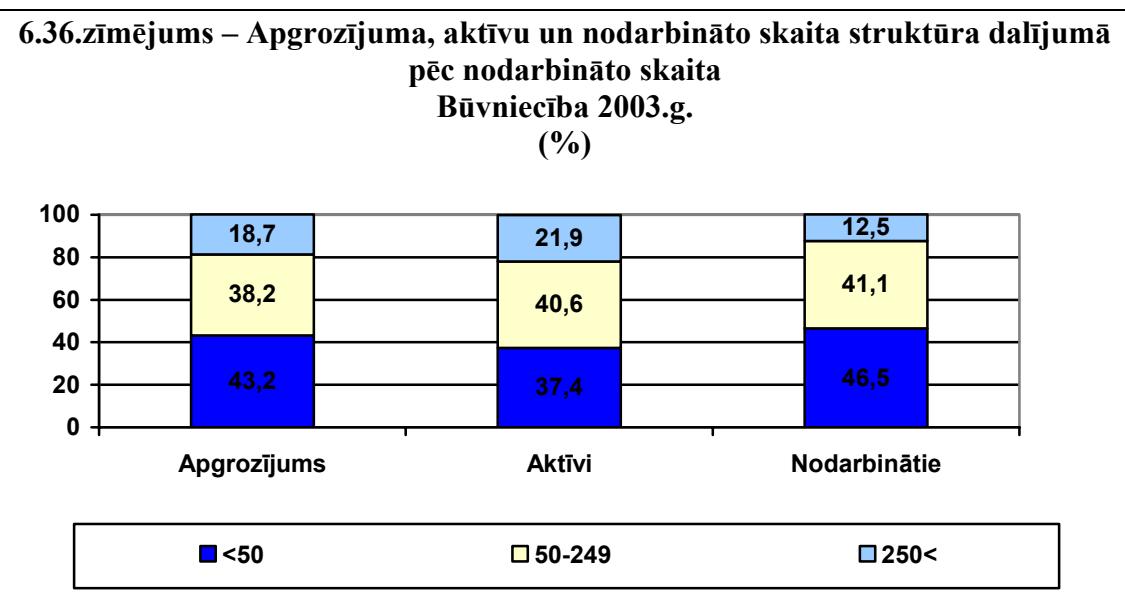

Īpaši strauja izaugsme bija 2003. un 2004.gadā. Nozare pārsvarā ir saistīta ar iekšējā tirgus pieprasījumu, kaut gan neliela daļa (1,7% 2003.gadā) ir saistīta arī ar ārējo pieprasījumu. Uz pusi mazākā apjomā nākas konkurēt ar citu valstu firmām Latvijas tirgū.

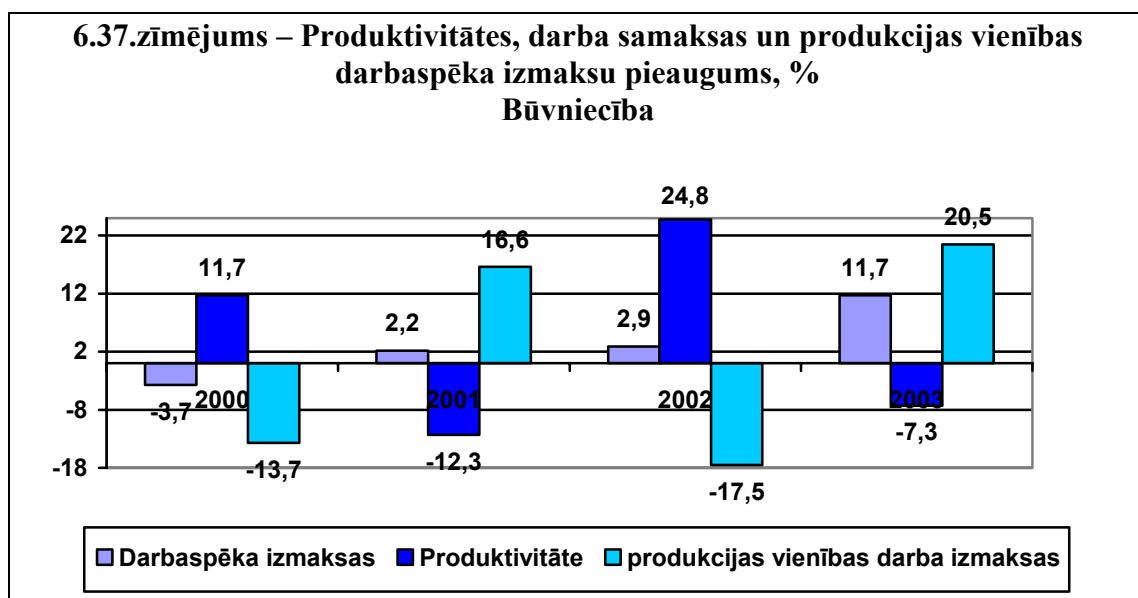
Pēdējos gados nozares rentabilitāte nav izteikti pieaugusi. Izteikti mainīga tā ir bijusi mazos uzņēmumos un 2003.gadā tāpat bija lielāka nekā vidējos.

Mazajos uzņēmumos tiek saražota 2/5 produkcijas. Uz pusi mazākā apjomā ir lielajos uzņēmumos. Relatīvi (attiecībā pret apgrozījumu) daudz vairāk aktīvu ir lielajos uzņēmumos, kas kompensējas ar stipri mazāku strādājošo skaitu.

Produkcijas vienības darbaspēka izmaksas šajā nozarē pēdējos trīs gados ir pieaugusi. Tomēr, kā jau atzīmēts, aprēķinot visus 6.4. zīmējumā esošos rādītājus, galvenās problēmas bija saistītas ar nodarbinātības skaita noteikšanu būvniecībā.

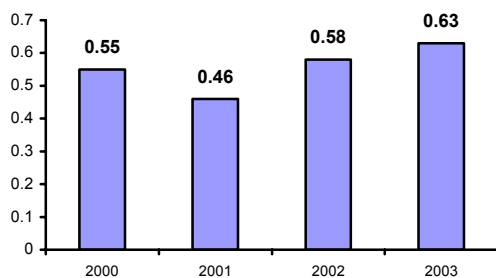
Investīcijas

No 2000.gada līdz 2003.gadam investīcijas pamatlīdzekļos būvniecības nozarē pieauga par 50,6%, jeb vidēji gadā par 14,6%. Īpaši strauji investīcijas būvniecībā pieauga pēdējos gados. 2004.gada pirmajā pusgadā nozarē investēja par 45% vairāk

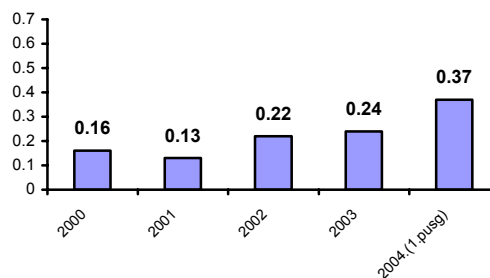
nekā iepriekšējā gada pirmajā pusgadā. Pakāpeniski pieaug arī investīcijas uz vienu strādājošo. Tomēr ir jāatzīmē, ka 2003.gadā būvniecības nozarē uz vienu strādājošo investēja divreiz mazāk nekā vidēji tautsaimniecībā.

6.38. zīmējums – Būvniecības investīciju raksturojums

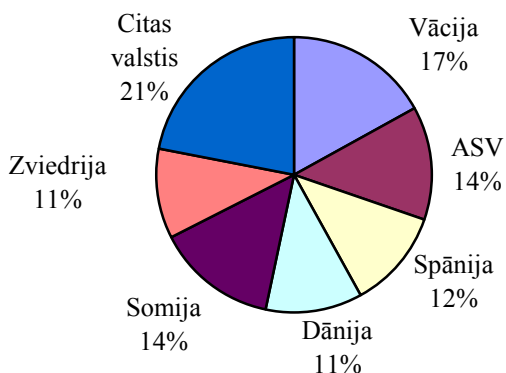
Investīcijas pamatlīdzekļos uz vienu strādājošo (tūkst.Ls)

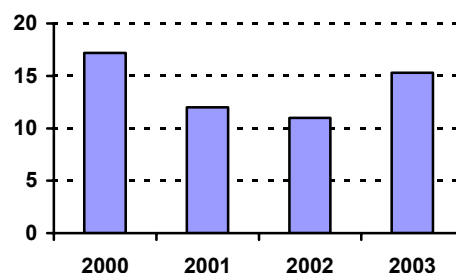
Uzkrātās ĀTI uz vienu strādājošo (tūkst.Ls)

Ārvalstu investīcijas uzņēmumu pamatkapitālā pa valstu grupām (%)

Nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā (%)

Kopš 2000.gada beigām samērā stabili aug ārvalstu tiešās investīcijas būvniecībā. 2004.gada pirmā pusgada beigās uzkrāto ĀTI apjoms būvniecības nozarē bija 3,3 reizes lielāks nekā 2000.gada beigās. Lielā mērā to ietekmēja ĀTI straujais pieaugums 2004.gada pirmajā pusgadā. Būvniecības nozares daļa uzkrāto ĀTI struktūrā palielinājās no 0,7% 2000.gada beigās līdz 1,5% 2004.gada pirmā pusgada beigās.

Neskatoties uz samērā straujo ārvalstu investīciju pieaugumu nerezidentu daļa uzņēmumu pamatkapitālā būvniecības nozarē 2003.gada beigās salīdzinot ar 2000.gada beigām bija nedaudz mazāka un veidoja 15%.

Būvniecības nozarē nav izteikti vienas valsts uzņēmēju kapitāla koncentrācijas. Ārvalstu investīcijas būvniecības uzņēmumu pamatkapitālā samērā vienādi tiek sadalīti starp tādām valstīm kā Vācija, Zviedrija, ASV, Somija, Dānijas, Spānija.

7. Uz publiskām datu bāzēm orientēta, daudzfunkcionāla ekonomiskās analīzes modeļa koncepcija

Pētījumu gaitā, veicot darba uzdevumus par rūpniecības attīstības stāvokli un attīstības tendencēm Latvijā, autori, strādājot ar daudzveidīgu statistisko informāciju un dažādu institūciju vienreizēju, šauri orientētu pētījumu rezultātiem, nonāca pie atziņas par nepieciešamību veikt mērķtiecīgu un koordinētu darbu dažādu valstisko institūciju apgādei ar ticamu, pietiekami detalizētu informāciju par notiekošajiem procesiem atsevišķās tautsaimniecības nozarēs un apakšnozarēs.

Patreiz pieejamā un plaši izmantotā statistiskā informācija ļauj iegūt zināmu priekšstatu par dinamiskiem procesiem tautsaimniecībā un pat izteikt paredzējumus par iespējamo notikumu (pareizāk sakot, noteiktu apkopojošo ekonomisko rādītāju) iespējamām izmaiņām, bet neļauj argumentēti pamatot notiekošos procesus un to attīstības virzību nozaru (apakšnozaru) iekšienē. Problēmas būtība slēpjas apstākļi, ka patreiz nav sistematizētas informācijas par nozaru (apakšnozaru) uzņēmumu sastāvu pēc uzņēmējdarbības formām, to juridiskās piederības, specializācijas, efektivitātes un finanšu stāvokļa ilgākā laika periodā. Fragmentāri šādu informāciju iespējams gūt Uzņēmumu reģistra, Centrālās statistikas pārvaldes, Latvijas bankas, Latvijas attīstības un investīciju aģentūras datu bāzēs, noteiktus, ierobežotus pakalpojumus šīnī jautājumā piedāvā arī atsevišķas komerciālas privātstruktūras.

Mūsu priekšlikuma būtība izsakāma sekojoši:

- Ekonomikas ministrijas vadībā vai tiešā koordinācijā tiek izstrādāta ekonomisko pētījumu un analīzes ilglaicīga programma, paredzot daudzveidīgus, kompleksus pētījumus par tautsaimniecības nozaru un to iekšējās struktūras attīstības jautājumiem, šim nolūkam piesaistot attiecīgus finanšu (iespējams, arī ES fondu) un pētnieku resursus;

- apsvērt jautājumu par vienotas, harmonizētas datu bāzes veidošanu, kas nebūt nenozīmē visu datu iegūšanas, glabāšanas un aktualizācijas centralizāciju, bet, maksimāli izmantojot esošās ekonomisko datu vākšanas un glabāšanas struktūras, panākt to darbības metodoloģisko un tehnisko koordināciju, kas ļautu iegūt virtuāli vienotu, saderīgu un aktualizētu datu bāzi daudzveidīgiem ekonomiskiem pētījumiem;

- iepazīstoties ar attīstīto valstu, galvenokārt ASV pieredzi, nonācām pie secinājuma, ka lietderīgi būtu izskatīt jautājumu par atvērtas (publiski pieejamas dažādām lietotāju kategorijām) saimniecisko subjektu darbības efektivitātes izvērtēšanas un ranžēšanas sistēmas (iespējams uz komerciāliem pamatiem) izveidošanu. Līdz ar to būtu iespējams iegūt virkni, patreiz nepieejamu ekonomisko indikatoru uzņēmumu, to grupu, apakšnozares un nozares līmenī. Šāda sistematizēta, regulāri pieejama informācija būtu nozīmīga ne tikai uzņēmumu vadībai, akcionāriem un to biznesa partneriem, pieņemot tos vai citus lēmumus par saimnieciskām aktivitātēm, bet to varētu efektīvi izmantot savu funkciju veikšanā arī dažādas valstiskās institūcijas, kā arī tā būtu nenovērtējams pamats padziļinātiem zinātniskiem pētījumiem akadēmiskajām aprindām.

Kā viens no iespējamiem virzieniem idejas sākotnējās attīstības stadijā varētu būt universāla uzņēmumu saimnieciskās darbības un finansu stāvokļa analīzes modeļa izveide. Tālāk sniegsim, mūsaprāt, šāda modeļa izveidošanas pamatnostādnes, kas tālākā attīstības procesā varētu tikt papildinātas, konkretizētas un pilnveidotas.

Pētījuma autori vēlas pievērst uzmanību tāda ekonomiskās analīzes modeļa izveidei, kurš būtu universāls, tas nozīmē – pielietojams dažādām lietotāju grupām, veicot dažādas sarežģītības pakāpes un mērķu komplekso analīzi. Tas pamatojas arī ar iepriekšējos etapos veikto pētījumu izvērtējumu, t.i., balstoties pamatā uz statistikas apkopotiem datiem var gan iegūt faktiskās situācijas atspoguļojumu kopumā, taču problemātiski izvērtēt, kāpēc situācijas attīstība ir tieši tāda, un kā tā tālāk attīstīsies nākotnē. Lai izveidotu šādu universālu analīzes modeli, ir svarīgi definēt tā piesaisti publiski pieejamām datu bāzēm, kas Latvijas situācijā ir gan Uzņēmumu Reģistra, gan Statistikas Komitejas, gan Latvijas Bankas, kā arī, iespējams, kādas citas valsts vai pašvaldības organizācijas datu bāze. Daudzfunkcionāla nozīme modelim tiek piešķirta, lai to varētu izmantot gan mikro, gan mezo, gan arī makro līmenī, t.i. dažādu ekonomisko rādītāju (indikatoru) noteikšanai kopumā vai atsevišķi. Jāievēro, ka apkopoto datu veidošanās ķēdīte sākas ar uzņēmumu līmeni, to darbības priekšnosacījumiem un stratēģijas īstenošanas ceļiem. Tas nozīmē, ka sākotnējo datu bāzes struktūra veidojas no dažādas agregācijas pakāpes uzņēmumu saimnieciskās darbības datiem. Regulāri veiktas daudzlīmeņu analīzes dotu iespēju rast pamatojumu situācijas attīstības tendencēm un noteikt iespējamās stabilizācijas pasākumus. Runa būtībā ir par regulāru, sistemātisku informatīvās analīzes darba veikšanu uz profesionāliem pamatiem specializētā struktūrvienībā vai arī uz līguma pamata. Savā laikā daļēji šādas funkcijas pildīja pie ministrijām funkcionējošie informatīvie skaitļošanas centri.

Pētījuma autori grib uzsvērt, ka kompleksa analīzes modeļa ietvaros ir iespējams veikt dažāda līmeņa un sarežģītības pakāpes ekonomisko analīzi, tomēr, katras konkrētās analīzes pamatā ir specifiski definēti uzdevumi, lietotāju grupas un mērķi, kam arī analīzes modelis tiek pielāgots (modificēts), tādējādi aktualizējas jautājums par aprēķinu algoritmu pūla veidošanu un uzturēšanu.

Atgriežoties pie teorijas, no loģikas viedokļa analīze ir izpētes metode, kas sastāv no dažādām komponentēm, kā arī no domāšanas veida. Ņemot palīgā filozofijas nostādnes, kad katra daļiņa, kas veido kopumu ir kopums, tikai citā līmenī, mēs varam secināt, ka jebkura parādība, tanī skaitā, ekonomiskā ir objekts ar sarežģītu iekšējo struktūru, kas ir izpētāms ar kompleksām metodēm. Veidojot komplekso ekonomiskās analīzes modeli tiek ņemtas vērā kopsakarības gan starp datu bāzē pieejamiem sākotnējiem (no modeļa funkcionēšanas viedokļa) rādītājiem un rezultējošiem rādītājiem (indikatoriem), gan starp rezultējošiem rādītājiem (indikatoriem) un sākotnējiem rādītājiem. Tādējādi, ekonomiskā analīze ir ekonomisko parādību izpētes loģiska metode un finansu analīzes modelis ir ekonomiskās analīzes dažādu komponentu kopums.

Lai izveidotu universālu uz publiskām datu bāzēm orientētu daudzfunkcionālu ekonomiskās analīzes modeli, nepieciešams noteikt tā sekojošas pamatnostādnes:

1. jādefinē modeļa uzdevumi un sākotnējo datu un aprēķinu algoritmu matricas izveides nosacījumi;

2. jānosaka kompleksās analīzes izmantojamie principi un organizatoriskās shēmas;
3. jāidentificē lietotāju grupas, to mērķi un uzdevumi un piekļuves kārtība;
4. jādefinē publiski pieejamās datu bāzes pēc satura, rādītāju fiksācijas metodoloģijas un tehnoloģijas;
5. jādefinē modelī izmantojamais laika periods un rādītāju dinamika, jānosaka sistēmas nepieciešamās aktualizācijas principi un kārtība;
6. jānosaka modelī iekļaujamās nozares (apakšnozares) un jādefinē to vidējo rādītāju (indikatoru) kopa, kuru tālāk izmanto salīdzināšanai un konkrētu situāciju izvērtēšanai.

Ekonomiskās analīzes modeļa praktiski risināmie uzdevumi ir sekojoši:

- sākotnējo lielumu ietekmes uz rezultējošiem rādītājiem apjoma noteikšana;
- saimnieciskās darbības analīzes novērtēšana, salīdzinot faktiskos lielumus ar plānotajiem, kā arī divu vai vairāku periodu faktisko lielumu salīdzināšana, salīdzināšana ar nozares (apakšnozares) vidējiem rādītājiem;
- apstākļu radīšana nākošo periodu plānu sastādīšanai, darba uzlabošanai, kā arī finanšu darbības problēmu atklāšanai uzņēmuma, uzņēmumu grupas, apakšnozares un nozares līmenī.

Jebkura universāla ekonomiskās analīzes modeļa uzdevums ir informācijas apjoma palielināšana un uzlabošana tās lietotājiem, salīdzinot tikai sākotnējo datu lietošanas iespējām. Respektīvi, definējot analīzes modeli, ir svarīgi, lai jauniegūtā informācija būtu plašāka un izsmeļošāka kā tā, kas ir iegūstama no izejas rādītājiem. Tā kā ar ekonomisko analīzi nodarbojas pārsvarā ekonomisti, tad viņu uzdevums ir no sākotnējās ekonomiskās informācijas iegūt tādu analītisko informāciju, kas būtu pietiekoša gan pēc savas formas, gan satura noteiktu, iepriekšdefinētu mērķu sasniegšanai. Ja mēs pielīdzinātu ekonomiskās analīzes modeļa izveidošanu ražošanas procesam, tad par izejmateriālu varētu uzskatīt sākotnējo ekonomisko informāciju, par ražošanas līdzekļiem – datu apstrādes un pārraides tehniskos līdzekļus un to tīklus, datu vākšanas, glabāšanas, aktualizācijas un apstrādes tehnoloģijas un atbilstošo programmatūru, par ražošanas tehnoloģijām būtu saucamas loģiskās analīzes metodes (šajā gadījumā var tikt izmantota gan statistika, gan filozofija, gan loģika, gan grāmatvedības uzskaitē, kā arī matemātika un citas zinātnes un teorijas), bet par gatavo produkciju ir uzskatāma iegūtā analītiskā informācija, jeb analīzes modeļa indikatoru ekonomiskā interpretācija, kas izmantojama daudzveidīgu lēmumu pieņemšanai dažādos līmeņos biznesa vidē un publiskās pārvaldes struktūrās.

Nosakot analīzes risināmos uzdevumus, visa skaitliskā informācija tiek iedalīta divās daļās: sākotnējā ekonomiskā informācija un rezultējošā analītiskā informācija. Apskatāmā modeļa izveidē, kā arī jebkura cita analīzes modeļa izveidē ir svarīgi, lai sākotnējā informācija būtu pietiekoša pēc apjoma un ticamības pakāpes, savlaicīga un, lai tās iegūšanai nebūtu jāpatērē pārāk daudz finanšu un darba resursi. Šajā gadījumā, ir ļoti rūpīgi jāseko līdzi, lai informācijas iegūšanas process vai atsevišķas tā sastāvdaļas nekļūtu pārāk darbietilpīgs un, lai uzmanība tiktu pievērsta tikai būtiskiem lielumiem.

Šeit kā piemērs varētu kalpot uzņēmuma finansu pārskats un tajā esošā informācija. Lai veiktu debitoru analīzi, ir svarīgi zināt to saistību lielumu un ilgumu. Ja finansu pārskats bez pielikumiem sniedz priekšstatu tikai par debitoru apjomiem, tad atsevišķās situācijās ārējiem lietotājiem nav ekonomiski pamatotas izmaksas, kas saistītas ar papildus informācijas vākšanu, lai noteiktu debitoru savstarpējās saistības. Nosakot analīzes modeļa izveidi, jau tā sākotnējā stadijā ir jādefinē nepieciešamā sākotnējā informācija, tās apjoms un detalizācijas pakāpe, ņemot vērā iepriekš aprakstītās problēmas. Kā jau tika minēts par izejas datiem var kalpot ne tikai informācija perioda beigās, bet, kā modeļa pamatnostādne var būt arī informācijas salīdzināšana perioda sākumā ar to, kas iegūta perioda beigās, kā arī rezultējošās informācijas perioda beigās salīdzināšana ar plānotiem lielumiem. Veidojot ekonomiskās analīzes modeļa izveides pamatnostādnes ir jāparedz iespējas veikt analīzi ar dažādu detalizācijas pakāpi, tā, piemēram, saimnieciska uzņēmuma gadījumā ārējam lietotājam rezultējošās analītiskās detalizācijas pakāpe ir būtiski mazāka nekā iekšējam lietotājam, ko var izskaidrot ar daļas informācijas konfidenciālo raksturu.

Novērtējot ekonomisko darbību, izveidojamā modeļa ietvaros tiek ņemta vērā finansu informācijas apstrādes sistēma, jeb konkrētā programmatūra (algoritmi un atbilstošas datoru programmas), kuru izmantojot tiek veikta analīze un modeļa izveide. Uz doto brīdi dažādos uzņēmumos un organizācijās pastāv speciāli izveidota programmatūra, ar kuras palīdzību tiek veidoti un analizēti modeļi, kuru izstrādes nostādnes ir komercnoslēpums. Šajā gadījumā runa ir galvenokārt par modeļiem, kas ir paredzēti iekšējai lietošanai. Tajā pašā laikā pastāv komerciālie modeļi, kurus var iegādāties par naudu, un līdz ar to programmatūras izmantošanu varētu uzskatīt par publiski pieejamu. Šajā gadījumā pārsvarā runa ir par plaši pieejamiem debitoru-kreditoru analīzes, maksātspējas un likviditātes analīzes un citiem modeļiem uzņēmumu līmenī.

Viens no svarīgākajiem kompleksās analīzes modeļa izveidošanas un izmantošanas pamatprincipiem ir sistemātiskums un kompleksa pieeja. Izstrādājot šādu modeli, ir jāizvērtē tā apjomīgums, jo jāievēro ne tikai tā potenciālo lietotāju daudzveidīgās intereses, bet kritiski ir jāizvērtē arī tā veidotāju pieejamie finansiālie, tehniskie, laika un darbietilpības resursi. Pie neliela sākotnējās informācijas apjoma un vienkāršotas aprēķinu algoritmu sistēmas mazāks būs arī izveidojamais analīzes modelis ar ierobežotām iegūto rezultātu interpretācijas iespējām.

Izmantojot plašu publikāciju klāstu un veicot esošo dažādu informācijas automatizētās apstrādes sistēmu analīzi, kompleksās ekonomiskās analīzes modeļa izveidošanas procesā rekomendējam ievērot sekojošus pamatprincipus:

- modeļa veidošanā ievēro galvenos automatizēto informācijas apstrādes sistēmu projektēšanas pamatelementus un metodoloģiskās pamatnostādnes;
- kompleksās ekonomiskās analīzes sākotnējo datu apjomam jābūt iespējami ierobežotam, kas tomēr nodrošinātu pietiekošu analītiskās informācijas daudzumu;
- ekonomisko analīzi ir mērķtiecīgi veikt uz nozaru uzņēmumu grāmatvedības esošās informācijas bāzes, kas kalpo par pamatu arī dažādu finansu pārskatu sastādīšanai, apkopotiem statistiskiem datiem;
- analīzei ir jāietver visi tie rādītāji, kuri tiek uzskatīti par svarīgiem no lietotāju viedokļa un par kuriem ir pastāvīga interese;

- analīzes algoritmu sistēmai ir jābūt pietiekoši vienkāršai, skaidri un vienozīmīgi definētai tā, lai atsevišķus tās rādītājus varētu noteikt, izmantojot vienkāršotas aprēķinu metodes, un to interpretācijā izpaustos skaidra ekonomiskā jēga;
- analizējot savā starpā vairāku uzņēmumu finansiālos rādītājus, veicot to izvērtēšanu ar nozares (apakšnozares) vidējiem statistiskiem lielumiem ir jābūt standartizētai pieejai, kas dotu iespēju salīdzināt iegūtos rezultātus un izdarīt vienotus secinājumus;
- sākotnējo datu komplektācija un analīzes process jāveic pa noteiktiem, vienotiem laika horizontiem, kas dod iespēju vērtēt rādītāju izmaiņas dinamikā (pa gadiem, ceturkšņiem, mēnešiem);
- analīzes procesā jāiegūst pietiekoša un pārlicinoša informācija par analizējamā uzņēmuma vai uzņēmumu grupas darbības efektivitāti nozares (apakšnozares) kontekstā, ievērojot sistēmas konkrēto lietotāju izvirzītās specifiskās prasības, kas tālāk ļauj izdarīt pamatotus slēdzienus par nozaru un visas ekonomikas attīstību kopumā.

Veidojot komplekso finansu analīzes modeli, ir jābalstās uz pieejamo datu bāzi, respektīvi, uz uzņēmumu grāmatvedības datiem, kuri pamatā ir atspoguļoti publiski pieejamos finansu pārskatos (balance, peļņas vai zaudējumu aprēķins, naudas plūsmas aprēķins). Literatūrā pastāv arī viedokļi, ka grāmatvedības dati nebūtu izmantojami kompleksās analīzes modeļa izveidē, bet šim nolūkam būtu jāizveido kāda speciāla atvasināto datu bāze. Tomēr, izvērtējot šādas īpašas datu bāzes lietderīgumu, nonākam pie secinājuma, ka tā nav pamatota ne tikai no papildus izmaksu viedokļa, bet arī no papildus iespējamo kļūdu rašanās viedokļa.

Ievērojot informācijas vienreizējas fiksācijas principu, kompleksās ekonomiskās analīzes modeļa izstrādes pamatā ir sākotnējā informācija, kura izriet no uzņēmumu grāmatvedības datiem, kas nepieciešamības gadījumā var tikt papildināti ar uzņēmumu stratēģiskās un operatīvās plānošanas datiem (pie nosacījuma, ka netiek pārkāpti datu kofidencialitātes noteikumi) un nozares (apakšnozares) apkopotiem statistikas rādītājiem

Runājot par kompleksās analīzes modeļa sākotnējo datu apjomu, tiek lietots tā saucamais minimalitātes princips, kas ir motivēts ar izmaksu ekonomiju datu bāzes veidošanas, uzturēšanas un aktualizācijas procesā, ka arī veicot komplekso analīzi. Jāievēro, ka jo vairāk ir sākotnējo datu, jo sarežģītāka veidojas aprēķinu algoritmu sistēma un rodas vairāk kopsakarību, kurām nav ekonomiskās interpretācijas vai arī tā ir ļoti „izplūdusi”. Šajā gadījumā ir svarīgi, lai sākotnējie dati būtu iegūti pēc vienota principa no viena pirmavota.

Jo vienkāršāka un skaidrāk definēta ir analīzes sistēma un, tādējādi, iegūtais analīzes modelis, jo to ir vieglāk izmantot un interpretēt, kā arī kontrolēt. Kompleksās analīze modeļa sistemātiskums un caurskatāmība dod ievērojami plašākas iespējas tā lietotājiem interpretācijā, ne vienmēr izmantojot sarežģītas analīzes programmas un uzstādījumus. Ir svarīgi veidot analīzes modeli tā, lai tā gala rezultātus varētu pakļaut paplašinātai analīzei ar citām papildus metodēm, ja tas ir nepieciešams tā lietotājiem. Šo principu var salīdzināt ar moduļu māju celtniecību, kad nosacīti pabeigtu objektu ir viegli turpināt paplašināšanas virzienā. Moduļu princips ir izdevīgs gan modeļa izstrādes, gan tā ekspluatācijas procesā, ievērojot situācijas un dažādu noteicošo

faktoru mainīgumu. Izmantojot šo principu ir svarīgi saprast, ka veidojot kompleksu analīzes modeli nevajadzētu censties tajā uzreiz iekļaut visu iespējamo ekonomisko rādītāju analīzi, bet gan apzināt galvenās to grupas un kopsakarības. Labāk ir sākotnēji izveidot kompakto modeli, kas atvieglo tā realizāciju, palēnina izmaksas un atvieglo iegūto rezultātu interpretāciju, bet kuru, nepieciešamības gadījumā, bez lielas piepūles var paplašināt.

Veidojot kompleksās analīzes modeli nav nepieciešams censties atrast izteikti viendabīgus uzņēmumus (viena nozare, vienāds apgrozījums, vienāda kapitāla izcelsme u.c.), bet gan svarīgi ir realizēt vienotu, standartizētu pieeju, kas dod iespēju salīdzināt savā starpā pat pilnīgi dažādus uzņēmumus. Pēdējos gados ir populāri izmantot pirms kāda laika aizmirsto klāsteru (puduru) analīzi, kad analizējamie objekti tiek klasificēti tā, lai katrs objekts pēc kādām iepriekš definētām pazīmēm būtu līdzīgs pārējiem klāsteru objektiem. Tādējādi tiek izveidotas tā saucamās klāsteru grupas, kuras apvieno pēc sākotnējiem parametriem noteiktus, viendabīgus vai saistītus objektus. Klāsteru analīze ir daudz dimensiju analīzes paveids, pret kuras pielietojumu jāizturas visai piesardzīgi, īpaši pie neliela analizējamo objektu un pieejamo sākotnējo datu kopuma. Klāsteru analīze klasificē objektus un nevis mainīgos, kā tas notiek faktoru analīzē. Klāsteru analīze zināmā mērā ir pretrunā ar zinātniskajā literatūrā paustajiem uzskatiem, ka pēc vienotiem kritērijiem visi objekti ir salīdzināmi, neatkarīgi no to struktūras.

Izmantojot kompleksās analīzes modeli un saglabājot sākotnējos datus un iegūtos rezultātus par noteiktiem laika periodiem (gadi, ceturkšņi, mēneši), ir iespējams identificēt un analizēt pētāmo objektu izmaiņas dažādu periodu laikā, kas dod papildus manevru iespējas, izmantojot prognozēšanas metodes, un salīdzinot faktiskos rādītājus ar plānotiem, kā arī to dinamiku.

Kompleksās analīzes modelim jādod iespēja tās lietotājiem nonākt pie secinājumiem par manipulācijām ar izmantotajiem resursiem un to efektivitāti. Pēc detalizētas informācijas analīzes par dažādiem Baltijas valstīs esošajiem analīzes modeļiem un to izveides pamatprincipiem var secināt, ka pēdējā desmitgadē izveidotie analīzes modeļi mikroekonomikas jomā ir vienkāršoti un tiem ir nepietiekami kompleksa pieeja un sistematizācija. Tas ir saistīts gan ar to, ka tā saucamajās postsociālisma valstīs pie kurām pieder arī Latvija pēc PSRS sabrukuma daudzi ekonomiskā profila zinātniskie institūti ir pārtraukuši darboties vai pārprofilējuši savu darbību un maz nodarbojas ar ekonomisko modelēšanu., nozaru informatīvie skaitļošanas centri ir pārtraukuši savu darbību.

Lai izveidotu nopietnu un plaši izmantojamu ekonomiskās analīzes modeli ir nepieciešami ievērojami finansu resursi, rūpīga problēmas izpēte, plaša un izsmeljoša sākotnējās informācijas bāze, kā arī ievērojams zinātniskais un tehnoloģiskais potenciāls. Latvijā privātstruktūrās patreiz nav ieinteresētu šādas sistēmas lietotāju, kas būtu finansiāli spējīgi atmaksāt pētījumus un ekonomiskās analīzes modeļu izveidi uz komerciāliem pamatiem. Tādējādi eksistē vienkāršoti finansu analīzes modeļi, kurus gan drīzāk varētu saukt par koeficientu sistēmām, jo tiem ne tikai pietrūkst nopietna zinātniskā pamatojuma, bet arī nav iespējama datu salīdzināšana pa periodiem un ar nozares vidējiem rādītājiem, kā arī nepastāv skaidri definētas iespējamo lietotāju grupas. Dažādām lietotāju grupām var būt ļoti dažādas intereses un atšķirīgi skatījumi uz vienu un to pašu problēmu.

Pētījuma gaitā viens no iegūtajiem secinājumiem ir, ka visi Latvijā patreiz publiski pieejamie analīzes modeļi ir vērtējami kā ekonomiskais apskats, kas no ekonomiskās analīzes atšķiras ar to, ka sākotnējā informācija tiek apstrādāta ar speciālām analīzes metodēm (kompleksā sistēmu pieeja), kā rezultātā tiek iegūta informācija, kura tieši neizriet no sākotnējiem datiem. Kā piemērs šeit var kalpot uzņēmuma peļņas analīze, kas pati par sevi, ja to nesalīdzina ar konkrēto nozari, iepriekšējiem periodiem, kā arī, piemēram, ar pašu kapitālu, sniedz tikai informatīvu un ļoti vispārīgu priekšstatu.

Kā jau tas tika minēts, apskatot kompleksās analīzes pamatnostādnes, viens no svarīgiem modeļa izveides pamatnosacījumiem ir tā lietotāju grupas vai grupu identifikācija. Kompleksās analīzes modeļa lietotāji var būt: menedžeri, investori, īpašnieki, piegādātāji, kreditori, potenciālie investori, augstākstāvošās organizācijas, kā arī nodokļu inspekcija un citi. Tā kā katrai no lietotāju grupām ir savas specifiskas intereses, tad jau pašā kompleksās analīzes modeļa izveides sākumā ir svarīgi definēt, kādai lietotāju grupai šis modelis tiek veidots, respektīvi, kas ir tā pasūtītājs un kādiem mērķiem un uzdevumiem tas seko. Ja, piemēram, topošā analīzes modeļa lietotāji būs uzņēmumu menedžeri, un to uzdevums būs noteikt uzņēmumu peļņas līmeni un attīstības perspektīvas, tad analīzes modelis būs balstīts uz likviditātes, rentabilitātes un darbības aktivitātes noteikšanu, kā arī iegūtie rādītāji tiks salīdzināti gan ar nozares vidējiem rādītājiem, gan arī ar iepriekšējo periodu lielumiem ar mērķi, noteikt to dinamiku. Cita modeļa modifikācija (algoritmu kopums) tika izmantota, veicot ministriju ierēdņu pasūtījumus.

Kreditoru analīzes modeļi arī ir atšķirīgi savā starpā, jo dažādiem kreditoriem var būt atšķirīgi mērķi, kā, piemēram, īstermiņa vai ilgtermiņa, kā arī dažādi uzdevumi, kā, piemēram, tūlītēja peļņas gūšana vai peļņa ilgtermiņā, paralēli gūstot labumus no citiem ar kredītņēmēju saistītiem biznesa veidiem. Jāatzīmē arī fakts, ka tieši finansu institūcijas uz doto brīdi ir vienas no aktīvākajiem kompleksās analīzes modeļu pasūtītājiem dēļ to darbības specifikas, kam varētu sekot investīciju banķieri un biržas brokeru kompānijas.

Neskatoties uz šiem apstākļiem, līdz pat šim brīdim praktiski visas Latvijas kredītiestādes veido katra atsevišķi savus analīzes modeļus, pie tam, lielākā daļā gadījumu izmantojot savus iekšējos darbaspēka resursus. Pēc mūsu domām tieši šāda pieeja liecina par zināmu „šauru” pieeju, jo nav finansiāli izdevīgi, no globālā viedokļa skatoties, tik nelielos uzņēmumos uzturēt savus analīzes modeļu izstrādes un uzturēšanas departamentus, jo tas ir saistīts ar ievērojamiem finansu līdzekļu izlietojumiem, kā arī vienmēr būs aktuāls jautājums par šo speciālistu kvalifikāciju un teorētisko zināšanu bāzi. Izveidojot šādu modeli, svarīgs jautājums ir arī tā lietotāju spējas to interpretēt, kā arī svarīgas ir pašu lietotāju teorētiskās zināšanas.

Veicot nelielu Latvijas kredītiestāžu analīzes modeļu salīdzinājumu var secināt, kā tie lielākoties ir balstīti uz kredīta (vai cita finansējuma veida) rentabilitātes, kā arī likviditātes un pašu kapitāla proporcijas aprēķiniem. Protams, ka vienlaicīgi tiek ņemti vērā arī Latvijas Bankas norādījumi un ieteikumi, tomēr, salīdzinot ar ASV, kur Federālo Rezervju banka dod skaidrus norādījumus kredītiestādēm par aizņēmēju finansiālā stāvokļa noteikšanas metodiku, šeit tāda standartizēta pieeja nepastāv.

Tas ir zināmā mērā diskutabls jautājums par to, kā ir labāk, bet pēc autoru domām Latvijas situācijā, kad finansu analīzes modeļu un to izstrādātāju kvalifikācija un pieejamie finansu resursi ir ierobežoti, šāda vienota modeļa vai, vismaz, principu ieviešana varētu atvieglot, kā arī vienkāršot katras kredītiestādes centienus nodrošināt pietiekoši augstā līmenī komplekso finansu analīzi. Ja šādās situācijā netiktu ņemta vērā finansu analīzes rezultātu interpretācijas īpatnības pa nozarēm (likviditāte ir ļoti atšķirīga, piemēram, celtniecības un ražošanas nozarē), tad modelī iegūtie rezultāti var būt nepareizi un maldinoši.

Pētījuma autoriem ir zināmas iestrādes augstākminētajos jautājumos un ieinteresētība tās attīstīt tālāk gadījumā, ja atskaitē minētie ieteikumi varētu ieinteresēt attiecīgās institūcijas un tiktu uzsākti mērķtiecīgi pasākumi esošās situācijas ekonomiskās analīzes jomā izmaiņām.